

ÖLÇÜ

Mühendislikte, Mimarlıkta ve Planlamada

ŞUBAT 2019

Mühendislikte
Mimarlıkta ve
Planlamada

Ö L Ç Ü

Ö L Ç Ü

Mühendislikte, Mimarlıkta ve Planlamada
ŞUBAT 2019

Zühre KORDON (Bilgisayar Mühendisleri Odası) - Utku FIRAT (Çevre Mühendisleri Odası) -
Kemal ÖZOĞUZ (Elektrik Mühendisleri Odası) - Deniz DEMİRHAN (Fizik Mühendisleri Odası) -
Zafer ŞENYURT (Gıda Mühendisleri Odası) - Mustafa GÜRSOY (Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası) -
Temel PİRLİ (İnşaat Mühendisleri Odası) - Özgür İNCESU (Kimya Mühendisleri Odası) - Ümit Özer (Maden Mühendisleri Odası) -
Elif SOYVURAL, Münür AYDIN (Makina Mühendisleri Odası) - Derya DIŞPINAR (Metalurji ve Malzeme Mühendisleri Odası) -
Metin KARADAĞ, Tuncay GÜRPINARLI (Mimarlar Odası) - Soner KIRMIZI (Tekstil Mühendisleri Odası) -
Gülşen ERCAN (Şehir Plancıları Odası) - Murat KAPIKIRAN (Ziraat Mühendisleri Odası)

Yapım Organizasyonu: Tmmob İstanbul İl Koordinasyon Kurulu
Matbaa: Yapım Tanıtım Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited (0212 216 51 49)
Yayın Türü: Yerel-Süreli
Baskı Tarihi: 4 Şubat 2019
Teknik Hazırlık: Mahir Duman

TMMOB İstanbul İl Koordinasyon Kurulu
Adına Sahibi: Cevahir Efe Akçelik
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Emrah Tuzci
Editör: Münür AYDIN
Yönetim Yeri ve Sekreteryası: Makina Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi
Katip Mustafa Çelebi Mahallesi, İpek Sokak No: 9
34433 Beyoğlu/İstanbul

Tel: 0212 252 95 00 - 207
Fax: 0212 249 86 74
E-posta: tmmobist@gmail.com
Web: olcuistanbul.org

6-7 ÖNSÖZ

8-11 İKK'DAN HABERLER

DOSYA

- 13 Yarının Şehirlerinde Bilişim Projeleri
- 15 İstanbul'un Kent ve Doğa Seçimi
- 18 Yerel Seçimlere Giderken
- 21 Güvenli Gıdaya Erişimde Yerel Yönetimlerin Rolü
- 23 Geleceğin "Akıllı" Şehirlerinde Kentlileri Neler Bekliyor?
- 27 Yerel Yönetim ve Haritacılığın Önemi
- 32 "Kendi Düşen Köyler, Kentler Ağlamaz"
- 34 Modern Kentleşmede Jeoloji Mühendisliği Hizmetlerinin Önemi ve Yerel Yönetimler
- 43 Kimyanın Yerel Yönetimler ile Ne Alakası Var?
- 44 Kriz Koşullarında Yerel Yönetimler, Kentleşme ve Demokrasi Sempozyumu
- 49 Kentleşme ve Yerel Yönetimler
- 52 Kriz Koşullarında Yerel Yönetimler, Kentleşme ve Demokrasi Sempozyumu Sonuç Bildirgesi
- 55 Yerel Yönetim Adaylarına Birkaç Öneri
- 57 Yerel Yönetimler ve Trafik Sorunu
- 58 İstanbul'da Kentsel Dönüşümden Sonra Oluşabilecek Kent İçi Ulaşım Sorunları Hakkında Değerlendirme
- 62 İstanbul'un Bitki Çeşitliliği ve Ormanları
- 64 Mekan Politikası; Millet Bahçeleri İktidar İdeolojisinin Mekansal Boyutta Yeniden Üretilmesinin Bir Aracıdır
- 66 Seçim Yaklaşırken Yerel Yönetimlerden Ne Bekleyebiliriz?
- 70 Yerel Yönetimler ve Tarım

MERHABA

Münür Aydın, Ölçü Dergisi Editörü

Yerel Yönetim seçimleri yaklaşırken, her seçim döneminde olduğu gibi; Ölçü Dergimizin bu sayısını Yerel Yönetimlere yönelik olarak, TMMOB-Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği'ne bağlı Odalarımızın görüşlerini iletebilmek amacı ile İstanbul'da bulunan şubelerimizin meslek alanlarından yola çıkarak, seçimlerden beklentilerine ve nasıl bir Yerel Yönetim olmalı konusuna ayırdık.

Ölçü Dergimizin ilk sayısını 1 Ocak 1987'de gazete formatında çıkarmıştık. Aslında Ölçü gazetesinin çıkış nedenlerinden birisi de, dönemin İstanbul Belediyesinin kanun ve hukuk tanımaz davranışlarının sonucunda kentin talanı ve yurttaşların haklarının gasp edilmesine karşılık meslektaşlarımızın ve halkın bilgilendirilmesinin yanında, uyarılmasıydı. 15 Günlük periyotlar ile çıkan ve gazete

bayilerinde satılan "Mühendislikte ve Mimarlıkta ÖLÇÜ" gazetesinin ilk sayısının başlığı "Plansız Programsız Yatırım Uygulamalarıyla Kent Kimliğini Yitiriyor" ve "İstanbul Nereye Gidiyor?" şeklindeydi. Başlıkta kullanılan bir başka ifade ise "Sorumlular Vurdumduymaz, Halk Gelişmelerden Habersiz, Bilim Adamları Suskun, Basın Duyarsız" şeklindeydi. O zamanki başlıklara bakıyorum da, bu sayımızda da aynı başlıkları kullanmış olsaydık sanırım kimse itiraz etmezdi. Günümüzde kentlerimiz talan edilirken medyanın büyük bir bölümü, çeşitli entrikalar ile ele geçirilmiş ve yandaş hale getirilen bu medya kuruluşları, hazır ol vaziyetinde ne yazacakları ile ilgili emir beklemektedirler.

12 Eylül sonrasındaki Yerel Yönetim anlayışları, rant üzerine kurgulandıkları için kentlerimizin talanı hızla devam etmektedir. Bu talandan en çok payını alan kent ise İstanbul'dur. İstanbul günümüzde yaşanmaz hale gelmiş ise bunun

nedeni, kar hırsı ile gözü dönmüş yerel yöneticilerin bitmek tükenmek bilmeyen rant sevdalarıdır. Aslında sevda kelimesinin burada çok doğru bir şekilde kullanılmamış olduğunu düşünebilirsiniz. Çünkü bizler sevmeyi ve sevdayı hep olumlu anlamda kullanmayı isteriz. Ama ne yazık ki bunların sevdası da böyle.

Demokratik olarak denetlenemeyen yerel yönetimler; kentlerimize hizmet üretmek yerine, rant elde etmek uğruna adeta kentlerimizi katletme yarışına girmişlerdir. Tabi ki toptancı yaklaşım doğru olmaz ama ne yazık ki olumsuz örneklerin yanında olumlu diyebileceğimiz örnekler çok azdır.

Geçmişte iktidarların ve yerel yönetimlerin rant hırsının önünde yıkılmaz bir kale olan TMMOB ve bağlı odaların,

Demokratik Kitle Örgütlerinin mahkemeler nezdinde dava açma koşulları, siyasal iktidar tarafından zorlaştırılarak nerede ise ortadan kaldırılmıştır. Son 25 yıllık süreçte İstanbul'u yöneten anlayış bile artık İstanbul'a ihanet ettiklerini söylemek zorunda kalmışlardır.

İstanbul'un ve diğer kentlerimizin daha fazla talan ve yok edilmemesi için bu rantçı anlayışın geriletilmesi gerekir. Artık yerel yönetimler, kentlerde sorun yaratmak yerine sorunları çözen bir anlayışa sahip olmalıdırlar. Bunun için 12 Eylül sonrasında terk edilen "Merkezi Planlama" anlayışının yeniden benimsenmesi gerekir. İmar planları bütüncül olmalı ve kentlerdeki ilçelerde farklı uygulamalar içermemelidir.

Sonuç olarak yerel yönetimler, çözüm üretecek kadrolar ile kentlerimizi yeniden yaşanabilir hale getirebilirler. Hepimizin önünde bu talancı anlayışı yok etmek için çok büyük ve zorlu bir görev var. Unutmamalıyız ki bizler, zoru başarmayı her zaman bildik. Yine başaracağız.

Gelecek sayıda görüşmek üzere.

FLORMAR İŞÇİLERİYLE DAYANIŞMA ZİYARETİ

22 Ekim 2018

TMMOB, DİSK, KESK ve TTB Başkanlarının katılımıyla direnişlerinin 161. Gününde Flormar İşçileriyle Dayanışma ziyareti gerçekleştirildi.

KRİZE KARŞI EMEĞİN HAKLARINI SAVUNMAK İÇİN OMUZ OMUZA

26 Ekim 2018

TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı Emin Koramaz, DİSK Genel Başkanı Arzu Çerkezoğlu, KESK Eş Genel Başkanı Aysun Gezen, TTB Merkez Konsey Başkanı Sinan Adıyaman ve çok sayıda sendika, meslek örgütü, demokratik kitle örgütü ve siyasi parti, krize karşı emeğin haklarını omuz omuza savunacaklarını ilan eden bir deklarasyonu 26 Ekim 2018 tarihinde kamuoyu ile paylaştı.

İMOK:

BU KANUN TEKLİFİ HEPİMİZİN ÇALIŞMA HAKKINI TEHDİT EDİYOR

9 Kasım 2018

İstanbul Meslek Odaları Koordinasyonu, Meclis Sağlık Komisyonu'nda görüşmeleri devam eden 'Sağlıkla İlgili Bazı Kanun ve KHK'lerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi'ne ilişkin Çağaloğlu'nda bulunan İstanbul Tabip Odası'nda (İTO) basın toplantısı düzenledi.

Basın toplantısında söz alan TMMOB İstanbul İl Koordinasyon Kurulu Sekreteri Cevahir Efe Akçelik, "Tarih tekerrürden ibarettir. Geçmişe baktığımız zaman Nazi Almanyasında yeni kamu yasasıyla Yahudi doktorların meslek hayatından uzaklaştırmak için düzenleme yaptığını okumuştuk. Bundan tam 80 yıl sonra Nazi Almanyasında görülen bir kanun tasarısı Türkiye'de Mecliste görüşülecek. Haklarında herhangi bir ceza, soruşturma açılmamış insanların güvenlik soruşturması ile bekletilmesi iş gücünün elinden alınması başlı başına bir insan hakkı ihlalidir. İnsan haklarına vurulmuş bir darbedir. Açlığa ve işsizliğe mahkum edilmedir. Türkiye'de sağlık alanında en acımasız, en ağır yasadır. Mecliste bu yasa tasarısını oy verenlere seslenmek lazım, bu kin ve öç alma yasadır. Bu yasayı reddetmenizi umuyoruz" dedi.

TMMOB İSTANBUL İKK:
İDO İÇ HAT SEFERLERİNİN KALDIRILMASI
ÖZELLEŞTİRME POLİTİKALARININ SONUCUDUR
14 Kasım 2018

TMMOB İstanbul İl Koordinasyon Kurulu tarafından, İstanbul Deniz Otobüsleri Sanayi ve Ticaret A.Ş. (İDO)'nin 1 Aralık 2018 tarihinden itibaren Bostancı-Bakırköy, Bostancı-Kabataş/Beşiktaş ve Adalar'dan oluşan iç hat seferlerini durdurma kararı aldığı yönünde haberlere ilişkin bir basın açıklaması yayınlandı.

İstanbul'un kent içi deniz yoluyla yolcu taşımacılığı yönünden, yüksek potansiyele sahip dünyanın sayılı kentlerinden birisi olduğunun vurgulandığı açıklamada, "İstanbul'da yaka geçişlerinde deniz ulaşımının payının artıracak, kent silüetiyle uyumlu deniz ulaşım araçları ile konfor ve hizmet kalitesinin ön planda olduğu, İstanbulluların deniz ulaşımından en üst düzeyde yararlanacağı politikalar üretilmelidir." denildi.

EMEĞİMİZE, MESLEĞİMİZE VE HAKLARIMIZA SAHİP ÇIKACAĞIZ!

26 Kasım 2018

TMMOB'nin başlattığı "Krizle Karşı Emeğimize, Mesleğimize ve Haklarımıza Sahip Çıkacağız!" kampanyası kapsamında, 27 Kasım 2018 tarihinde basın açıklaması gerçekleştirildi. Kadıköy'de gerçekleşen eylemde, basın açıklaması metnini TMMOB İstanbul İKK Sekreteri Cevahir Efe Akçelik okudu.

TAKSİM DAYANIŞMASI BASIN TOPLANTISI GERÇEKLEŞTİRİLDİ

3 Aralık 2018

Taksim Dayanışması çağrısıyla 3 Aralık 2018 tarihinde Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi Karaköy Binasında bir basın toplantısı düzenlenerek Gezi Direnişine yönelik çarpıtmalara inat, ülkemizin toplum kent ve demokrasi tarihinde izi silinmeyecek, barıştan, özgürlükten, doğadan, eşitlik ve dayanışmadan yana milyonlarca yurttaşımızı bir araya getiren Gezi Direnişi konuşuldu.

Yüzlerce yurttaşın katılım sağladığı basın toplantısında Taksim Dayanışması'ndan Mücella Yapıcı, TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı Emin Koramaz, DİSK Arzu Çerkezoğlu, KESK Eş Genel Başkanı Mehmet Bozgeyik, TTB Merkez Konsey Başkanı Sinan Adıyaman, CHP Milletvekili Murat Şeker ve HDP Milletvekili Oya Ersoy birer konuşma yaptılar.

TMMOB İSTANBUL İKK, SGK'YA TOPLU FAKS GÖNDERDİ

18 Aralık 2018

TMMOB İstanbul İl Koordinasyon Kurulu temsilcileri, ücretli çalışan mühendis, mimar, şehir plancıları adına önemli kazanımlarımızdan biri olan ve geçtiğimiz yıl SGK tarafından feshedilen Asgari Ücret Protokolünün yeniden uygulanmasına ilişkin faks eylemi gerçekleştirdiler.

18 Aralık Salı günü Kadıköy PTT binası önünde gerçekleştirilen eylemde konuşan TMMOB İstanbul İKK Sekreteri Cevahir Efe Akçelik, "Yürürlüğe konduğu günden itibaren bu protokol ile mühendis, mimar ve şehir plancılarının

istihdam edildiği çalışma alanları disipline edilmiş ve kayıt dışılığın önlenmesinde ciddi adımlar atılmıştır. Bugün geline nokta ise Protokolün iptal edilmesi; mühendis, mimar ve şehir plancılarının hak kaybına, SGK'nın prim kaybına uğraması anlamına gelmektedir. TMMOB İstanbul İl Koordinasyon Kurulu olarak; bu yanıltan bir an önce dönülerek, tek taraflı olarak feshedilen asgari ücret protokolünün yeniden uygulamaya girmesi konusunda SGK'ya faks eylemi gerçekleştiriyoruz." dedi.

BİNLERCE KİŞİ, EMEĞİN HAKLARI İÇİN BAKIRKÖY'DE BULUŞTU!

22 Aralık 2018

DİSK, KESK, TMMOB ve TTB'nin çağrısıyla düzenlenen İstanbul Bölge Mitingi, 22 Aralık 2018 tarihinde Bakırköy'de gerçekleştirildi.

Binlerce kişinin katılımı ve büyük bir coşkuyla gerçekleşen mitingde, TMMOB üyeleri "Krizle Karşı Emeğimize, Mesleğimize ve Haklarımıza Sahip Çıkıyoruz!" pankartıyla yürüdü.

Miting bileşenleri adına ortak açıklamayı KESK Eş Genel Başkanı Aysun Gezen okudu. AKP iktidarının uyguladığı politikalarla, krizin faturasının emekçilere çıkarıldığının ifade edildiği açıklamada, "Üçte ikisi

özel sektöre ve bankalara ait 467 milyar dolar dış borç 81 milyona ödetilmek isteniyor. Küçük bir azınlığın borcunu, zamlarla, adaletsiz vergilerle, işsizlik tehdidiyle halkın yüzde 99'u olarak bizlerin sırtına yıkılmaya çalışıyorlar. İşçilerin kıdem tazminatını fonla, kamu emekçilerinin iş güvencesinin

son kırıntılarını esnek, performansa dayalı çalışmayla, kamusal emeklilik ve sosyal güvenlik hakkımızı ise üç yıl süreli zorunlu bireysel emeklilik sistemi ile yok etmeyi planlıyorlar." denildi.

İMAR AFFI EKONOMİK VE SİYASİ RANT HESAPLARIYLA UZATILMAKTADIR!

31 Aralık 2018

24 Haziran genel seçimleri öncesi, seçim vaadi olarak dile getirilen ve "imar barışı" olarak topluma lanse edilen imar affının 6 ay daha uzatılmasına ilişkin, Tmmob İstanbul İKK tarafından bir basın açıklaması yayınlandı.

İmar aflarıyla kaçak yapıların teşvik edilginin vurgulandığı açıklamada, "Sermaye ile yapılan "barış" olarak tarihe geçecek bu imar affı uygulamasından, imar affı süresinin ekonomik ve siyasi rant hesaplarıyla uzatılmasından, halk sağlığı ve güvenliği yerine sermaye tercihindan, acil olarak vazgeçilmeli, planlama, mimarlık mühendislik süreçleri işletilerek sağlıklı ve nitelikli yapı stoku oluşturulmalıdır." ifadelerine yer verildi.

YARININ ŞEHİRLERİNDE BİLİŞİM PROJELERİ

Arif CEVİZCİ, TMMOB Bilgisayar Mühendisleri Odası - Tülin Abay CEVİZCİ, TMMOB Şehir Plancıları Odası

Hiç kuşkusuz bu yazının başlığını "Yarının" yerine "Bugünün" Şehirlerinde Bilişim Projeleri diye atabilmek çok daha güzel olurdu. Üstelik şehirlerimiz için çok başarılı Bilişim Projelerinden örnekler verip bu ülkede yetişmiş Rize, Bursa, Ankara, İstanbul gibi büyükşehirlerde yaşamını geçirmiş kişiler olarak bu projeleri anlatmaktan da büyük gurur duyardık. Fakat ne yazık ki, şimdiye kadar yapı(a)madı ya da sembolik olarak yapılmış olmak için yapılan "Bilişim Projeleri" dışında uygulamalar şehirlerimizde yok. Biz de umutlarımızı tazelemek ve gelecekte ortaya konulabilecek çabaları desteklemek üzere yazıyoruz nele rin nasıl yapılabileceğini, Bilişim perspektifinden.

Öncelikle, şehrin envanteri sayısallaştırılmalıdır. Bu çalışma katmanlı ve katmanlar arası ilişkili olmalı. En altta, şehrin doğal ve coğrafi haritası olmalı, üzerine Altyapı ve Üst Yapı bilgileri yine sayısal bir şekilde oluşturulmalı. Bu temel çalışma, kentin tüm ve gerçek envanterini belirleyecek yeterli kesinlikte olmalı ve zaman içerisinde kentin envanterinde olabilecek bütün değişiklikler içine düzenli ve gecikmeksizin işleniyor olmalıdır. Bu işlem Harita Mühendislerinin katkılarıyla

oluşturulabilecek CBS(Coğrafi Bilgi Sistemleri) yazılım ve yönetim sistemleri sayesinde ekonomik ve hızlı bir şekilde gerçekleştirilebilir.

Şehrin sayısallaştırılmış envanterinin üzerine; envanteri ile ilişkili bir şekilde, kentliler için "Bilişim Uygulamaları" yerleştirilmelidir.

Bunlar:

Kolaylaştırılmış her yerden ulaşılabilir "Belediye Hizmetleri Uygulamaları"

Kent yaşamını kolaylaştıran, geliştiren "Bilişim Uygulamaları"

Kentlinin yönetime katılma, bilgi alma ve denetim işlevini yapmasını sağlayacak "Bilişim Uygulamaları"

Buraya kadar anlattığımız şehirlerimiz için gerekli "Bilişim Altyapısı", grafiksel olarak şu şekilde gösterilebilir.

Bu temel "Bilişim Altyapısı" şehirlerimiz için en az, en temel olması gereken yapıdır. Bu nedenle bahsi geçen alt yapıya sahip olmayan şehirlerimizin kalmamış olması gerekir. Bu altyapı olmaksızın, hangi parti ve

Şehirlerde Temel Bilişim Altyapısı

kadrolar belediyelerde yönetici olursa olsun, şehirleri yönetmeleri mümkün değildir; hele hele günümüz sorunlarına cevap vermeleri, halkının daha iyi yaşayacakları şehirler oluşturmalarının imkânı yoktur.

Bu altyapının üzerine, şehrin kaynaklarındaki değişimleri ve şehir aktivitelerini anlık olarak sayısal bilgilere dönüştüren sensörlerin, bilgi toplayıcılarının gerekli yerlere konumlandırılması gereklidir. Bunlar kentli insanın en fazla ihtiyaç duyduğu etkin zaman yönetimine destek verecek şekilde; trafik yoğunluğu, insan yoğunluğu, ısı, hava, gürültü, ışık, su kirliliği gibi değişimlerin sürekli izlenmesini ve kayıt edilmesini sağlar.

Kentin belirlenmiş kritik noktalarına yerleştirilen sensörlerin grafiksel gösterimini şu şekilde yapabiliriz.

İzlenmesi gereken kaynak ve faaliyete göre sensörler uygun yerlere yerleştirilmelidir. Nesnelerin interneti (IOT) uygulamaları ve Bulut Teknolojiler; sensörlerin etkin kullanılabilmesi için hem sahadaki teknik altyapıyı ve haberleşmeyi sağlayacaktır, hem de toplanan verinin acil durumlarda veya sonradan zaman içinde yapılması gereken eylemleri belirlemesinde kullanılabilmesi sağlanacaktır. Ayrıca "Yapay Zeka" uygulamaları ile rasyonel ve objektif biçimde, şehir içinde yapılması gereken yönetme, düzeltme, geliştirme projelerinin ve hizmetlerinin kentliler için, kentliler yararına belirlenmesi sağlanır.

Bu sensörler, bilgi toplayıcıları için kullanılacak İnternet altyapısı aynı zamanda, kentlilerin şehrin her

yerinden sürekli, hızlı ve ücretsiz İnternet hizmeti almasını da sağlar.

Bu noktada şehri izleme çalışmalarının, kentlileri gözetlemeye dönüştürülmemesi, kişisel ve özel alanlarına girilmemesi gerekir. Bu sensörlerden oluşacak verilerin, ticari amaçlarla veya şehrin veri tabanı dışında kullanılması engellenmelidir. Bilişim Projeleri uygulanırken, "Evrensel İnsan Hakları ve Değerleri" göz ardı edilemez. Aksi takdirde "Orwellen" bir şehre dönüşüm kaçınılmaz olur. Oluşturulan bilgiler kentin ve kentlilerin bilgileridir, başka amaçlarla kullanılamaz.

Şehir faaliyetlerinin izlenmesi sonucu oluşan verilerin "Karar Destek" ve "Yapay Zeka Uygulamaları" ile analizi sonucu değerlendirme, korelasyon ve eğilim sonuçlarının kullanılması ve aksiyon alınması; kentlilerin, Meslek Odalarının, Üniversitelerin ve şehir temsilcilerinin bütün süreçlere aktif katılımı ile sağlanmalıdır.

Bu şekilde planlanmış ve uygulanmış Bilişim Teknolojileri ile şehirlerimizi daha iyi yaşanılabilir duruma getirebilir, şehirlerimizi geleceğe hazırlayabilir, bizden sonraki kuşaklara devraldığımızdan çok daha iyi bir şehir teslim edebiliriz.

Bunları yapmazsak yarına bırakacağımız mirasımız, beton şehirler, boş plazalar, az kullanılan köprüler, boşuna sarf edilen kaynaklar, büyük mali borçlar, dev inşaat projelerinde ölen genç insanların acıları olacak ne yazık ki; güzel ve yaşanılabilir şehirler yerine.

Şehir Faaliyetlerinin İzlenmesi

İSTANBUL'UN KENT VE DOĞA SEÇİMİ

TMMOB Çevre Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi

Mart 2019 seçimleri etkisini her geçen gün daha fazla hissettiren ekonomik krizin gölgesinde gelip çattı. Geçtiğimiz dönem 3'ü büyükşehir olmak üzere toplam 94 HDP ve DBP'li belediyeye kayyum atandığı ve "metal yorgunluğu" gerekçesiyle 10'a yakın AKP'li belediye başkanına istifa ettirildiği göz önüne alındığında, Mart 2019 seçimlerinden sonra da yerel yönetimlerde hareketli günlerin yaşanması hiçbirimiz için sürpriz olmayacak.

Yerel seçimlerin gündemimizdeki yeri ağırlaşırken biz mimar ve mühendislerin yerel yönetimlere bakışını ve tercihlerini bilimin doğa ve emek sömürüsü için değil, tüm canlılığın ortak çıkarını savunacak ve aşırı üretim, durmaksızın büyüyen ve rantı dayalı ekonomik model çılgınlığıyla gelecek nesillerin doğadan yararlanma hakkını gasp etmeyecek anlayışlardan yana kullanacağı aşıkardır.

Sanayi devriminin ardından hızla gelişen kapitalist ekonominin gezegenimizde yarattığı ekolojik kriz, tüm canlılığın devamlılığını tehdit eder boyutlara ulaşmıştır. Özellikle sera gazı emisyonlarının yaratmış olduğu küresel iklim değişikliği, 1970'lerden günümüze kuzey buz denizindeki buzulların %70 oranında erimesi ve deniz seviyesindeki artış, sıcaklıktaki değişikliğin özellikle tahıl üretimini olumsuz etkilemesiyle meydana gelen kıtlık, denizlere okyanuslara verilen kimyasalların yarattığı kirlilik, tatlı su kaynaklarının kirlenmesiyle gezegenin çeşitli bölgelerinde canlıların su kıtlığıyla karşı karşıya kalması, tarım kimyasalları, suni gübreler ve atıkların yarattığı toprak kirliliği vb. etkiler küresel ölçekte ekoloji mücadelesini canlı yaşamının devamlılığı için bir zorunluluk haline getirmiştir. Son olarak 195 ülkenin onayıyla Paris İklim Anlaşması kabul edilmiş ve anlaşma kapsamında küresel ısınmayı, sanayi devrimi öncesine göre 1,5 OC ile sınırlandırma hedefi konulmuştur. Bu hedefin kapitalizmin serbest rekabet ve aşırı üretim yasaları içerisinde ne kadar gerçekçi bir hedef olduğu ve ne kadar başarılabileceği merak konusudur.

Bugün dünyanın pek çok ülkesinde olduğu gibi Türkiye de, yaşadığı ekonomik ve siyasal krizin yanında, 16 - 17 yıllık AKP iktidarı döneminde yoğunlaşan rant ve doğa sömürüsü politikalarının bir sonucu olarak

ekolojik krizle yüz yüzedir. Özellikle son birkaç yılda çıkarılan KHK'lar ve başkanlık rejimine geçilmesinin ardından yapılan ve tasarı halinde olan mevzuat değişiklikleriyle, başta İstanbul olmak üzere, ülkenin dört bir yanında kıyı alanları, sit alanları, tarım alanları, mera ve orman alanları başta inşaat ve enerji sektörü olmak üzere sermayeye peşkeş çekilmektedir. Bunun sonucu olarak ülkede tarım ve hayvancılık bitme noktasına gelmiş, betonlaşma nedeniyle kentlerde yüzey akışları sellere dönüşmüş, HES Projeleri ile dereler kurutulmuş, termik santraller ile bölge halklarına zehir solutulmuş, Kuzey Çevre Otoyolu ve Bağlantı Yolları, 3. Havalimanı gibi projelerle orman alanları ve işçiler rantı kurban edilmiştir. Tabi ki bu saldırı politikaları karşısında Gezi Parkı'ndan Cerrattepe'ye, Bergama'dan Diyarbakır'a, Yeşil Yol'dan Dersim'e kadar coğrafyamızın pek çok bölgesinde kitleler, yaşam alanlarını ve doğayı savunmak için direnmişlerdir.

İstanbul yıllardır ülke genelinden farklı olmayan pek çok yıkım projesiyle yüz yüze kalmıştır. Son olarak Kanal İstanbul ve Yeni Şehir Rezerv Alanları projesi ile Küçükçekmece Lagünü'nden Marmara Denizi'ne, Karadeniz'den Ergene Havzası'na kadar Batı Trakya bölgesini büyük bir yıkım beklemektedir.

Mega ölçekli projelerle, İstanbul ve çevresi canlılar için daha da yaşanılmaz hale getirilirken, yıllardır sürdürülen yanlış politikaların sonucu olarak, günümüzde, kent içme suyundan hava kalitesine, plansız kentleşmeden betonlaşmaya kadar onlarca sorunla boğuşmaktadır.

İstanbul'da içme suyu yönetimi, büyükşehir belediyesi kuruluşu olan İSKİ tarafından yapılmaktadır. Ancak musluklardan akan su, içilebilir kalitede olmadığından damacana olarak temin edilmektedir. Damacana sularının dolumu ve temininde sağlık açısından uygunluğunun denetimi biryana, bugünkü ekonomik şartlarda harcanan miktar da önem arz etmektedir. Bu noktada musluklarımızdan içilebilir su akmasını hedefleyen, damacana mecburiyetini sonlandıracak çalışmaların yapılması gerekmektedir.

İstanbul gibi iki ayrı yarımada olarak konumlanmış ve ortasından boğaz geçişi olan bir şehirde, denizin

rekreasyonel amaçlı olarak kullanılamaması, yerel yönetimin açık başarısızlığıdır. Popülist yaklaşımlarla kolayca oya çevrilecek yatırımların öncelik alması, ancak uzun vadede sonuç verecek ama yaşam ve şehir kalitesini arttıracak yatırımların ötelenmesi sonucunda, şehrimizde oluşan atık suyun büyük bir kısmı, yetersiz fiziksel arıtmadan geçirilerek denizlerimize ve boğaza deşarj edilmektedir. Atık su kolektörlerinin %90 oranında birleşik yapıda olması, zaten yetersiz olan arıtma tekniğini tamamen işlevsiz kılmakta, deniz ekosistemini; su canlıları ve rekreasyonel kullanım açısından aşağılara çekmektedir.

Atık su arıtımında, ileri arıtma tekniklerinin uygulanmasını, tüm kentsel arıtma tesisi çıkışlarında standart hale getirmeyi öncelikli hedefi olarak belirlemiş yerel yönetim anlayışı İstanbul için elzemdir.

Hava kalitesi açısından İstanbul, ölçümlere göre en kirli iller arasında yer almaktadır. Özellikle kış aylarında partikül madde ve kükürt dioksit parametreleri standartların çok üzerindedir. Hava kirliliğinin bu kadar yüksek olmasının sebebi, özellikle kentsel dönüşüm nedeniyle inşaatların artması, yoğun trafik yükü ve fosil yakıt kullanımıdır. Ayrıca plansız ve yoğun yapılaşmanın hava sirkülasyonunu kısıtlaması, hakim rüzgar sirkülasyonunu engelleyen dikey yapılaşmaya izin verilmesi, ormanlık alanlarda kaçak yapılaşmaya göz yumulması da hava kirliliği seviyelerinin artmasına neden olmaktadır. Yerel yönetim örgütünün, toplum sağlığını korumak ve halkın yaşam kalitesini arttırmak için belirtilen kirlilik nedenlerinin azaltılmasına yönelik çalışmalara öncelik vermesi gerekmektedir.

Özellikle sosyal yardım amacıyla dağıtılan yüksek kükürt içerikli kömür kullanımının, hava kirliliğini arttırdığı göz önüne alınarak, sosyal yardım tarzının değiştirilmesi gerekmektedir. Diğer taraftan, kentsel dönüşüm kapsamında yapılan yıkım ve inşaatlar ile inşaat sektörüne yönelik beton santrallerinin de partikül madde kirliliğine önemli katkısının olduğu aşikardır. Yıkım, hafriyat kazısı, taşınması ve inşaat sürecinde oluşan toz emisyonlarının izolasyon, sulama, filtrasyon teknikleriyle en aza indirilmesine yönelik çalışmalar, yerel yönetim tarafından kontrol edilmelidir. Ayrıca hafriyat kamyonlarının trafiğe çıkmadan tekerlek yıkamasını yapması, aracının branda ile kapatılması il bazında hava kirliliği ile mücadele kapsamında trafik ekiplerince, sıkı şekilde takip edilmelidir.

Plansız yapılaşma ülkemizin ve şehrimizin kangren

problemidir. İlaveten mega projeler ile nüfus artışı tetiklenmekte ve orman alanlarının azalmasına neden olarak hava sirkülasyonunun engellenmesi sonucunda, şehir üzerinde inversiyon tabakası oluşumu hızlandırılmaktadır. Özellikle kış aylarında trafiğin yoğun olduğu bölgelerde, hava sirkülasyonu da yeterli değilse, sağlıklı hava kalitesi değerlerinin çok üstünde kirlilik değerleri ölçülmektedir.

Kuzey otoyolu projesi ile ormanlık alan açılarak oluşturulan yol geçişine ilaveten güzergahın yapılaşmaya açılması, İstanbul'un hava kalitesi açısından, özellikle hakim rüzgar önünde set oluşturması nedeniyle büyük tehdit oluşturmaktadır. Toplum ve halk sağlığını öncelikli hedefi olarak belirleyen yerel yönetimin bu tür projeleri çevresel etkilerinin önemi açısından değerlendirmesi gerekmektedir.

Deprem kuşağında bulunan kentte afet yönetiminin sağlıklı işlememesi, toplanma alanlarına inşaat yapılması gibi olumsuzluklar bulunmaktadır. İklim değişikliği nedeniyle değişen yağış rejimleri zaman zaman İstanbul da dahil olmak üzere sel baskınlarına neden olmaktadır. Bu nedenle öncelikle mevcut atık su kolektörlerinin gözden geçirilmesi ve gerekli revizyonların yapılmasının ardından büyükşehir belediyesinin ve ilçe belediyelerinin de dahil edildiği acil eylem planlarının yapılması gerekmektedir.

İnşaat ve rant öncelikli şekillenmiş büyükşehir yaşam tarzının dayatmış olduğu beton, çelik ve camla çevrelenmiş yaşam alanı içinde, istatistiklerin de doğrulamış olduğu haliyle kişi başına 5,8 m2 yeşil alan (refüjler dahil olmak üzere) yetersizliği özellikle çocuklar ve diğer tüm halkın sosyal ve psikolojik açıdan da ne kadar sıkışmış olduğunun göstergesidir.

İstanbul özelinde yaşanan bu sorunlar, şiddeti değişmekle birlikte hemen tüm kentlerde kendini göstermektedir. Kentlerin canlı yaşamı için her geçen gün daha da sağlıksızlaştığı, özellikle inşaat ve enerji sektörünün ihtiyaçları uğruna doğanın geri dönüşsüz katliamına izin verildiği coğrafyamızda, seçilen belediye başkanlarının yeteneksizlikleri, usulsüzlükle kendisine ve yakın çevresine rant sağlamak için kentin parsel parsel satılmasına ve doğanın talanına yönelik uygulamaları, yaşadığımız sorunlar açısından elbette önemlidir. Ancak bu sorun özünde belediye başkanlarının bireysel yeteneksizliği veya aç gözlülüğünden daha derindedir. Sorunun özünü sistemselsel olarak yönetim anlayışındaki yanlışlıklar oluşturmaktadır. Do-

layısıyla var olan yanlış düzende o düzenin devamını sağlayacak belediye başkan adayları, halkın önüne çıkarılmakta, desteklenmekte, reklamları yapılmaktadır. En basitinden seçim döneminde adaylar, propaganda dönemlerini eşit koşullarda geçirmemekteler. Ekonomik olarak güçlü olan adayların veya belirli sermaye gruplarınca desteklenenlerin görünürlüğüyle mütevazı bir işçi – emekçi adayın, hele hele bağımsız ise propaganda imkanları arasında büyük bir fark vardır. Bu durum fiili olarak halkı sermayenin desteklediği adaylar arasından seçim yapmaya zorlamaktadır. Kısacası eşitsiz bir sistemden doğan eşitsiz seçim yarışı sonucunda oluşan yerel yönetim anlayışı, uygulamalarıyla toplumdaki eşitsizliğin derinleşerek devam etmesine yönelik politikalar üretmektedir.

Mevcut seçim yasası kapsamında seçilen belediye başkanları ancak merkezi yönetim tarafından görevden alınabilmektedir. Bunun dışında yasal olarak belirlenen görev süresi boyunca herhangi bir nedenle görevinden ayrılması gerekmez. Bu durum görevini layığıyla yapmayan, seçmene verdiği sözleri yerine getirmeyen ya da belirli zümrelerin imtiyazlarını koruyan belediye başkanlarının halkın kararı ile görevden alınması/geri çağırılmasının önünde engeldir. Oysaki gerçek bir demokraside kararların halk ile birlikte alınması, yürütme organlarının bu kararlara aykırı davranışlarında halk tarafından görevden el çektilerilek yeni bir yürütmenin seçilmesini gerektirir.

Yerel yönetimlerde azami-merkeziyetçi anlayışın yerine ademi merkeziyetçi anlayışın örgütlenmesi

gerekmektedir. Bu şekilde yönetilen bir kentte, kentin sorunlarına yönelik çözümler belediye meclislerindeki meclis üyelerinin kısır tartışmaları ve hangi sermaye grubunun hangi projeden nemalanacağına göre alınan politik tutumlarla değil, mahalle meclisleri ve komitelerinde belirlenen çözüm önerilerinin tartışıldığı, sorunun muhatabı olanların çözümün de muhatabı olduğu bir anlayışla geliştirilir. Örneğin Kanal İstanbul gibi mega ölçekli projelerin hayata geçirilmesinde yapım aşamasından işletilmesine kadar yüzbinlerce insan etkilenecektir. Yapım aşamasında hafriyat çalışmaları boyunca oluşacak tozuma kanal güzergahında yaşayan tüm canlılar olumsuz etkilenecek, dip taramasıyla sedimentte bağlı ağır metaller serbest kalacak ve kirlilik Marmara Denizi'ne yayılacak, Karadeniz ve Marmara Denizinin tuzluluk oranları değişecek, yeraltı sularına tuzlu su girişleri olacak ve karasal tuzlanma gerçekleşecektir. Geniş bir bölgede pek çok olumsuz sonuçlar doğuracak böyle bir proje, mevcut anlayışta, bazılarının bir çift sözle hayata geçirilmek istenmektedir. Bu yönetim anlayışı kabul edilebilir değildir.

Mart 2019 yerel seçimlerinde tüm mimar ve mühendislerin doğadan, bilimden ve emekten yana politikaları savunması, TMMOB'nin unutulmaz başkanı Teoman ÖZTÜRK'ün belirttiği gibi; *bilimi ve tekniği emperyalizmin ve sömürgeciğin değil emekçi halkımızın çıkarları için kullanan anlayışların kazanması için mücadele etmesi, günümüzde yaşanan kent ve ekoloji sorunları göz önüne alındığında belki de hiç daha elzem olmamıştı.*

YEREL SEÇİMLERE GİDERKEN

TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi

Her Şey Yerelden Başlar

Ülkemizin içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal kriz derinleşirken, 31 Mart 2019 tarihinde yapılacak yerel yönetim seçimleri sürecine girmiş olduk. Yakın dönemde gerçekleşen sistem değişikliği ve bu doğrultuda yapılan kanuni düzenlemeler çerçevesinde hayata geçirilecek bu ilk yerel yönetim seçimleri, yaşadığımız kriz koşullarında büyük önem taşımaktadır.

Yıllardır uygulanan yanlış politikalar sonucu kronikleşen işsizlik sorunu, doğal ve sürdürülebilir yaşam kaynaklarının tahrip edilmesi, temel ihtiyaçlarımızı karşılamaya yarayan tarım ve hayvancılık alanındaki gerilemeler bir yandan köyden kente göçü hızlandırmış diğer yandan ise kentlerin ihtiyacını karşılayamaz hale getirmiştir. Çarpık ve plansız büyüyen kentlerdeki hızlı nüfus artışı, yerel yönetimlerin temel ihtiyaçlara yönelik makro planlarının bulunmaması bir yandan ağır sosyo-ekonomik sorunlara diğer yandan ise artık toplumsallaşan psikolojik travmalara neden olmaktadır.

Halkın temel ve yaşamsal ihtiyaçları arasında yer alan çevre, sağlık, eğitim, barınma, ulaşım, enerji, afet yönetimi, alt yapı, kentleşme, aydınlatma, güvenlik, kentsel dönüşüm, kültür varlıkları vb. konularda, geçmiş yerel yönetimlerin yeterli/başarılı/kapsayıcı örnekler ortaya koyamaması, temel altyapı yatırımlarının bulunmaması, bugün uygulanan kimi projelerin de toplum yaşamını kaliteli hale getirmesi yerine çözülmesi gereken yeni sorunlara yol açması, giderek içinden çıkılmaz sorunlar yumağına dönüşmektedir. Ayrıca; yatırımlarda ya da hizmet alımında Kamu İhale Kanunu yerine yandaşlık ölçütleri ikame edilmiş, düşük ücretlendirme, iş güvencesi ve iş güvenliği konuları ötelenmiş ve taşeronlaştırmanın önü alabildiğine açılmıştır.

Yerel yönetimlerin çalışmaları sonucunda, sağlıklı bir çevre ve yaşam için gerekli olan hizmet üretimi ve denetimi sağlanamamış, bu konularda toplumda gerekli farkındalık yaratılamamıştır. Uluslararası ve ulusal bazda modern yerel yönetim anlayışının oluşması konusunda, ülke genelinde birkaç olumlu örnekten öte gidilememiştir. Kentlerde yaşayan toplumsal kesimlerin yerel politikalara katılma ve karar alma süreçlerinden

uzaklaştırılması, Kent Konseylerinin bürokratik yapılarla dönüşerek insan ve topluma yabancılaştırılması, sorunların tartışılarak çözüme ulaştırılması kanallarını tıkamaktadır. Sonuçta mutlu ve kaliteli bir yaşam süren, ihtiyaçlarına yeteri düzeyde karşılık bulan insanlardan oluşan kentler, kronikleşen sorunları kanıksayan ve kabullenen, mutsuzluğu ve umutsuzluğu kabullenmiş toplulukların yaşadığı kentler haline dönüşmektedir.

Yerel Yönetimlerin Görevi Rant Alanları değil Yaşam Alanları Açmaktır

Ülkemizin depremelliği nedeniyle eski uygunsuz yapı stokunun depreme hazırlanması ve modern kent söylemleri ile başlayan kentsel dönüşüm; mağduriyetler ve bina yığınları içinde temel ihtiyaçlara cevap vermeyen projelere dönüşmüş, kentin kültürel yapısına ait özellikleri bozmuş, birçok alt ve üst yapı sorunlarını çözümsüz bırakmış ve depremsellik adı altında yapılan çalışmalar, uygunsuz kaçak yapıların kullanımının yasallaşmasına ilişkin imar afları ile daha karmaşık bir boyuta taşınmıştır.

Afet yönetimi konusunda özellikle İstanbul ve büyük kentlerde istenmeyen ancak karşılaşılabilecek deprem riski ve yıkımlarında insanların bir araya gelmesi için mutlaka korunması gereken afet toplanma alanları yapılaşmaya açılarak, ek rant alanları haline getirilmiştir.

Kentler için önemli bir yere sahip olan ulaşım dair yapılan projelerin bedelleri, Yap İşlet Devret ve Yap İşlet gibi özelleştirme yöntemleriyle ve şirketlere verilen geçiş garantili anlaşmalarla, bütün yurttaşların cebinden ödenmektedir. Bu yöntemle, temel kamusal hizmetlerin sunumu, kimi yerli ve yabancı sermaye kuruluşları için rant kapısı haline getirilmektedir. Özellikle son zamanlarda yaşanan tren kazaları ciddi can kayıplarına neden olmuştur. Mevcut ve yeni yapılan ulaşım sistemlerinin can güvenliği kapsamında sinyalizasyon kontrol sistemleri önemsenmeli, uygulama, kabul işlemleri ve işletme kapsamındaki denetlemeleri eksiksiz bir şekilde yerine getirilmelidir.

Belediyelerce üretilen hizmet bedelleri, halkın eko-

nomik durumu göz ardı edilerek harç, ruhsat, toplu taşıma ücretleri her yıl artan değerlerle özellikle ücretli çalışan, işçi, emekli ve halk kesimlerinin sırtına yüklenmektedir.

Yerel yönetimler; gelişen kent ihtiyaçları, mevcut sorunlar, gelecek uygulamaları ve çözümleri olarak ihtiyaçları yerinde, kalıcı, sürdürülebilir, toplumun her kesiminin katılımı ve iyi planlama ile çözmek zorundadır.

Yerel Yönetimler Halkın Enerjisiyle Buluşmalıdır

Gelişen teknolojiler ve uygulamaları, ülkemizde bulunan yasal mevzuatlar çerçevesinde enerji verimliliği, enerjinin etkin kullanımı özellikle kentlerde yaşayan halk kesimleri için önem taşımaktadır. Halkın temel ihtiyaçları içinde önemli bir yer tutan enerjinin sürekli artan birim fiyatları ve sanayinin en temel girdisi olan enerji fiyatlarının yüksekliği her kesim açısından can yakıcı bir hale gelmekte, ülke ekonomisinin dengelerini sarsan bir noktaya taşınmaktadır. Oysa gerek meskenler gerekse sanayi kuruluşları için enerji verimliliği ve tasarrufu, hem maliyetler açısından hem de enerji üretiminin yarattığı ekolojik sorunlar açısından büyük önem taşımakta ve giderek dünyanın geleceğini tehdit eder hale gelen bu gerçeklere sürdürülebilir çözümler üretmek, yerel yönetimlerin önünde yaşamsal nitelikte görev ve sorumluluk olarak durmaktadır.

Halkın bilinçlendirilmesi, eğitilmesi ve farkındalığın yaratılması ekolojik kentsel anlayışlar oluşmasına katkı sağlayacaktır. Yerel yönetimler, önce kendilerinden başlamak üzere gerekli insan kaynaklarını oluşturup, eğiterek hem halk kesimlerine hem de bünyelerinde yer alan kurum ve kuruluşlara yardımcı olmalıdırlar. Özellikle atık malzemelerin; piller, aküler, gazlı aydınlatma aygıtları ve benzerlerinin toplanması ve bertaraf edilmesinde, merkezlerin oluşturularak halkın bilinçlendirilmesi insan sağlığı ve sağlıklı bir çevre için önem taşımaktadır.

Kent ve elektriğin önemli konuları olan yapılar, sosyal donatılar, kültürel varlıklar, yollar, ulaşım, haberleşme ve atık yönetiminin; kanunlar, yasalar, mevzuatlar, standartlar ve gelişen teknolojiler kapsamında değerlendirilmesi, işletilmesi ve yenilenmesi, çevreci, sosyal, paylaşımcı, modern kent anlayışının oluşmasında etken olacaktır.

Dünyada gelişen yenilenebilir enerji kaynaklarının, genelde ve yerel yönetimlerde tüketicilerin ihtiyaçı bazında kullanılması, halkın özendirilmesi, gerekli

mevzuat değişiklikleri ile kolaylaştırılması, örnek kuruluşlar olarak yerel yönetimlerin kendi kuruluşlarında, sosyal donatı alanlarında, ulaşım vb. elektrik enerjisine ihtiyaç duyulan alanlarda gereksinimi karşılaması farkındalık yaratacaktır.

Afet toplanma alanlarının afet sırasında ve sonrasında gerekli hizmetleri vermesi için halkın ihtiyacı ve aydınlatmadan elektrikle çalışan yardım ekipmanlarına kadar kullanımını kapsayacak tespit edilen ihtiyaca göre yenilenebilir enerji kaynaklarından elektriksel yedek güçler yaratılmalıdır.

Yapıların Güvenliğinden Yerel Yönetimler Sorumludur

Mevcut yapıların, işyerlerinin elektrik tesisatları, donanımları, asansörleri, güvenlik sistemleri vb. yani elektrik kuvvetli akım ve zayıf akım sistemlerinin periyodik muayenelerinin yapılması, yapıları kullananlar için can ve mal güvenliği açısından önemlidir. Bu konu yerel yönetimler tarafından önemsenmeli ve Meslek Odaları ile birlikte ele alınmalı, teknik altyapı oluşturularak çözümler üretilmelidir.

Asansörlere ilişkin periyodik muayeneler A tipi muayene kuruluşları tarafından yapılmaktadır. Asansörlere ait stok ve yeni kullanımlar düşünüldüğünde halkın can ve mal güvenliği başta olmak üzere işletme güvenliği için periyodik muayenelerin zamanında, yeterli, denetlenebilir olmasının yol ve yöntemleri yaratılmalıdır.

İşyerleri, sanayi kuruluşları, İş Ekipmanları Yönetmeliği çerçevesinde periyodik muayenelerini yaptırmalı, hizmeti üreten, hizmeti alan denetlenmeli ve yerel yönetim sınırları içinde bulunan işyerleri ve tesislere ait periyodik kontrollerin yaptırılmasına ilişkin düzenlemeler yapılmalıdır.

Yapı Denetim Kanununa bağlı yapı denetçilerinin sorumluluk alanının 120.000 m² (Yüz yirmi bin metrekare)'den 180.000 m² (Yüz seksen bin metrekare)'ye çıkarılması kamusal denetimin sağlıklı yapılması açısından sorunlu görünmektedir. Yapı denetçilerin kanun kapsamında gerçekleştirdiği kamusal denetimin yapı denetçi mühendislerin işverenlerce tam zamanlı çalıştırılmamaları, eksik gün sayısında denetimlere zorlanmaları, yapım aşamasında denetimin ve kalitenin olumsuzluğu konusunda bilgi vermektedir. Bu olumsuz durum düzeltilmeli ve kanun kapsamında çalışma ortamı yaratılmalıdır.

Yapı ruhsatına tabi yapı süreçlerinde Meslek Odalarının gerek üyesinin, gerekse işin kalitesine yönelik yapacakları mesleki denetimin siyasi otorite tarafından yok sayılması, sahteciliklerin artmasında ve meslek alanlarının rekabet, kalite, toplumsal güvence açısından bozulmalara ve hukuksal problemlere neden olmaktadır.

Elektromanyetik Alan Kaynakları, Yaşam Alanlarından Uzaklaştırılmalıdır

Çevre ve halk sağlığı yönünden kullanılan haberleşme teknolojilerinde, elektromanyetik alanlar konusu önemsenmeli, yerelde ve özellikle büyük kentler bazında elektromanyetik alan kirliliği haritaları oluşturularak, elektromanyetik maruziyetler konusunda tüm yurttaşlar bilgilendirilmeli, mevzuatlar kapsamında, uygun olmayan durumlar düzeltilmelidir. Merkezi planlamadan uzak iletişim sunucularının ayrı ayrı baz istasyonu teşkilleri, halk açısından tedirginliğe ve görüntü kirliliğine neden olmaktadır. Ayrıca halkın tepkisini önlemek amacıyla baz istasyonlarının çeşitli şekilde başka görünümlemlerle saklanması da doğru değildir. Her baz istasyonuna ait uygun yerde tanımlama etki alanı, onaylanan kuruluş, denetleyen kuruluş bilgilerinin verilmesi halkın bilgilendirilmesi açısından daha doğru olacaktır.

Kentlerin önemli sorunlarından biri de, enerji nakil hatları altlarında oluşan yerleşimlerdir. Bu sorunun sadece güvenlik mesafesine bağlı bir sorun olmadığı, enerji nakil hatları altında yaşayan insanların sü-

rekli elektromanyetik alan maruziyetine uğradığı göz önünde bulundurularak, düzgün sağlıklı bir kentsel anlayış için bunların yeraltı sistemleri ile planlanması gerekmektedir. Yerel yönetimlerin ilgili kuruluşlar ile işbirliği içinde bu sorunları çözmeleri önemsenmelidir. Özellikle büyük kentlerde (İstanbul Avrupa ve Anadolu yakasında) yaşam alanları üzerinde enerji nakil hatları geçişleri dikkat çekmektedir.

Yerel Yönetimler Meslek Odaları ile Ortaklaşa Çalışmalıdır

Kentlerde oluşan çöp depolama alanlarında enerji üretimleri yerel yönetimlerce dikkate alınmalı, yapılacak fizibilite çalışmaları ile örnekleri bulunan üretim tesisleri artırılmalıdır. Katı atık ayrıştırma ve geri dönüşüm tesisleri önemsenmeli ve ihtiyaca göre gerekli revizeler yapılmalıdır.

Yerel yönetimler, toplu ulaşım ve taşımacılıkta önce kendinden başlamak üzere, çevre ve insan sağlığını koruyucu, sürdürülebilir, yenilenebilir enerji kaynakları ve elektrikli araçlar kapsamındaki gelişmeleri takip ederek uygulamalıdır.

Yağmur suyu, atık su geri dönüşüm kazanımları dikkate alınmalı, altyapı ve üst yapı tesisleri günün koşulları ve ihtiyaç açığının kapatılmasına yönelik projelerle desteklenmelidir. Bu tesislerin enerji ihtiyaçları yeni teknolojilerden yararlanılarak sürdürülmelidir.

Yerel yönetimler meslek odalarının mesleki eğitim, deneyimlerinden yararlanmalı, kamusal alanda işbirliği yöntemlerini geliştirmelidirler.

GÜVENLİ GIDAYA ERİŞİMDE YEREL YÖNETİMLERİN ROLÜ

TMMOB Gıda Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi

Teknolojik gelişmeler ve Neo-Liberal politikaların sonucu değişen toplumsal yapımız ve ekonomik dönüşüm üretim - tüketim süreçlerini de etkilemekte, buna bağlı olarak gıda güvenliği risklerini ve güvenli gıdaya erişim sorununu da beraberinde getirmektedir. Dünya genelinde bir tarafta açlık, diğer tarafta obezite sorunu yaşanırken, gıda kaynaklı hastalıklar ve ölüm vakaları da sıkça karşımıza çıkan önemli sorunlardan olmaya devam etmektedir. **Gıda güvenliği ve güvenli gıdaya erişim, kısaca gıda egemenliği sadece bugünün değil gelecekte de Dünya'nın en önemli ve öncelikli konularından olmayı sürdürecektir.**

Gıda güvenliğini sağlamada ve gıda güvencesi oluşturmada konuyla ilgili diğer paydaşlar gibi yerel yönetimlere de önemli görevler düşmektedir. Gerek ilgili bakanlıklar, gerekse belediyeler halkın güvenli gıdaya erişimini ve gıda güvenliğini sağlamada üzerine düşen görev ve sorumlulukları eksiksiz olarak yerine getirmelidir. Bu çalışmalar yürütülürken ilgili sivil toplum örgütleri ve meslek odalarından görüş alınması ve uygun koşullarda işbirliği yapılması da güvenli gıdaya erişimde son derece önemlidir.

Gıda işletmelerine Belediyelerce "işyeri açma ve çalışma ruhsatı" verilirken yapı ruhsatı ve iskan izinleri olup olmadığı dikkate alınarak mevzuat hükümleri eksiksiz ve kararlılıkla uygulanmalıdır. İşyeri açma ve çalışma ruhsatı talep eden işletme sahiplerinin temel hijyen kuralları konusunda yeterli bilgi ve donanımına sahip olup olmadıkları araştırılmalı eksik olanların gerekli eğitimi alınması sağlanmalıdır.

Burada asıl dikkat edilmesi gereken öncelikli konu yerel yönetimlerin gıda güvencesi ve gıda güvenliği konularına bakışı nedir? Belirlenen etik kurallara uyuluyor mu? Yasal mevzuat hükümleri herkese aynı şekilde ve eksiksiz uygulanabiliyor mu? Öncelikle bu sorulara cevap aramak gerekiyor.

Gıda güvenliğini sağlamada öncelikli ve temel konulardan biri işletme ruhsatlandırma aşamasıdır. Gıda üretimi ve satışı yapan işletmelerin ruhsatlandırılmasında gerekli teknik ve hijyenik altyapının oluşturulması mutlaka sağlanmalıdır. Asgari teknik ve hijyenik altyapısı olmayan, zorunlu kriterleri yerine getirmemiş işletmelere ruhsat verildiği, ruhsatı olmayan gıda işletmelerinin ise faaliyetten men edilmedikleri maalesef bilinen gerçeklerdir. Bu ve benzeri konularda belediyelere önemli görevler düşmektedir.

Semt pazarları kurulurken 'halkın güvenli gıdaya erişim olanağı sağlayacak nitelikte gerekli teknik altyapı düzenlemeleri ile gerek pazarcı esnafının gerekse alışveriş yapan halkın sağlıklı koşullarda yararlanabileceği sıhhi altyapının bulunması sağlanmalıdır. Kısaca halka sağlıklı koşullarda gıda satılmasının önüne geçebilmek için gerekli her türlü planlama, uygulama, denetimin, yaptırım döngüsünün eksiksiz ve kararlılıkla hayata geçirilmesi kaçınılmazdır.

İlk defa 1995 yılında yürürlüğe giren 560 sayılı kararname, gıda hizmetlerini tek elde toplamak üzere hazırlanmış ve bunda da kısmen etkili olmuştu. Kararname, değişik otoritelerce yürütülen yetkileri, Tarım ve Köyişleri ile Sağlık Bakanlıklarının bünyesinde toplamıştı. İki farklı otoritenin farklı uygulamaları nedeni

ile karışıklıklar meydana gelmiş ve gıda hizmetlerinde tüm yetkileri tek elde toplama gerekçesi ile kararname değiştirilerek TBMM'ye sevk edilmiş ancak gıda denetimlerinin, ne olduğu net olarak ifade edilmeyen' ilgili kurum ve kuruluşlarca' yerine getirileceği hükmü getirilmişti. Kararname bu haliyle kanunlaşarak **"Gıdaların Üretimi, Tüketimi Ve Denetlenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararname'nin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun"** olarak yürürlüğe girmişti. Daha sonra yürürlüğe giren 5216 sayılı **"Büyükşehir Belediyesi Kanunu"** ve 5393 sayılı **"Belediye Kanunu"**, belediyelere de gıda maddeleri üreten ve satan işyerlerine yönelik olarak gıda denetimi yapma yetki ve görevi vermişti. Son olarak 13.06.2010 tarihinde yürürlüğe giren **5996 sayılı 'Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu'** ile gıda işletmelerinin denetimleri Tarım ve Orman Bakanlığına verilmiştir.

Ülkemizde bulunan 650 bin civarında kayıtlı ve onaylı işletmenin denetimleri Tarım ve Orman Bakanlığına bağlı çalışan Gıda Mühendisleri, Kimya Mühendisleri, Ziraat Mühendisleri, ve Veteriner hekimlerin ağırlıkta olduğu denetim personelleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Kanun kapsamında oluşturulan denetim ekibinde uzman mühendisler ve veterinerlerden oluşan yaklaşık 6.600 denetim personeli bulunmaktadır. İşletme sayısı dikkate alındığında bu sayının yeterli olmadığı görülmektedir. Meslek disiplinleri arasındaki dağılımına bakıldığında ise konunun birinci derecede muhatabı olan ve gıda konusunda eğitim almış gıda mühendisleri sayısının son derece az olduğu görülmektedir.

Buna karşın gerek büyükşehir gerekse il ve ilçe belediyelerinde yeterli sayıda uzman personel bulunmadığı, bulunsa bile uzmanlık alanları dışında çalıştırıldıkları bilinen bir gerçektir. Kısaca yerel yönetimlerin yürürlükteki mevzuat hükümlerini eksiksiz uygulamak bir yana, hijyen denetimlerini dahi yetkin personel olan gıda mühendisleri veya diğer uzman kişiler yerine zabıtarlar tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir.

Belediyelerin aşağıda belirtilen konularda çalışmalar yapmaları, var olan çalışmalarını nitelikli bir yapıya dönüştürmeleri gıda güvenliğinin sağlanmasında ve güvenli gıdaya erişimde önemli katkılar sağlayacaktır ;

- Belediyeler sorumluluk alanlarında ihtiyaca göre modern pazar yerleri oluşturmalı, pazar yeri planlaması gıda güvenliği kriterleri dikkate alınarak yapılmalıdır.

- Sokaklarda halkın sağlığını tehdit edecek şekilde kontrolsüz gıda satışı yapanlarla etkin mücadele yapılmalıdır.
- İşyeri açma ruhsatı verilirken daha titiz davranılmalı güvenli gıda üretimine uygun olmayan alanlarda üretim yapılmasının önüne geçilmelidir.
- Gıda güvenliğinin sağlanmasında ilgili bakanlık birimleri, üniversiteler ve meslek odalarıyla işbirliği yapılmalıdır.
- Tarım alanlarının korunması ve tarımsal üretimin teşvik edilmesini temel alan imar planları oluşturulmalı, rant için değil, halk için' uygulamalar yapılmalıdır
- İçilebilir su kaynaklarının korunması için kirliliğe yol açan işletmelerin tespit edilerek engellenmesi, kirliliğin önlenmesi için kalıcı tedbirler alınması gerekir.
- Şebeke suları içilebilir kalitede olmalı ve hiçbir sağlık riski oluşturmadan halka ulaşması sağlanmalıdır. Halkımız su firmalarının insafına bırakılmamalıdır.
- Halkımızı güvenilir gıdaya erişim hakkından yoksun bırakabilecek tehditler oluşturan GDO, NBŞ, Kimyasal kalıntılar, Katkı Maddeleri, Gıda Hileleri v.b. konularda bilgilendirici ve bilinçlendirici eğitimler düzenlenerek Bilinçli Gıda Tüketimi konusunda farkındalık yaratacak eğitimler ve uygulamalar yapılmalıdır. Konuyla ilgili meslek odaları ve üniversitelerle işbirliği yapılmalıdır.
- Gıda güvenliği ve güvenli gıdaya erişim konularında gerek altyapı çalışmaları ve gerekse gıda tüketimi konularında halkı bilinçlendirecek her türlü çalışmaları (broşür, toplantı, uygulamalı etkinlikler, eğitim çalışmaları v.b.) planlayarak hayata geçirecek gıda konusunda eğitim almış Gıda Mühendisleri ve nitelikli personellerden oluşan birimler mutlaka oluşturulmalıdır.
- Demokratik kitle örgütleriyle işbirliği her alanda olduğu gibi halkın güvenli gıdaya ulaşması ve gıda güvenliği konularında da etkin bir biçimde yürütülmelidir.

GELECEĞİN 'AKILLI' ŞEHİRLERİNDE KENTLİLERİ NELER BEKLİYOR?

Yrd. Doç. Dr. Caner GÜNEY, İTÜ Geomatik Müh. Öğretim Üyesi / TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi

Kaynakların sınırlı olması, hızlı nüfus artışı, yükselen enerji tüketimi, karbon salınımının artması, iklim değişikliği gibi sorunlar gezegenin geleceği için hiç de iyi sinyaller vermemektedir. İnsanoğlu bu sorunlar yumağı için özellikle 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren gelişen teknolojilerle yenilikçilik kavramlarını bir araya getirerek yeni bir sosyoekonomik yapı oluşturmaya başlamıştır. İnsanın bu yeni sosyoekonomik yaklaşım temelinde sözü edilen sorunların çözümü için geliştirdiği en önemli yaklaşımlardan biri de 'Akıllı' Şehirler olmuştur.

Kentlerde yaşama oranı dünya genelinde yaklaşık %50'lerdeyken, Türkiye'de %80'lerin üzerinde olması, tüm dünyada en çok tartışılan konular arasında yer alan, yıllık %20 büyüyen yaklaşık bir trilyon dolar büyüklüğünde bir pazar oluşturan 'Akıllı' Şehirler yaklaşımı, 30 büyükşehir, 51 il belediyesi olmak üzere toplam 1365 belediyesi olan Türkiye için de önemli bir gündem haline gelmiştir.

'Akıllı' Şehirler denilince insanın aklına net bir ifade veya imge gelmemektedir ya da herkesin zihninde farklı şeyler canlanmakta veya pek çok soru oluşmaktadır. Bu sorulara örnek olarak 'Akıllı' Şehir nedir?, bir şehri ne akıllı yapar?, neden kentliler 'Akıllı' Şehir olmak istesinler?, 'Akıllı' olmayan şehirler ne olacak ya da nasıl isim-

lendirilecek?, 'Akıllı' Şehir olma çalışmasına nereden başlanı? vb. verilebilir.

'Akıllı' Şehir nedir sorusu farklı kurum ve kişilerce farklı biçimlerde yanıt bulabilmektedir. Bu çalışma kapsamında ise "kentlilerin mutlu olduğu, adalet sayesinde insanların güven içerisinde yaşadığı, şehirde sunulan hizmetlere tüm kentlilerin ulaşabildiği, katılımcılığı ve girişimciliği teşvik eden, kendi kendine yetebilen, temiz ve estetik bir çevre içerisinde çağdaş bir yaşamın kültürel etkinliklerle bütünleştiği bir şehir" olarak tanımlanmaktadır.

Yukarıda tanımlanmaya çalışılan 'Akıllı' Şehir kavramı zaten bir kent yaşamında bulunması gereken temel olgulardan bahsetmesine rağmen özellikle ülkemizde neden başarılı örnekleri görülememektedir? Bu sorunun yanıtını üç bileşenin eksikliği oluşturmakta-

dır. Bunlar 'akıllı' insan, finans kaynağı ve açık veri kültürünün yerleşmemiş olması, dolayısıyla yenilik girişim ekonomisinin sınırlı değer üretebilmesidir. 'Akıllı' insan kavramı genel olarak kent yaşamını özümsemiş, başkalarının düşüncelerine saygı duyan, çevresini koruyan, kültürel faaliyetlerde bulunan, kent yönetiminin karar verme süreçlerine katkı veren bireylerin oluşturduğu bir toplum yapısı olarak ifade edilebilir. Oysaki ülkemizde henüz tam olarak kentli yaşamına geçmeyi başaramamışken 'Akıllı' Şehir olmayı nasıl başarabiliriz?

'Akıllı' insan kavramına ilişkin bir diğer konuda 'Akıllı' Şehirleri kuracak insan gücünün yetiştirilmesi diğer bir ifade ile bir kapasite oluşturulmasıdır. Yaş ortalaması 29 olan Türkiye'nin yurt dışına kaybettiği beyin göçü her yıl artmakta ve göç edenler arasında eğitimliler ve kentliler çoğunluğu oluşturmaktadır. Yetişmiş beyin gücünü kendi şehirlerinde tutamayan bir ülke nasıl 'Akıllı' Şehir kapasitesi oluşturabilir?

Bu çalışma kapsamında 'Akıllı' Şehir kavramına iki farklı penceren bakılmış, sonrasında ütöpik ve distöpik yaklaşımlarından çıkarılan derslerle bir 'Akıllı' Şehir modeli önerilmeye çalışılmıştır.

'Akıllı' Şehirlerin ütopya sürümü

Endüstriyel ekonomiden bilgi ekonomisine, bilgi ekonomisinden girişim ekonomisine geçen insanlık kısıtlı kaynaklar altında giderek artan nüfusla şehirlerin gelecekteki yönetim tarzı ve güncel olmayan teknolojilerle gereksinimlerini sürdürebilir şekilde karşılamaktan uzak olduğunu belirleyip 'Akıllı' Şehir kavramını geliştirmiştir. Bu kavram veri güdümlü (*data-driven*) bir yönetim modeli üzerine kurulmuştur.

Bu bakış açısıyla şehirde bulunan binalar, yollar, şebekeler, araçlar ve diğer nesneler sensörler ve nesnelerin interneti teknolojisi sayesinde tümü birbirine bağlantılı olarak sürekli izlenecek, üretilen veriler arasında ilişkiler büyük veri teknolojisi ile kurulacak, bu ilişkilerdeki insanlığın ilk bakışta göremediği veya gizli kalan örüntüler yapay öğrenme ve yapay zeka teknolojisi ile açığa çıkarılacak, sanal/arttırılmış gerçeklik teknolojileri ile üç boyutlu etkileşimli görselleştirmeler yapılarak şehirdeki problemlerin çözümüne ilişkin alınacak her bir karar veri güdümlü olarak gerçekleştirilecektir.

Tüm bunları gerçekleştirebilmek için öncelikle şehrin mekansal tabanlı bilgi modeline gereksinim bulunmaktadır. Bu noktada yerel yönetimlerin Kent Bilgi Sistemleri önem kazanmaktadır. Kent Bilgi Sistemleri

yeterli çözünürlükteki veriyi sistem içerisinde bulundurmalı, bunları farklı ayrıntı düzeylerinde iki ve/veya üç boyutlu olarak görselleştirebilmelidir.

Yalnız belirtilen düzeyde Kent Bilgi Sistemine sahip olmak bir şehri 'akıllı' yapmayacaktır. Çünkü 'Akıllı' Şehir karmaşık yapıda bulunan sistemlerin bir sistemidir (*a system of systems*). Şehirde bulunan diğer tüm sistemlerin birbirleri ile iletişim kurabiliyor olması gerekmektedir. Bu da bulut yapısında koşan web servislerini önemli bir konuma getirmekte ve beraberinde belirli standartların üretilmesini gerektirmektedir. Örneğin yolda giden bir aracın trafik sistemleriyle, binaların altyapı şebeke sistemleri ile iletişim kurabilir yapıda olması gerekmektedir. Halbuki bugün otonom araçlar farklı bir sistem, 'akıllı' evler farklı bir sistem, şebekeler farklı sistemler kullanmaktadır. Bu durumda 'Akıllı' Şehirler uygulamaları genellikle dikey olarak yükselmekte, ancak yatayda sistemler arasında ilişkiler kurulamamaktadır. Bunun için 'Akıllı' Şehirler yalnız ileri teknolojinin kullanıldığı uygulamalar yaratarak oluşturulamaz, resmin bütününe gören bir bakış açısına ve buna bağlı stratejilere gereksinim bulunmaktadır.

'Akıllı' Şehirlerin distopya sürümü

Çin Halk Cumhuriyeti yurttaşlarını dijital sistemler üzerinden izleyerek yurttaşlarının sosyal güven puanlarını oluşturan bir sistem (*social credit system*) geliştirmiştir. İlk olarak 2014 yılında duyurulan ve halihazırda kullanılan sistemin tüm ülkeyi kapsayacak şekilde uygulanması 2020 yılına kadar tamamlanacaktır. Bu sistem ile yurttaşlar eğer bir şeyi yanlış yaparsa aşağılayıcı ve küçük düşürücü şekilde cezalandırılmakta ya da tam

tersi iyi şeyler yaptığında ödüllendirilmektedir. Aslında benzer uygulama bankacılık sektöründe bireylerin finansal kredi puanları olarak tüm dünyada uygulanmaktadır. Çin Halk Cumhuriyeti şu an bu sistemi merkezi devlet ve yerel yönetimler olarak uygulamaktadır. Bir sonraki adımda özel sektörde sisteme dahil olup yurttaşların sosyal güven puanlarına göre yurttaşlara karşı bir iş modeli geliştirecektir. Sözü edilen sistemin ihlallerine örnek olarak sigara içilmeyen alanda sigara içilmesi, web ortamında sahte haber paylaşımı, çok fazla video oyunu satın alınması gösterilebilir. Karaliste-ye giren yurttaşların cezalandırılmalarına örnek olarak uçak veya tren bileti satın alamaması gibi yurttaşların seyahat özgürlüklerine getirilen kısıtlamalar, internet bağlantı hızlarının düşürülmesi, öğrenci velilerinin sosyal güven puanının kötü olması nedeni ile öğrencilerin üniversiteye kayıt yaptıramaması, askerlik görevini yapmak istemeyenlerin bazı tatil olanaklarından yararlanamaması ve otellere rezervasyon yaptıramaması vb. gösterilebilir. Sosyal güven puanları yüksek olan yurttaşlar ise yurtdışı seyahat işlerinin hızlandırılması, otellere depozito ödemedi rezervasyon yaptırabilmesi gibi olanaklardan yararlanmaktadır. İngiltere'de de Çin'inki kadar kapsamlı olmasa da benzer bir anlayışa dayalı bir sistem kullanılmaktadır. Almanya'nın da benzer bir sistem üzerinde çalıştığı bilinmektedir. Yukarıda ifade edilen Çin'in sosyal güven puanı sistemi kamera izleme sistemleri üzerinden yüz tanıma, büyük veri, yapay zeka gibi 'Akıllı' Şehir kapsamında yararlanılması önerilen birçok ileri teknoloji etkin olarak kullanılmaktadır.

Yurttaşların attığı her adımı teknoloji sayesinde izleyecek ve bunları puanlayıp listeler oluşturacak olan devletlerin sayısının giderek artması ve bu yaklaşımın hükümetler tarafından kabul görüyor olması dijital diktatörlük kavramını ortaya çıkarmakta ve insanları belirli kalıplarda tutmaya çalışma gayretini göstermektedir. Dijital diktatörlük anlayışıyla da yeni bir sosyoekonomik sisteme geçilmek istenmektedir. Bu tür bir yaşamın benzerine "*Black Mirror*" dizisinin "*Nosedive*" bölümünde rastlamak mümkündür.

Belediye başkan adaylarından şehir kurma oyunu oynama koşulu aranabilir

Endüstri 4.0 rüzgarı ile öne çıkan konulardan biri de "dijital ikiz (*digital twin*)" teknolojisidir. Bir nesnenin (*thing*) dijital ikizi, o nesnenin gerçek fiziksel dünyadaki davranışlarını sergileyen sanal bir kopyasıdır. Bu teknoloji sayesinde ürün geliştirme ve üretim operasyonlarında karar alma sürecinin tüm unsur-

ları ayrıntılı bir şekilde dijital ortamda göz önünde bulundurulabilmektedir. 'Akıllı Şehir' yaklaşımında 'Akıllı' Şehir kapsamında uygulanması düşünülen projeler fiziksel olarak uygulanmadan sanal ortamda benzetimleri dijital ikiz olarak gerçekleştirilebilir. Gerçekliği sunan benzetim ortamında uygulanması düşünülen projelerde eksiklikler ve/veya yanlışlıklar görülerek revize edilmiş biçimi ile uygulanıp uygulanmayacağına sanal ortamda karar verilebilir. Böylece yoğun emek ve yüksek maliyet gerektiren 'Akıllı' Şehir kapsamındaki birçok projeden gerçekten yapılması anlamlı olanlar uygulamaya geçirebilir. Yerel yönetimlerin karar vericileri örneğin İstanbul'da sıklıkla yaşanan gürültü, kalabalık, trafik, hava kirliliği vb. sorunları çözmesi için geliştirilen projeleri öncelikle benzetim ortamında sınar ve başarılı olursa uygulamaya geçirebilir. Sanal ortamdaki böyle bir simülasyon ortamı oluşturabilmesi için oyun motorlarının kullanılması ve gerçekliğin oyun motorlarına taşınabilmesi için de Kent Bilgi Sistemlerinde geliştirilmiş olan mekansal modellerin tüm verileriyle birlikte oyun motoru ortamına getirilmesi gerekmektedir. Sözü edilen benzetim ortamının gerçek verilere dayanmayan şekli video oyunlarında görülmekte ve değişik yaşta insanlar bu tür oyunları oynamaktadır. Bu tür oyunlarda şehri kuran oyuncular kendilerini şehri yöneten kişi olarak görmekte ve şehri kendi planlama anlayışlarını göre geliştirmektedirler. Oyuncunun puanı halkın yaşam kalitesiyle ilişkilidir. Bu tür oyunların bir sonu bulunmamakta ve yapılabilecekler oyuncunun hayal gücü ile sınırlıdır. Bu tür oyunlara örnek olarak herkesin bildiği 1990'lı yıllardan itibaren oynanan "*SimCity*" ve onun geliştirilmiş hali olan "*Cities: SkyLine*" örnek olarak gösterilebilir.

Nasıl bir 'Akıllı' Şehir yaklaşımıyla kentleşeceğimize karar vermemiz gerekte

Türkiye'de geleceğin yaşanabilir ve sürdürülebilir şehirlerinin nasıl bir anlayışla oluşturulacağına tüm paydaşların birlikte tartışarak karar vermesi gerekmektedir. Katılımcılığın temel alındığı bir anlayışla geleceğin şehirlerine yönelik bir çerçeve strateji belirlenmeli ve bu stratejideki hedeflerin gerçekleştirilmesi için de bir yol haritasının oluşturulması gerekmektedir.

Stratejinin yalnız şehrin yönetiminde bulunan karar vericiler ve/veya merkezi hükümet tarafından belirlenmesi yerine tüm paydaşların katılımıyla ve paydaşların görüşleri dikkate alınarak şeffaf bir şekilde hazırlanacak olması dijital diktatörlüğün oluşmamasının sigortası olacaktır. Bu tür bir sosyal modeli olan bir an-

layışla geliştirilecek olan 'Akıllı' Şehir stratejisi kentlerin demokratikleşmesine katkı verecek, özgür ve mutlu bir kent yaşamının oluşmasını sağlayacaktır.

'Akıllı' Şehirler yalnız bir kalkınma aracı olarak görülmemeli, şehrin sorunlarını çözüme kavuşturacak projelerin geliştirildiği ve kent halkının bu projelerden ne kadar memnun olduğunun ölçülerek toplumun beklentilerin ortaya çıkarılmalıdır. Bu beklentilere göre yeni projelere yön vermek gerekmektedir. Ekonomik açıdan da 'Akıllı' Şehir kapsamında uygulanan projelerle giderlerin ne kadar düşürüldüğü, projelerin gayrisafi yurt içi hasılaya olan etkisi belirlenmeli, yeni iş olanakları ve yatırımlar yaratıp yaratmadığı irdelenmeli, ekonomik faydalar somut olarak ortaya konulabilmelidir.

Yarının kentlerinde 'Akıllı' Şehir tasarımcısı, 'Akıllı' Şehir mühendisi, 'Akıllı' Şehir yöneticisi gibi yeni mesleklerle gereksinim olabilir. Bu gereksinimlere üniversiteler şimdiden hazırlık yapmalı ve disiplinler üstü olan 'Akıllı' Şehir konusunda enstitüler kurup ve farklı programlar açarak 'Akıllı' Şehirler konusunda yetişmiş insan gücü kapasitesini oluşturmaya başlamalıdır. Benzer şekilde belediyelerde idari yapılanmalarını gözden geçirmeli ve gerekli düzenlemeleri yapmaları gerekmektedir. Örneğin İstanbul Büyükşehir Belediye-

yesi'nde olduğu gibi 'Akıllı' Şehir Müdürlüğü'nü Bilgi İşlem Daire Başkanlığı altında konumlandırmak yerine ayrı bir daire başkanlığı olarak yapılandırılması daha uygun olacaktır. Ayrıca İstanbul Büyükşehir Belediyesi altında kurulması önerilen 'Akıllı' Şehir Daire Başkanlığı İstanbul'da bulunan 39 ilçe belediyesinde kurulacak 'Akıllı' Şehir Müdürlükleri ile iletişim ve koordinasyon halinde çalışması gerekmektedir.

Teknolojinin, iş modellerinin, kavramların, yaklaşımların çok hızlı değiştiği ve dönüştüğü 21. yüzyılda 'Akıllı' Şehir kavramına ve uygulamalarına nasıl bir politika geliştirileceği ve bu politikaların kimler tarafından geliştirileceği önemli bir konudur. 'Akıllı' Şehirler kavramının yeni fırsatlar ortaya çıkardığı ve bir paradigma değişimi yarattığı açıktır. Bu paradigma değişimi bazı çevreler tarafından yalnız ekonomik büyüme şeklinde algılanıp buna göre politikalar geliştirilebilir. Bazı çevrelerde 'Akıllı' Şehirler kavramının ortaya çıkardığı yeni koşullara uyum sağlarken kendine özgü değerleri de korumaya çalışır ve bunu ekolojik yapıyı koruma, ekonomik gelişmeyi sürdürme ve toplumsal bütünlüşmeyi sağlama fırsatı olarak kullanabilir. Yarının kentlerinde 'Akıllı' Şehirleri dijital diktatörlük olarak mı yoksa bugünün şehirlerinden çok daha demokratik yapıda mı göreceğiz?

YEREL YÖNETİM VE HARİTACILIĞIN ÖNEMİ

TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi

1. Giriş

Yerel yönetimlerce yürütülen çalışmaların tarihsel süreci incelendiğinde, Harita ve Kadastro Mühendisliği mesleğinin önemli bir rol üstlendiği görülmektedir. Bu görevlerin, gelişen teknoloji ve toplumsal talepler doğrultusunda her geçen gün daha da öneminin arttığını rahatlıkla söyleyebiliriz.

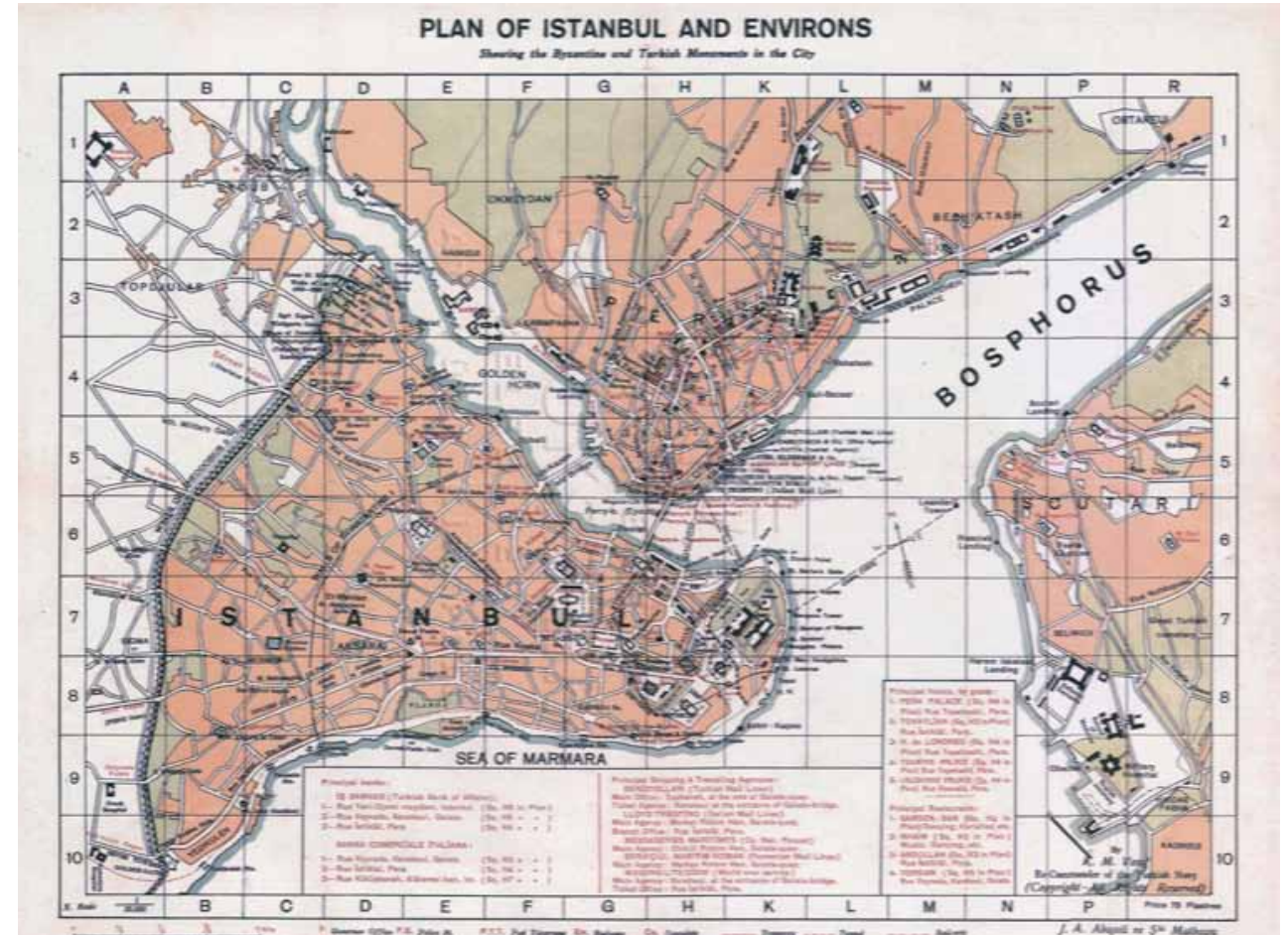
Yaşadığımız ülke, kent ve belde ölçeğinde haritacılık her dönemde toprakla ilgili tüm yatırımların başında ve hemen başvurulacak bir uzmanlık alanı olarak değerlendirilmelidir.

İnsan, çevre, doğa ve kalkınma bütünlüğü içinde bir planlama ve uygulama anlayışına göre kentlerimizin gelişmesini sağlayan ve kentlinin yaşam kalitesini artırıcı, insan odaklı çalışmaların bir parçası olmak diğer meslek grupları gibi mesleğimizin de temel hedefi olmuştur.

Ülkemizde hizmet sektörünün, özellikle toprağa yönelik yatırımlarında en önemli ve devingen alanlarından birisi harita sektörüdür. "Harita" yeryüzünün ve onun yakın çevresinin coğrafi özelliklerini; "Kadastro" ise, toprak-insan ilişkilerini modellendiren bir bilgi sistemidir. Birbirinden ayrılmaz nitelikteki bu sistem, bir arada, toprağa bağlı tüm yatırım ve mühendislik hizmetlerinin altyapısını oluşturan temel bir etkinliktir.

Ancak yerel yönetimlerin yapılanmasına ilişkin çıkarılan yasa ve yönetmelikler ile uygulamalarında ne yazık ki, mesleğimizin kurumsal bir kimlik ile kendisini ifade etmesi hep beklentilerimizin altında kalmıştır.

TMMOB ve bileşeni odalar, bu hedeflerin gerçekleşmesi için, dün olduğu gibi bugün de, çağdaş ve yaşanabilir kentler için sorumluluk almayı sürdüreceklerdir. Bu konuda başta üniversiteler olmak üzere

sektörümüzün tüm kurum ve kuruluşlarına da büyük görevler düşmektedir.

2. Yerel Yönetim Nedir?

Yerel yönetim, ulusal sınırlar içerisindeki değişik büyüklüklerdeki topluluklarda yaşayan insanların, ortak ve yerel nitelikteki gereksinimlerini karşılamak amacıyla kurulan ve hukuk düzeni içerisinde oluşturulmuş olan anayasal kuruluşlardır.

Kent, belde, semt, mahalle gibi yerleşim merkezlerinin belli bir hiyerarşi içinde hukuki ve sosyal yönetimini sağlayan yerel yönetimlerin temel görevleri özetle şöyle sıralanabilir:

- İmar ve iskân işlerini düzenlemek
- Planlama faaliyetlerini yürütmek
- Altyapı ve üstyapı faaliyetlerini gerçekleştirmek
- Nüfus kayıt ve sosyal sigorta işlerini düzenlemek
- Ekonomik gelir ve gider düzenlemesi yapmak
- Okul, hastane, adliye, kaymakamlık gibi yerel hizmet binalarını inşa etmek
- Yol, çevre bakım, onarım, yapım ve temizlik faaliyetleri düzenlemek
- Sosyal ve insani gereksinimleri karşılamak
- Bilişim ve teknolojik gereksinimleri karşılamak ve düzenlemek

3. Yerel Yönetimlerde Harita Ve Kadastro Mühendisliği (Harita/Geomatik/Jeodezi Ve Fotogrametri / Harita Ve Kadastro Mühendisliği) Hizmetleri

Harita ve Kadastro Mühendislik Alanları; Temel Mühendislik Hizmetleri, Mühendislik Ölçmeleri, Jeodezi, Jeoinformasyon, Arazi Yönetimi, Fotogrametri ve Uzaktan Algılama, Kartoğrafya vb.dir.

Harita mühendisliği, konum ya da mekânsal bilgiyi üreten bir meslek disiplini olması nedeniyle birçok farklı mühendislik, mimarlık ve planlama meslek disiplininin yürüttüğü faaliyet alanlarına da altlık üreten, onlarla işbirliği ve eşgüdüm içerisinde çalışan bir meslektir.

Kentsel gelişiminin öngörülen projeksiyonlara göre yönlendirilmesi, planlama ve teknik altyapı çalışmaları, düzenli ve planlı arsa üretilmesi, kentsel toprakların mülkiyetine ve değişik amaçlı teknik bilgilerine ilişkin çeşitli istatistikî dökümlerin yapılması, taşınmaz değerlemeleri ve buna dayanarak oluşan sorunların çözülmesi, imar planlarına göre parsel bazlı, yatay ve düşey uygulamaların yapılması, ancak güvenilir, doğru ve güncel üretilen harita ve harita bilgilerine bağlıdır.

Yine çağdaş ve yaşanabilir sağlıklı kentler için yapılan harita çalışmaları, belediyeler açısından vazgeçilmez temel bir ihtiyaçtır. Belediyenin işlevleri ve gereksinimleri açısından konuya yaklaşıldığında harita ve kadastro mühendisliği disiplini şu faaliyetlerde görev ve sorumluluk üstlenmektedir:

- Kent ölçeğinde haritaların yapılması ve imar planlarının uygulanması
- Kent bilgi sisteminin oluşturulması
- Teknik altyapı çalışmalarının konuma dayandırılarak yapılması
- Belediye taşınmazlarının doğru envanterinin dökümü ve yönetimi
- Uygulama ve toprak kazanma amaçlı yapılan kamulaştırma çalışması
- Ulaşım ağının planlanması
- Tarihi eserlerin, koruma amaçlı haritalanması ve fotogrametrik/klasik yöntemle restorasyonu
- Toprak, kentsel tasarım, kıyı düzenlemesi ve su altıyla ilgili projeleme işleri
- Emlak vergisinin doğru belirlenmesi
- Kaçak yapılaşmanın önlenmesi
- Parsel bazlı yapılan imar planı uygulamalarında; yapı yeri uygulama ve kot krokisinden oluşan uygulama proje kontrolünün yapılması
- Kentsel dönüşüm uygulamalarında mülkiyete ilişkin çalışmaların yapılması
- Taşınmazların kiralınması, alınıp-satımına ilişkin değerlendirme yapılması ile birlikte değer haritalarının üretilmesi
- Adres ve numaralamaya ilişkin numarataj çalışmalarının yürütülmesi ve konuma dayalı veriye dönüştürülmesi
- İşgaliyelerin doğru belirlenmesi

- Mezarlık ve mezar yerlerine ilişkin harita işlemlerinin yapılması

Dünyamız üzerindeki her türlü yer ve konum temelli bilgilerin yönetilmesinde “harita” bugüne kadar önemli bir bilgi kaynağı olmuştur. Haritalar, çağlar boyunca insan ve mekân arasındaki iletişim bağına kuran bir araç olarak yer gösterimi yanında, her türlü ve her ölçekte planlama, mülkiyet, tarım, altyapı, risk yönetimi, turizm, sağlık, güvenlik gibi birçok mesleki alanda etkin bir araç olarak kullanılmıştır. Bu önem sürekli bir şekilde artarak sürmüş ve bilişim dünyasındaki baş döndürücü teknolojik gelişmelerle bütünleşerek, “Coğrafi Bilgi Sistemleri” olgusu olarak karşımıza çıkmıştır.

Artık günümüzde nesnelerin sayısal bir model ile ilişkilendirilerek sorgulandığı bir dünyada yaşıyoruz. Bu nedenle, toprak politikası bazındaki yaklaşımlarla uygulama bazındaki işlerde Harita ve Kadastro Mühendislik Disiplini, kendisini meslek yapan bu özelliklerinden dolayı daha da işlevsel duruma gelerek önemini artırmaktadır. **Akıllı kentlerin oluşturulması için sayısal verilerin toplanması ve mekansal bilgilerin kullanıma sunulması gelecekteki yerel yönetim açısından önemlidir.**

4. Yerel Yönetimlerde Harita Mühendisliği Kurumsal Yapısı

Günümüzde belediyelerle ilgili, 5393 sayılı Belediye Yasası ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Yasası birlikte değerlendirildiğinde, belediyelerde mesleğimizi de ilgilendiren kurumsal yapıyı düzenleyen maddeler şunlardır:

5216 Sayılı Yasaya Göre Büyükşehir Belediyesi Teşkilâtı

Madde 21-

Personel İstihdamı

Madde 22-

5393 Sayılı Yasaya Göre Belediye Teşkilâtı

Madde 48-

Norm Kadro ve Personel İstihdamı

Madde 49-

Büyükşehir belediyeleri dışındaki il, ilçe ve belde belediyeleri; 5393 sayılı Belediye Yasası'nın 48. maddesi çerçevesinde, standartları İçişleri Bakanlığı ve Devlet Personel Başkanlığı tarafından nüfus temel alınarak belirlenen sayıda müdürlük kurabilmektedir.

Yapılan araştırmalarımızda mesleğimize ilişkin faaliyetlerin neredeyse tamamına yakın kısmının ağırlıklı olarak İmar ve Şehircilik Müdürlükleri altında yürütül-

düğü, ancak çok az sayıda da olsa bu çalışmaların Emlak ve İstimlak Müdürlükleri altında da yürütüldüğü saptanmıştır.

5216 ve 5393 sayılı yasa birlikte değerlendirildiğinde, Harita ve Kadastro Mühendisliği hizmetlerinin, büyükşehir belediyelerinde Daire Başkanlığı düzeyinde kurumsal bir kimlik kazandırılarak yürütülmesine yönelik yasal bir engel bulunmamaktadır.

Ülkemiz belediyelerinin yönetsel yapıları ve gereksinimleri incelendiğinde, harita mühendislik hizmetlerinin;

1. Harita Müdürlüğü,

2. Emlak ve Kamulaştırma Müdürlüğü

gibi iki ayrı birim altında yürütüldüğü; bu faaliyetlerin aynı birimde toplanması kadar imar, planlama, fen işleri gibi müdürlüklere bağlı şeflikler şeklinde de örgütlendikleri;

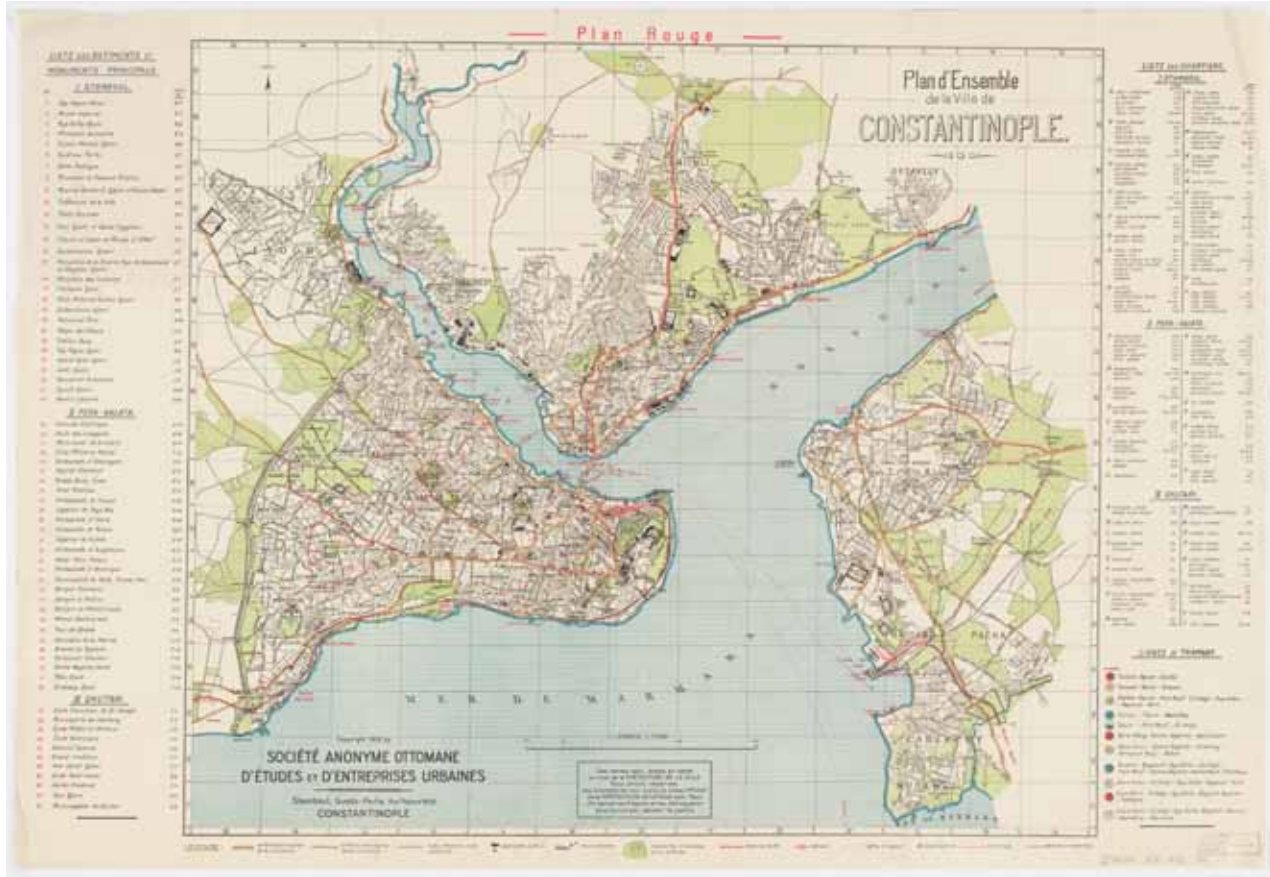
Büyükşehir belediyelerinde ise,

- Harita,
- Emlak,
- Kamulaştırma,
- Mesken ve gecekondu,

gibi dört ayrı müdürlük altında yürütülen hizmetlerin dışında harita mühendislerinin ayrıca fen işleri, planlama, ulaşım, imar gibi pek çok birimde çalıştıkları görülmektedir.

Günümüzde belediyelerde meslektaşlarımız tarafından yerine getirilen hizmetlerin tanımlandığı bir hukuksal düzenleme yoktur. Bu da tüm belediyelerde hizmetler konusunda standartların oluşmamasına neden olmaktadır. Bugünkü gelişmeler açısından bakıldığında:

- Belediye sınırları (büyükşehir, il, ilçe, belde) ile diğer idari sınırların (bölge, il, ilçe, köy ve mahalle) belirlenmesi
- Harita hizmetleri (halihazır, kent, tematik)
- Arazi ve arsa düzenlemeleri
- Adres bilgi sistemi (numarataj)
- Emlak vergisi, harca esas cadde/sokak birim değerlerinin belirlenmesi, bina tespitleri ve güncelleme
- Kamulaştırma planları ve kadastro müdürlüğü tarafından onanması, tapu siciline tescil, taşınmaz değerlendirme
- Taşınmazların satışı, kiralınması, ecrimisil, tahsis, irtifak hakkı tesisi, hizmet binası-konut-lojman yapımı, kat karşılığı inşaat
- Yol projelendirme (kent içi yollar, raylı sistemler, metro)
- Teknik altyapılar (su, kanalizasyon, doğalgaz)

- Teknik Uygulama Sorumluluğu hizmetleri (bina aplikasyonu, kot-kesit, kontur-gabari)
- Islah çalışmaları (dere, bataklık, göl-gölet)
- Kent bilgi sistemleri kurulumu
- Planlama süreçlerine katılım
- Arşiv

Gibi hizmetlerin meslektaşlarımız tarafından yerine getirilmesi için uğraş verilmelidir.

5. Yerel Yönetimlerde Harita Ve Kadastro Mühendisliği Kurumsal Yapısı İçin Önermeler

Özellikle büyükşehir belediyeleri bünyesinde harita ve kadastro mühendislik hizmetlerinin planlı ve sağlıklı yürütülebilmesi için **Harita Dairesi Başkanlığının** kurulması öncelikli beklentilerimiz arasındadır. Bu nedenle büyükşehir belediyelerinde farklı daire başkanlıkları altında bulunan Coğrafi Bilgi Sistemleri Şube Müdürlüğü, Harita Şube Müdürlüğü ile Adres ve Numaralama Şube Müdürlüğü, meslek disiplinimize uygun isimlerde aşağıda ki organizasyon şemasında olduğu gibi;

- Harita/Harita ve CBS Dairesi Başkanlığı çatısı altında
- Coğrafi Bilgi Sistemleri Şube Müdürlüğü,

- Adres ve Numaralama Şube Müdürlüğü,
- İmar Planı Uygulama Şube Müdürlüğü,
- Harita/Halihazır Harita ve Aplikasyon Şube Müdürlüğü adlarıyla kurumsal bir yapıya kavuşturulmalıdır.

Bütün büyükşehir belediyelerinin, 6360 sayılı yasa sonrası bütünşehir olması nedeniyle bu belediyelerin taşınmaz yükünün artması ve bunlarla ilgili yapılacak kira, tahsis, devir, değerlendirme gibi işlemlerin yanında taşınmaz envanterinin daha sağlıklı tutulması ve bunlar üzerinden yürütülecek işlemlerin daha iyi yürütülebilmesi için **Harita Emlak ve Kamulaştırma Dairesi** adı altında veya benzer bir isimde kurularak yürütülmesi belediye hizmetlerine büyük katkı sağlayacaktır.

Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüklerinde;

Büyükşehirlerin yetki alanının il bütünü olması dikkate alındığında,

- İçme suyu sağlanması ve dağıtımı, kanalizasyon hatlarının oluşturulması, yağmur sularının tahliyesi, arıtma tesislerini kurulması ve işletilmesi ile dere ıslahı ve benzer çalışmalar kapsamında yapılan harita üretimi, mülkiyet,

kamulaştırma çalışmaları ile mülkiyete ilişkin envanterin oluşturulması,

- Altyapıya ilişkin projelerin, "hazırlık aşamasında" ve "uygulama aşamasında" gerçekleştirilen projenin sayısal işletme planlarının hazırlanması aşamasında (röleve, as-built),
- Üretilen harita ve harita bilgilerinin coğrafi alt yapı bilgi sistemine entegre edilmesi için;
- Coğrafi Bilgi Sistemleri,
- Emlak ve Kamulaştırma,
- Harita ve Yer Altı Tesisleri

Şube müdürlüklerinin bağlı olduğu **Emlak ve İstimlâk/Kamulaştırma Dairesi Başkanlığı** kurulmalıdır.

İşlevi, bilimsel ve teknolojik ilerlemeler, teknik personel olarak Harita ve Kadastro Mühendisi sayılarının arttığı dikkate alındığında öncelikle **il**, büyükşehir belediyesi yetki alanında kalan **ilçe belediyelerinde;**

- Harita, Emlak ve Kamulaştırma Müdürlüğü adıyla bir müdürlüğün kurulmasının zorunlu olduğu düşüncesindeyiz.

Konuya ilişkin inceleme ve araştırmalar sonucu ilgili yasal dayanaklar çerçevesinde örnek bir Harita Müdürlüğü ve Emlak Kamulaştırma Müdürlüğü modeli oluşturulmalıdır.

6. Sonuç

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB) Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası (HKMO) 7303

Sayıli Yasa, 66 ve 85 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamelerle değişik 6235 sayılı yasayla 1954 yılında kurulmuştur. HKMO tüzel kişiliğe sahip, Anayasanın 135. Maddesinde belirtilen kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşudur.

TMMOB Yasasının 2. maddesinin (c) fıkrasında kuruluş amaçlarından biri olarak "meslek ve menfaatleriyle ilgili işlerde resmi makamlardan işbirliği yaparak gerekli yardımlarda ve tekliflerde bulunmak, meslekle ilgili bütün mevzuat, normları fenni şartnameleri incelemek ve bunlar hakkında görüş ve düşünceleri ilgililere bildirmektir" hükmü yer almaktadır. Bu konu, Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası Tüzüğü'nün 4/b maddesinde de korunmaktadır.

TMMOB Yasası ve Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası Tüzüğü, yerel yönetimler - meslek odası işbirliğinin dayanağı ve güvencesidir, bunun için tarafları bağlayıcı yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Odamız bu saptamadan yola çıkarak yerel yönetimler ile TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası arasında karşılıklı yarar, ortak sorumluluğa dayalı ilişkilerin düzenlenmesi ve ortak çalışmanın temellerinin atılması gerektiğine inanmaktadır.

Yerel yönetimler ve yöneticiler yukarıda kısaca vurguladığımız uzmanlık konularında TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası ile işbirliği yapması en temel beklentimizdir.

“KENDİ DÜŞEN KÖYLER, KENTLER AĞLAMAZ”

Nusret SUNA, TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası İstanbul Şube Yönetim Kurulu Başkanı

Can Yücel bir şiirinde “Kendi düşen köyler, kentler ağlamaz” der. Şaire hangi saik yazdırmıştır bu dizeyi? Eleştiri mi, serzeniş mi, kızgınlık mı, özeleştir mi? Hikmetinden sual olunmaz ama şairin bir gerçeğe işaret ettiğine de kuşku yoktur. Bu gerçeği görünür kılmak, yerel seçim arifesinde “nasıl bir kent” sorusuna yanıt olabilir. Evet, nasıl bir kentte yaşamak istiyoruz? Kentlerimizin nasıl ve ne şekilde yönetilmesini talep ediyoruz?

Aslında sorular kentle, kent yönetimiyle değil, doğrudan hayatımızla alakalıdır.

Evet, nasıl bir hayatımız olmasını istiyoruz? Soru sıcak ve sahicidir; yanıtı ise yerel yönetim yaklaşımının ilkesel durumunu özetleyecek, yerel siyasetin düsturunu oluşturacaktır.

Her şeyden önce tespit etmeliyiz ki, yerel yönetim seçimleri, yerel yöneticileri belirlemekle sınırlı değildir. Yerel iktidarla merkezi iktidar arasında doğrudan bir ilişkiden söz edilebilir. Çünkü yerel seçimler, merkezi iktidara talip siyasal anlayışların yerel bazda test edilmesine olanak sağlamakla gerçek anlamına kavuşmaktadır. Unutulmamalıdır ki, 2002’den bu yana merkezi iktidarda bulunan siyasal anlayış, 1994 yerel seçimleriyle birkaç metropol kentte başlayan süreci iyi değerlendirmiş ve kendini merkezi iktidara taşıyan kapıyı aralamıştır.

Bu nedenle yerel iktidarı değerlendirirken, iktidara talip olanların ideolojik-politik yaklaşımını baz almak ve “Nasıl bir kent” sorusuna “vaatler manzumesinin” gözlerimizi kamaştırmasına izin vermemekle tartışmaya başlayabiliriz.

Bugün merkezi iktidar ve yerel yönetimlerin ağırlıklı kısmı, neoliberal ekonomik-politik-sosyolojik politikaların egemenliğindedir. Ve bu tespitin belirli bir parti ile sınırlı olmadığı, bir anlayışı işaret ettiği vurgulanmalıdır.

Neoliberalizmin ayırt edici özelliği, yurttaşlık kavramının yok sayılması, yerine müşteri kavramının getirilmesidir ki, bu farklılaşmanın uzun zamandır toplumsal yaşamı belirlediği görülmelidir. Merkezi yönetiminden yerel yönetime, barınmadan eğitime, sağlıktan ulaşım kadar hemen bütün kamusal alanlarda yurttaşlık

kavramının içinin boşaltıldığı ve bu kavramı dayanaklı kılan haklar manzumesinin yok sayıldığı sır değildir. Sistem, parası olanın hak kullanma özgürlüğünü elde edebildiği, olmayanın ise yoksunluk ve yoksulluk girdabında bulunduğu bir işleyişe oturtulmuştur.

Denebilir ki, neoliberalizm, yurttaşlık statüsünü yok etmiş, yurttaşların kamu hizmetleriyle en sıcak ilişki kurduğu yerel kamu hizmetlerini piyasa koşullarına açmış, kentleri adeta neoliberalizmin av alanı olarak düzenlemiştir. Örneğin bu düzenlemenin önemli ayağını, kentsel dönüşüm projeleri oluşturmaktadır. Ülkemize özgünmüş gibi algılatılan kentsel dönüşüm projelerinin daha kurumsal ve daha dikkat çeken uygulamaları Latin Amerika ülkelerinde görülmektedir.

Kentsel dönüşüm projeleri asıl olarak kentleri ulusal ve uluslararası sermayenin ihtiyacına göre düzenlemek, yoksun ve yoksul “yurttaşları” merkez dışına çıkarmak, kentsel değerleri, kentlilerin ortak kullanımı olmaktan çıkartarak ranta dönüştürmek amacındadır ki, başta İstanbul olmak üzere pek çok metropol kentte bu yönde değişim gözlemlenmektedir.

“Dünya şehri”, “küresel şehir”, “marka şehir” gibi kavramlar gündemimize girmiş, hayatımız adeta rezidanslarla, konut projeleriyle, AVM’lerle kuşatılmış, küreselleşen sermaye finans, telekomünikasyon, reklam ve pazarlama, konut şirketleri üzerinden kent merkezlerini ele geçirmiştir.

“Kimindir bu sokaklar, alanlar, kentler”

Emperyalist-kapitalist sistemin odak noktasında yer alan neoliberal politikalar, yerel bazlı kamu hizmetleri başta olmak üzere, temel hakları budayarak uygulamaktadır. Ki bu çerçevede kentliler müşteri olarak görülmekte, belediyeler ise adeta ticarethane gibi işletilmektedir.

İstanbul gibi deprem tehlikesi altında bulunan bir kentte, mevcut yapı stokunun iyileştirilmesi, yapıların deprem güvenliğinin sağlanması en acil ve temel ihtiyaçken, örneğin kentsel dönüşüm projelerinin rant değeri yüksek bölgelerden başlamasını tesadüfle açıklamak mümkün değildir. Aynı şekilde, İstanbul’un çözülmesi gereken acil sorunları bulunuyorken, Kanal İstanbul gibi rant yaratmaya odaklı projelerle ilgili ısrar, öngörü yoksunu yöneticilerin işgüzarlığı masumiyetinde açıklamak aynı şekilde mümkün değildir. Kanal İstanbul Projesi kâra doymayan ulusal/uluslararası sermayenin dayatmasından ibarettir. Varlığını neoliberal rüzgârlara borçlu olan bir iktidarın merkezi ve yerel bazdaki tasarruflarını bu pencereden görmek ve değerlendirmek durumundayız.

Eğer bu bakış açısına sahip olamazsak, ne iş cinayetleri halini alan iş kazalarını ne sözde itibar için gerçekleştirilen projeleri ne de fantastik yatırımlar için yeşil alanların, su havzalarının yok edilmesini anlayabilir ve itirazımızı dayanaklı kılabiliriz. Deprem toplanma alanlarına AVM yapılmasının, ulaşım güzergâhlarının yok edilmesinin, dere yataklarının yapılaşmaya açılması nın nedenlerini başka türlü anlamlandıramayız.

Şair Mimar Cengiz Bektaş bir şiirinde, “Kimindir bu sokaklar, alanlar, kentler” diye sormuştu. 2019 Yerel

seçimde bizler de bu soruyu sormak ve yanıtını vermek durumundayız. Bu sokaklar, bu alanlar, bu kentler bizimdir. 2019 yerel seçiminin kritik sorusu budur ve bu soruyu soracak ve yanıtını verecek yurttaşların çoğalması asli hedeftir.

Açıkçası “nasıl bir kentte yaşamak istiyorsunuz” sorununun yanıtı da bu noktada gizlidir. Sokağına, alanına, kentine sahip çıkan yurttaşlar topluluğu yaratmak, işin doğrusu, seçim sonuçlarını teferruat haline getirecek, kenti kentlilerin ihtiyaçlarına göre düzenlemenin huzuru ve rahatlığı seçim sonuçlarını önemsiz kılacaktır.

Ülkemiz ekonomik krizin, gericiliğin, hukuk dışı uygulamaların, yok edilen yargı bağımsızlığının, etkisizleştirilen parlamenter sistemin, küme düşen eğitim sisteminin, sporda, bilimde, fende, mühendislikteki tarihi başarısızlıkların ağırlaştırdığı ortamda seçime gidiyor.

Her geçen gün yaşanabilir olmaktan uzaklaşan bir kent olarak İstanbul, depreme maruz kalmadan çöken binaları, yıkılan istinat duvarları, göçen yolları, deprem güvenliği olmayan yapı stoku, imar affıyla mevcudiyetini güvence altına alan kaçak yapıları, betona teslim edilen ve ortalama yağmurda bile su taşkınlarına teslim olan sokakları, alanları ile seçime hazırlanıyor.

Açık ki bu tablo ne seçimle değiştirilebilir, ne gerçekler algıların yerine geçebilir, ne içinde bulunduğumuz kısır döngü aşılabılır, ne de olanlarla olması gerekenler arasındaki derin uçurumu kapatabiliriz. Ya bir başka hayatın, bir başka kentin yaratılması için mesleki-politik hattımıza sadık kalarak mücadelemizi sürdüreceğiz ya da **“kendi düşen köyler, kentler ağlamaz”** ifadesinde saklı olan hüznü yaşamaya devam edeceğiz.

MODERN KENTLEŞMEDE JEOLojİ MÜHENDİSLİĞİ HİZMETLERİNİN ÖNEMİ VE YEREL YÖNETİMLER

TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi

Özet

Yerel yönetimler, karar organları yerel toplulukça seçilerek göreve getirilen, yasalarla belirlenmiş görev ve yetkilere haiz, özel gelirlere, bütçeye ve personele sahip, üstlendiği hizmetler için kendi örgütsel yapısını kurabilen, merkez yönetimi ile ilişkilerinde idari özerklikten yararlanan kamu tüzel kişisidir. Ve Türkiye, 31 Mart 2019 tarihinde bir kez daha sandık başına gidererek, 5 yıl süresince kendilerine teknik, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda hizmet edecek yeni yerel yöneticilerini seçecek... Her seçim dönemi öncesi olduğu gibi bu seçim döneminde de TMMOB bileşenleri, kendi meslek disiplinlerinin ilgi alanları kapsamında yerel yönetimlerden beklentilerini farklı mecralarda dile getirecekler...

Çağdaş bir kent yaşamının temel ilkelerinden biri olan çevrenin etkin ve verimli kullanımı, yerel yönetimlerin denetiminde jeoloji mühendisliğinin farklı çalışma alanlarında üretilen verilerden yararlanılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu anlamda kent planlamasında dikkate alınması gereken verilerin başında, yerleşim alanı olarak seçilecek arazinin jeolojik, jeokimyasal ve jeoteknik özellikleridir. Bu yazıda arazi kullanım planlamalarında jeolojik verilerin önemi tartışılacak; jeolojik ve jeomedikal riskler ve bu risk taşıyan alanlar hakkında bilgi verilerek, bu ve benzeri alanların jeoloji mühendisliğinin farklı disiplinlerinin ürettiği verilerin kullanılmasıyla belirlenmesinin kentleşmedeki önemi ve kentlerde yaşam kalitesine kattığı değerler, yurt içinden ve yurtdışından örnekler üzerinde ele alınacaktır.

1. Giriş

Makro (bölge) ve mikro (kent) planlar, mevcut veri ve bilgiyi kullanarak planların yapıldığı zaman dilimindeki sorunları tanımlamak, bu verilerden hareket ederek de gelecekteki sorunları öngörmek, bu sorunları çözmek için kısa, orta ve uzun dönemli hedefleri koymak ve bu hedeflere ulaşmak için uygulanacak yön-

temleri belirlemek için yapılmaktadır. Gelişmiş uygar ülkeler, şehir ve bölge planlarına sadık kaldıkları içindir ki, yerel yönetimlerin çarpık kentleşme sorunu yoktur ve halk gıpta ile baktığımız kentlerde yaşamaktalar. Oysa ülkemizin de içinde bulunduğu gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde, şehir ve bölge planlaması kültürünün yerleşmemiş olması nedeniyle, kontrolsüz şekilde artan nüfus ve buna paralel gelişen çarpık kentleşme sorunu yaşamakta olup, sorun yerel yönetimleri de aşarak hükümetlerin en büyük problemi haline gelmiştir. Ülkemizde başta büyük şehir belediyeleri olmak üzere pek çok şehirde, yer seçiminde jeolojik sınırlamaların göz ardı edilmiş olması, sorunların çözümünü daha da zorlaştırmıştır.

Bennette ve Doyle (1999), kentleri, uzak ve/veya yakın doğal çevreden karşıladığı enerji, su, hammadde ve yiyecek kaynaklarını kullanarak ürün (endüstriyel ve ticari), atık ve bu atıkların hava, su ve toprakta geri dönüşüm ve tekrar dağıtım kapasitelerini aşmasıyla ortaya çıkan kirlilik üreten bir makineye benzetiyor (Şekil 1).

Şekil 1. Şehir makinesi: girdiler, çıktılar ve bakım arasındaki denge (Bennette ve Doyle, 1999; Kurt ve Arık 2010'dan alınmıştır)

Bu makinenin düzenli işlemesi doğal kaynakların teminine (su, metalik ve metalik olmayan doğal kaynaklar, yapı malzemeleri, enerji hammadde kaynakları) güvenliği ise iç ve dış jeolojik süreçlerden kaynaklanan doğa afetlerine bağlıdır (Şekil 2). Dolayısıyla hem bölge hem de kent ölçeğinde yer

Şekil 2. 17 Ağustos 1999 Kocaeli depremi sonrası Avcılar ilçesinden bir görünüm (<https://m.bianet.org/bianet/toplum/4057-avcilar-gozden-irak-ama-deprem-gercek>)

seçimini etkileyebilecek en temel sınırlamalar fiziksel ve jeolojik sınırlamalardır.

Bu sınırlamalar, topografya, iklim şartları, sismoloji, jeolojik yapı, deprem durumu, fay zonları, heyelanlar, sel, çığ, erozyon, mineralojik ve jeokimyasal özellikler, hidrojeolojik özellikler, yapı malzemeleri ve toprak kalitesi olarak özetlenebilir. Bu sınırlayıcı faktörlere yakından bakıldığında, iklim şartları ve çığ hariç, tümünün jeoloji bilim ve mühendisliğinin farklı çalışma alanlarının konusu olduğu görülecektir. Dolayısıyla çevrenin jeolojik unsurları planlamada hem yönlendirici, hem özendirici ve hem de çoğu kez sınırlayıcı rol oynamaktadır (JMO, 2017; Kurt ve Arık, 2010; Örgün ve Erarslan, 2012, 2013, 2018; Sancar ve Aydemir, 1998). Tümü insan hayatı ile ilgili olan bu sınırlamalar, kent plancılarının yer seçiminde uygun alanlar bulmasını güçleştirmektedir (Kurt ve Arık, 2010). Araziler yerleşime uygunluk açısından; yerleşime uygun olan, önlem alınarak yerleşime uygunluk elde edilebilen ve yerleşime kesin olarak uygun olmayan araziler şeklinde üç grupta ele alınmaktadır. Yerleşime kesin olarak uygun olmayan alanlar, jeolojik çalışmalarla elde edilen sonuçlara göre açık bir şekilde belirlenebildiği için, yeni yerleşim alanlarının planlanmasında öncelikle jeolojik verilerin dikkate alınması gerekmektedir. Kurt ve Arık 2010'da ifade edildiği gibi, ülkemizdeki mevcut yasa ve yönet-

melikler imar planları yapılırken değerlendirilmesi gereken fiziksel yapı ve çevresel kaynaklar bölümünde jeolojik ve jeoteknik etüt raporlarına dayalı olarak deprem, taşkın, heyelan vb. doğal afet durumlarının araştırılması gerektiği ve jeolojik raporun tamamının araştırma raporu olarak ekinde verileceği belirtilmektedir. Forster ve Culshaw (1990)'a göre planlama için yapılan jeolojik ve jeoteknik araştırma raporları, planlamanın daha sonraki çalışmaları için de temel bilgi kaynağı olacaktır.

Kent planlamasında jeolojik- jeoteknik verilerin yanı sıra bölgenin mineralojik ve jeokimyasal özelliklerinin de dikkate alınması gereklidir. Zira yaşam ve yaşamsal faaliyetler jeolojik ortamın bir parçasında, jeolojik unsurların denetiminde sürdüğüne göre, jeolojik faktörlerin genelde yaşam, özelde ise insan sağlığı üzerinde belirleyici etkiye sahip olduğu kesindir. Örneğin; ülkemizin pek çok ilçe ve köyünde topraklarında bulunan lifsi yapıdaki mineraller (eriyonit ve asbest) nedeniyle ciddi sağlık sorunları yaşanmaktadır. Örneğin, Ürgüp ilçesi ve birçok köyü eriyonit mineraline bağlı gelişen mezotelyoma ve pnömokon-yoz vakası saptanmıştır (Barış, 2002, 2005). Bu nedenle toplum sağlığını koruma alanındaki multi- disiplinler çalışmaları (Tıbbi Jeoloji-Jeomedikal gibi), başta kanser vakaları olmak üzere, hastalıkların değişik formlarına neden olan jeolojik faktörler üzerine yoğunlaşarak,

hastalıkların gelişimini zaman ve mekân için de değerlendirmeye başlamışlardır. Dolayısıyla arazi kullanım planlaması, her ülke için geleceğe dönük hedeflere ulaşılmasında büyük öneme sahiptir ve bu çalışmalar çok güvenilir düzeyde yürütülmelidir.

2. Kent planlamasında jeolojik ve jeoteknik çalışmalar

Bu başlık altında kent planlamasında yapılması gereken jeolojik ve jeoteknik çalışmalar Kurt ve Arık, 2010 (sf.255-274) 'dan yararlanılarak genel olarak tanıtılacaktır. İlgili bölgenin jeolojik ve jeoteknik özelliklerini içeren "mühendislik jeolojisi" bilgileri, genel olarak afet tehlike ve risk analizlerinde; arazi kullanım planlarında; yer seçiminde; kütle hareketlerinin sınıflaması ve izlenmesinde; duraylılık analizleri ve stabilizasyon önlemlerinde; baraj, tünel, gibi büyük mühendislik projelerinin başından sonuna kadar pek çok aşamasında; metalik ve metalik olmayan hammadde kaynaklarının işletmeciliğinde; boru hattı, kanal, demiryolu ve otoyolu güzergahlarının belirlenmesi ve ayrıca çevresel etki değerlendirmesi (ÇED) çalışmalarında kullanılmaktadır. Konusunda uzman jeoloji mühendisleri tarafından üretilen mühendislik jeolojisi verilerinin kullanılmasıyla, büyük, orta ya da küçük ölçekli projelerin çoğu zaman belirlenen süreden önce tamamlandığı ve öngörülenden daha ucuza mal olduğuna dair pek çok örnek vardır.

İmara açılan alanlarda planlanan her türlü yapı için ayrıca "zemin etüdü" yapılarak, yapının mimari projesi ve statik hesaplamaları için gerekli bilgiler sağlanmaktadır. Her türlü inşaatın güvenilirliği her şeyden önce zemin özellikleriyle ilişkili olduğu düşünüldüğünde, yeterli ve güvenilir zemin etütlerinin önemi ortaya çıkmaktadır. Zemin durumu, deprem etkisi ve kat adedine göre zemin etütlerinde hangi çalışmaların yapılacağı yasa ve yönetmeliklerle belirlenmiştir. İmar planına esas jeolojik ve jeoteknik etütler sonucunda hazırlana raporlarda inşaat yapılmak istenen alan: uygun alan, az riskli alan, riskli alan, çok riskli alan ve uygun olmayan alan şeklinde sınıflandırılır. Riskli alanlarda yerleşilebilirlik olanakları ile hangi koşullarda risklerin giderilebileceği araştırılması amacıyla jeoloji mühendisleri tarafından laboratuvar deneyleri yaptırılır; elde edilen sonuçlar jeoteknik rapor olarak düzenlenir. Zemin etüt çalışmalarının güvenilir sonuçlar vermesi, çalışmaların, konusunda uzman jeoloji mühendisleri tarafından organize edilip sonuçlandırılması ve hem arazi hem de

laboratuvar çalışmalarının kesinlikle yerel yönetimlerin konusunda uzman denetleme elemanları tarafından yerinde sıkı denetim yapılmasıyla mümkündür.

Kent planlamasında yer seçimini etkileyebilecek en temel fiziksel ve jeolojik sınırlamalar genel başlıklar halinde şunlardır: Topografya, iklim şartları, sismoloji, jeolojik yapı, hidrojeolojik özellikler, hammadde kaynak alanları, jeositler ve toprak-zemin kalitesidir.

Jeolojik yapı: Planlanan arazinin bulunduğu bölgenin stratigrafik konumu, yapısal, litolojik ve fiziksel özellikleri ve ayrışma durumu detaylı olarak ortaya konmalıdır. Bu kapsamda arazinin; ana kayaç yapısı, kayaç türleri, tabakaların genel doğrultu ve eğim yönleri, kırık ve çatlakların tespiti ve dağılımı, kayaçların ayrışma derecesi ve ayrışma zonlarının belirlenmesi çalışmaları yapılır. Yanı sıra zemin ve kayanın mühendislik jeolojisi yönünden özellikleri, kütle hareketleri (heyelan, kaya ve çığ düşmesi, yamaç döküntüsü), kıyı dolgu alanları, taşkın alanları, toprak yapısı ve hafriyat özelliklerinin tanımlanması gerekir.

Zemin özelliklerinin daha ayrıntılı olarak ortaya çıkartılması için araştırmanın sondajlarla desteklenmesi gerekir. Hem imara esas hem de parsel bazında yapılan çalışmalarda, sonradan ortaya çıkabilecek ve onarılması mümkün olmayan problemlerin önceden tahmin edilebilmesi için sondaj çalışmalarının zeminin durumun göre uygun derinlikte ve sayıda eksiksiz ve mutlaka yapılması gereklidir. Çünkü sondaj çalışmaları ile yapının oturacağı zemin, derinlemesine özellikleri ortaya koymakta olup, sondaj çalışmasıyla eşzamanlı yapılan yerinde ve sondajdan alınan örnekler üzerinde laboratuvarda yapılan deney sonuçlarıyla zeminin birçok özelliği detaylı bir şekilde ortaya konmaktadır. Mimar ve inşaat mühendisi ancak bu verilere sahip olduktan sonra projelerini hazırlayıp uygulamaya koyabilirler.

Hidrojeolojik özellikler: Gerek kentin içme ve kullanma suyu ihtiyacının karşılanması gerek su ile ilgili olarak oluşabilecek taşkın, sel, heyelan, zemin oturması ve sıvılaşma gibi jeolojik ve jeoteknik sorunların önlenmesi, gerekse de su kirliliği sorunlarının çözümü için planlama alanının hidrojeolojik şartlarının çok iyi bilinmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu amaçla arazinin bulunduğu bölgenin yağış durumu (hidrolojik özellikleri), drenaj yapısı, dere ve nehir debileri, yeraltı suyu seviyesi, yeraltı ve yüzey sularının mevcut durumu ve kirlenmiş olup-olmadıkları mutlaka or-

taya konmalıdır. Yeraltı suyu Seviyesindeki mevsimsel değişikliğin en az bir yıl süresince izlenerek belirlenmesi gerekir. Çünkü su seviyesindeki değişimler zeminde alterasyona, çatlamlara ve çökmelere neden olmaktadır. Özellikle kentsel atıkların depolandığı alanlarında yeraltı suyunun atıklarla temas etmemesi gerekir. Aksi halde atıklarla temas eden yeraltı suları hızla kirlenerek, kent halkının sağlığı açısından ciddi sorunlara yol açar ve sular kullanım dışı kalabilir.

Kaynak alanları: Hangi ölçekte ve türde olursa olsun, inşaatların yapımında beton dolayısıyla beton agregası (kum-çakıl gibi), kil, marn, mıcır, toprak, hafif agregalar, vb gibi doğal yapı malzemeleri kullanılır. Belirli fiziksel, mekanik ve teknolojik özelliklere sahip bu yapı malzemelerinin yanı sıra, metalik ve metalik olmayan (endüstriyel hammaddeler) doğal hammadde kaynaklarının, kömür dâhil enerji hammadde kaynaklarının bulunduğu kaynak alanlarının ve su havzalarının, özel olarak belirlenmesi ve korunması gerekir.

Jeopark ve Jeosit alanları: Planlanan alanlarda bulunan ve sahip olduğu fiziksel görünüm, jeolojik yapı ve konum olarak dünyada benzeri az ya da olmayan doğal alanların ve yapıların (kaya ve/veya mineral) özel olarak belirlenmesi ve dünya mirası olarak korunması gerekir. Örneğin, ülkemizde Kapadokya bölgesi, Pamukkale, Meke gölü, Kızılcahamam silisleşmiş ağaç ormanı, Narman kırmızı kayaları, Sivrihisar granitleri örneklerinde olduğu gibi.

3. Arazi kullanım planlamalarında jeolojik verilerin önemi

Dünyada 20.yy'ın sonuna kadar yapılan planlarda, genel olarak ilgili arazilerin mühendislik jeolojisi özellikleri dikkate alınmış, mineral hammadde potansiyelleri (metalik, metali olmayan ve enerji hammadde kaynakları) ve hidrojeolojik, pedolojik, sismolojik ve özellikle Tıbbi Jeolojik (Jeomedikal) faktörler göz ardı edilmiştir. Bu durum, bir yandan jeolojik zenginliğin sürdürülebilir rasyonel kullanımlarını engellerken, diğer yandan jeomedikal risk faktörlerin (örneğin kayaç ve toprakta aşırı element ve mineral zenginleşmesi gibi) gözden kaçırılmasına neden olarak, özellikle kırsal bölgelerde ciddi sağlık sorunları yaşanmakta, köyler taşınmaktadır. Örneğin, Ürgüp ilçesinin bazı köylerinde, köyün kayaç ve topraklarında Eriyonit mineraline bağlı gelişen mezotelyoma hastalığı nedeniyle köy-

lerin taşınması ya da içme sularında F fazlalığı nedeniyle gelişen florisi hastalığı nedeniyle, Eskişehir'in Kızılcaören köyünün taşınması kararının alınması gibi.

Jeolojik zenginlik ile arazi kullanımı arasındaki bir diğer önemli çatışma, yeraltı suyu kaynakları ve maden yatakları gibi doğal kaynakların bulunduğu alanlarda büyük yerleşimlerin, kentlerin ya da ana trafik arterlerinin inşası sırasında yaşanmaktadır. Kentsel gelişim ve jeolojik zenginlik arasındaki bu çatışmaya en güzel örnek, ülkemizde Zonguldak ilinde yaşanmaktadır. Taşkömürü yatakları üzerinde kurulmuş olan şehirde, yeraltı kömür madenciliği nedeniyle, kentte sık sık yaşanan çökmeler ve buna bağlı yaşanan ekonomik ve sosyal sorunlar yerel yönetimin önemli gündemini oluşturmaktadır (Şekil 3).

Şekil 3. Zonguldak'ın Kozlu ve Kilimli ilçelerinde maden faaliyetleri nedeniyle bazı evlerin tabanlarında çökme, duvarlarında çatlaklar oluştu. (<https://www.haberler.com/tasman-evsiz-birakti-6303575-haberi/>)

Benzer sorun ve sıkıntılar İstanbul'un Asya ve Avrupa yakasındaki taş ocakları içinde geçerlidir. Günümüzde yerleşim alanları içinde kalan ocaklar, bir yanda üretim aşamasından kaynaklanan başta toz ve gürültü olmak üzere ciddi çevre ve sağlık sorunlarına neden olurken, diğer yandan da önemli miktarda rezerv yerleşim alanları altında, kullanım dışı kalmıştır. Aynı şekilde önemli miktarda linyit kömürü ve kil rezervi üçüncü hava alanı altında kalmıştır. Bu ve benzeri örnekler, jeolojik potansiyelin yönetimi ve korunması ile arazi kullanım ihtiyacının karşılanması arasında dengenin kurulabilmesi için, jeoloji bilim ve mühendisliğinin bilinçli bir şekilde kullanılmasını zorunlu hale getirmektedir.

Bu birkaç örnek bile, bölge ve şehir planlarında arazi kullanım planlamasına dönük en önemli unsurun, bu planların sürdürülebilir gelişme anlayışı ile genel kabul görmüş ekolojik ilkelere dayanması ve standart planlama, düzenleme ve arazinin korunmasına yöne-

lik kurallara uyulmasının zorunluluğunu göstermeye yetmektedir. Bu da hükümet ve yerel yönetimlerin, hem doğal kaynakların akılcı kullanım amacıyla korunmalarına dönük, hem de insan sağlığının korunması ve toplumun yaşam ve çalışma şartlarının iyileştirilmesini önemseyen planlamalar yapmasını gerektirmektedir. Dolayısıyla jeolojik ortamın arazi kullanım planlaması açısından sınıflandırılmasında iki temel yaklaşım vardır:

- 1- Tehlikelerin belirlenmesi
- 2- Kaynakların belirlenmesi.

Doğa olaylarının (deprem, volkan patlaması, heyelan vb) olmasının önüne geçemeyiz, ancak, bilimi ve tecrübeyi kullanarak bunların afete dönüşmesini önleyebiliriz. Bunun için de tehlikeler her zaman dikkate alınmalı, doğal kaynaklara ise daha özenle yaklaşmalı ve bu süreçlerle (jeolojik süreçler) sınırlandırılan yaşam koşullarını kaynaklara uydurmak için çaba harcanmalıdır. Bölgesel rezerv/kaynak (katı, sıvı, gaz yeraltı ve yer üstü doğal kaynaklar), aktif ve kapatılmış maden işletme sahaları, yeraltı ve yerüstü kaynaklarının kullanımı, su havzaları, akarsulardan sulama, enerji amaçlı barajlar yapma ve nehir ve denizlerden ulaşımda yararlanma ve bunların altyapısının oluşturma işlemlerinin hepsi bölgesel planlamaların içinde olmalıdır. Yapılan planlarda, jeolojik şartların izin verdiği ölçüde, yöre peyzajının özgün özelliklerini ve toprakların tarımsal değerini korumaya en üst düzeyde özen gösterilmelidir. Bu süreçlerde jeoloji bilim ve mühendisliği, planlamada ve planlılarla birlikte yer almalı; yerleşim alanı olarak geliştirilmesi düşünülen alanın arazi kullanım potansiyeli ve bu potansiyeli kontrol eden jeolojik sınırlamalar tüm boyutlarıyla açıklanmalıdır (Blirka, 1990). “Çevre Jeolojisi” ve “Kent Jeolojisi” bilim dalları da zaten bu ihtiyaç ve zorunluktan doğmuştur.

Jeolojik haritalar ve kent yönetiminde önemi

Jeolojik ortamın karakteristikleri ile ilgili bilgi ve bunların doğru tanımlanması, üretilecek alansal ve kalkınma amaçlı planların kalitesi açısından vazgeçilmez önkoşullardır. Bölge ve kent planlamasında, dolayısıyla sağlıklı kent yönetiminde ilk önce yerleşim alanları için yukarıda özetlenen bütün sınırlamaları içeren haritalar oluşturulmalıdır. Arazi kullanım planlamasına yönelik multi-tematik haritaların ilk temeli 1961 yılında eski Çekoslovakya’da oluşturulmuş, ardından Avrupa

ve ABD’de yaygınlaşmıştır. ABD ve Kanada’da, arazi planlamasının gerekleri açısından jeolojik sorunlar için **jeolojik ortam haritası** terimi kullanılmaktadır. Ancak bu terim farklı eyaletlerde doğal koşullara, nüfus yoğunluğuna ve kalkınma planlarına bağlı olarak farklı anlamlarda kullanılabilir. Örneğin, ABD’nin batı kesimlerinde sismisite ve arazi stabilitesi en önemli konu iken, diğer bölgelerinde madencilik sonrası toprağın ıslahı ya da yeraltı suyu kirliliği daha çok önem taşımakta, kıyı alanlarında ise deniz suyu girişi ön plana çıkmaktadır. Büyük Britanya’da ilk jeolojik ortam haritası 1980’li yılların başında İskoçya’da bir bölge için oluşturulmuştur. Bu AB, ABD, Kanada, Avusturalya, son yıllarda Rusya ve diğer gelişmiş ülkelere bölge ve kent planlamaları ve şehirlerde yapılan çevre düzeni çalışmaları jeolojik ortam haritalarına göre yapılmakta olup, sonuçları ortadadır.

Arazi kullanım planlaması yapılırken çevre korunması sürecindeki jeolojik sorunlar şüphesiz yukarıda verilen birkaç örnekten de anlaşılabilir. Bu anlamda jeolojik sınırlamaları belirlemek için talep edilen haritaların konuları aşağıdaki gibi özetlenebilir (JMO,2011’den alınıp -düzenlenmiştir):

1. Jeolojik, yapısal jeolojik, hidrojeolojik, jeokimyasal ve diğer haritaları içeren jeolojik ortam haritaları dizisi.
2. Doğal zenginlik kaynaklarını jeolojik konumunu ve dağılımını (katı, sıvı, gaz) gösteren potansiyel haritaları,
3. Yüzeydeki ve derindeki mineral hammaddeyi uygun boyut ve ayrıntı düzeyinde gösteren jeolojik rezerv haritaları.
4. Özgün sorunlara ilişkin tematik haritalar (Jeomedikal haritalar, radon haritası, vb.).
5. Ele alınan konuya ilişkin arazi verilerini ve diğer verileri içeren dokümantasyon haritaları (mühendislik jeolojisi haritaları, yerleşime uygunluk haritaları, arazi duraylılık haritaları vb.).
6. İnceleme alanındaki farklı tehlike türleri (heyelan, taşkın, alterasyon, su kirliliği, vb) ve düzeylerini gösteren tehlike haritaları.
7. Belli tehlike türünün etki olasılığını ve boyutunu yansıtan jeolojik risk haritaları.

Doğal ortamın arazi kullanımı açısından en verimli şekilde değerlendirilmesi için, planlamacının araziyi oluşturan tüm unsurları ve yanı sıra araziye biçimlen-

Şekil 4. Bölgenin üç boyutlu modeli ile bu model üzerinde tesis ve stok sahalarının görünümü.

diren tüm doğal süreçleri yukarıda belirtilen haritalar doğrultusunda dikkate alarak, arazinin hangi koşulda bir kaynak, hangi koşulda bir tehlike olarak değerlendirilmesi gerektiğini bilmesi de zorunludur.

Öte yandan günümüzde çoğu büyük yerleşim birimi zaten jeolojik tehlike bölgelerinde kurulu olduğundan, bu koşullarda bilimsel gözlem ve araştırmalarla ortaya konmuş bilimsel veriler doğrultusunda hazırlanmış yerel ve genel yasa ve yönetmeliklerin zorunlu olarak uygulanması gerekir. Örneğin, Kaliforniya’da (ABD) çoğu konut, hastane ve okul doğrudan aktif faylar üzerinde inşa edilmiştir. Bu durum büyük tehlike yarattığı için yerel otoriteler, eyaletteki jeolojik tehlike bölgeleri konusunda bir yasa çıkarmış ve kent faaliyetlerinin yönetilmesi sürecinde bu yasalara tavizsiz uyularak, olası tehlikeler çözülmüştür (Howard ve Remson, 1978). Benzer şekilde, önemli bir kısmı deniz seviyesi altında olan Hollanda’da, birçok şehir kıyı ve deniz jeolojisi konusunda uzman Jeoloji mühendislerinin karar merciinde olduğu kurullar tarafından sorunsuz bir şekilde yönetilmektedir.

Ülkemizde de yaşanan birçok çevre sorunu jeoloji bilim ve mühendisliği veri ve haritaları kullanılarak çözülebilir. Bu konuda en çarpıcı örnek: T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, İstanbul Valiliği ve İstanbul

Büyükşehir Belediyesi işbirliğinde, Jeoloji Mühendisi Prof. Dr. Atiye Tuğrul Koordinatörlüğünde yürütülen “Cebeci Maden Bölgesi Projesi” ile yıllardır sorun yumağı haline gelen Cebeci Bölgesindeki taş ocakları yeniden yapılandırılmıştır. Bu proje kapsamında, sahadaki jeolojik, jeoteknik, hidrojeolojik, çevresel ve üretim kaynaklı riskler ile bu risklerin kontrol ettiği ekonomik riskler çok farklı disiplinlerden mühendisler bir araya gelerek ayrıntılı incelenmiş olup, hazırlanan proje ile bölgedeki agrega kaynakları, “Çevreye duyarlı” madencilik ile en verimli şekilde değerlendirilecektir. Şekil 4’de proje kapsamında yapılan çalışmalar sonucunda Cebeci bölgesinin üç boyutlu modeli üzerinde tesis ve stok sahalarının konumu görülmektedir. Bu projede jeolojik veriler, projede çalışan diğer mühendislerin çalışmalarına önemli altlık oluşturmuştur. Kuşkusuz, sahanın jeolojik ve hidrojeolojik modeli, ayrıntılı mühendislik jeolojisi araştırmaları ve haritalarının yanı sıra jeoteknik araştırmalarla belirlenen kayaç kalitesi, şev geometrileri değerlendirilerek; maden mühendisleri tarafından maden dizaynı, patlatma dizaynı, üretim termin planı hazırlanabilir, tesis dizaynı yapılabilir, saha planlanabilir (Tesis, stok sahaları vb.), çevre mühendisleri tarafından çevresel riskler belirlenebilir, toz modellemesi yapılabilir, inşaat mühendisleri tarafından tesis vb. yapıların temelleri, çevre koru-

ma yapıları, dolgular, maden yolları ve diğer yapılar projelendirilebilir, hidrolik araştırmalar yapılabilir, endüstri mühendisleri tarafından planlama yapılabilir, peyzaj mimarları ve orman mühendisleri tarafından bölgede peyzaj planlaması ve ağaçlandırmayapılabilir.

Jeolojik ortamın temel unsurları ve bunların toplum sağlığı planlamasında önemi

Toplum sağlığı planlamasında çok önemli olan Jeolojik ortamın temel bazı unsurları aşağıda genel hatlarıyla tanıtılmıştır.

Toplum için yüksek kalitede *içme suyu temini ve yeraltı suyu kaynaklarının korunması*. Su kaynakları çevresinde koruma alanları oluşturulması ve koruma tedbirlerinin uygulanması, planlamacıların en önemli sorumlulukları arasındadır.

Benzer bir durum toprak kullanımı açısından dolayı önem taşıyan ve özellikle erozyon, kimyasal kirlenme, makro ve mikro-elementlerin aşırı tüketilmesi, tuzlanma ve verim kaybı gibi antropojenik faaliyetler sonucu gelişen tehlikelere açık olan *toprak örtüsünün korunması*.

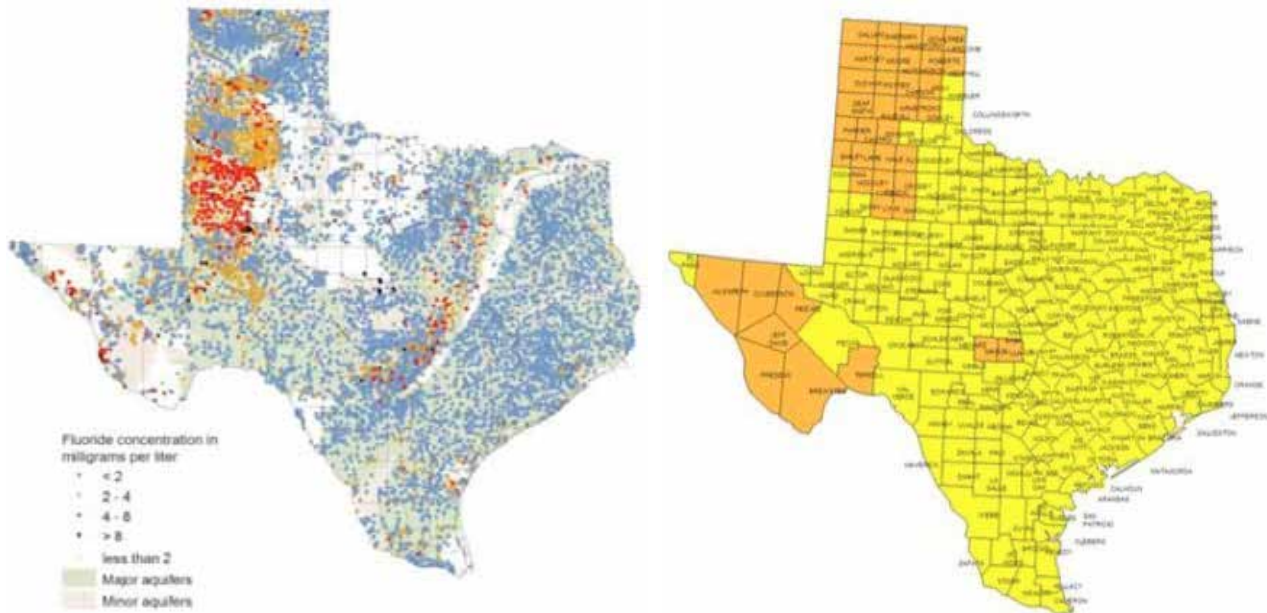
İnsan ve hayvan sağlığıyla ilgili planlamada, *jeokimyasal ve mineralojik anomalilerin belirlenmesi*. Bilindiği

gibi biyojeokimyasal kaynaklı çok sayıdaki hastalık etkeni (ortamda elementlerin aşırı zenginleşmesi ya da azlığı), evcil hayvanlar ve bitki kültürleri için de zararlıdır. Çözüm; yerleşim planının hazırlanması sürecinde ayrıntılı bir jeokimyasal etüdün yapılması, ön-konşulunun getirilmesi.

Benzer bir durum, yeni yerleşim yerleri belirlenirken *yüksek radyasyon riski içeren bölgelerin ya da radon varlığı riski yüksek alanların belirlenmesi*. Bu amaçla planının hazırlanması sürecinde ön-koşul: ayrıntılı bir radyoekojeolojik etüdün yapılması..

Bir alanın geliştirilmesi ve doğal kaynaklarının kullanımının planlanması sürecinde, çevrenin sadece olumsuz özellikleri dikkate alınmakla kalmayıp, *"sağlık uyarıları"* da değerlendirilmeli ve buna bağlı olarak *dinlenme ve tedavi amaçlı bölgelerin belirlenmesi*.

Volkanik alanlarındaki arazi planlamaları kendine özgü bir yaklaşım biçimi gerektirmekte ve bu yaklaşım volkanik bölgenin jeolojik (volkanolojik) özelliklerinin dikkate alınmasına dayanmaktadır. Bu nedenle, söz konusu bölgeler özel alanlar olarak sınıflanmakta ve rekreasyon ya da doğal görünüm değeri taşıyan ulusal parklar olarak koruma altına alınmaktadır; Örneğin ülkemizde Kapadokya bölgesinde olduğu gibi.

Şekil 4. Teksas (ABD) eyaletinde yeraltı sularında a) F dağılımı haritası (kırmızı ve siyah noktalar 4 mg/L ve üzeri F içeren suların olduğu alanları işaret ediyor) b) Radon dağılım haritaları (kahverengi alanlar orta, sarı alanlar düşük seviyedeki radon alanlarını göstermekte) (kaynak IMAGA Newsletter Feb. 2015)

Kentleşme ve jeomedikal riskler (Tıbbi Jeoloji)

Doğadaki en etkin süreçlerden birisi, toprak ve kayalardan çevreye ağır metallerin salınmasıdır. Küresel ölçekte ağır tıbbi sonuçlara yol açtığından, yerleşim alanlarının jeokimyasal açıdan tıbbi-jeolojik değerlendirmelere altlık oluşturacak düzeyde araştırılması, jeomedikal risklerin öngörülebilmesi için gereklidir. Zira kayalarda, toprakta ve suda, bitki-hayvan-insan besin zincirinin temel unsurları olan makro ve mikro-elementlerin içeriğinin artması ya da azalması, sağlık açısından risk oluşturur. Dolayısıyla, hükümetler ve yerel yönetimler sağlıklı bir toplum oluşturma mücadelesinde, önleyici-koruyucu faaliyet yürütmek amaçlıyorsa, jeolojik ortamın içerdiği elementler ve mineraller konusunda bilgi sahibi olmak zorundadır. Bu tip çalışmalar aynı zamanda, yaşam açısından elverişsiz alanların tanımlanmasını ve bu alanların iyileştirilmesi için öneriler geliştirilmesini de kapsamaktadır. Şekil 4'de Teksas Eyaleti için hazırlanmış içme sularında F ve kapalı alanlarda radon gazı dağılım haritaları görülmektedir.

Bu tip çalışmaların başarıya ulaşması, kamu kurumları-yerel yönetimler-üniversiteler ve araştırma merkezleri ortaklığında yürütülecek disiplinler arası çalışmalarla, jeolojik faktörler açısından özellikli alanların sınırlarının belirlenmesi, element ve minerallerin anomali sahalarının tanımlanması ve haritalarının oluşturulması ile sağlanabilir. Çalışmalar sonunda ilgili bölgenin tüm jeolojik unsurlarını; kayaların mineralojik bileşimini; kayaların, toprağın ve yeraltı suyunun jeokimyasal özelliklerini; arazinin hidrojeolojik koşullarını; mineralli su ve termal su kaynakları varlığının ve suyun kalitesinin; maden yataklarının (enerji hammaddeleri dahil) varlığı ve karakteristiklerini; doğal radyoaktivite ve radon seviyesinin; arazinin jeomorfolojik özelliklerini ve toprak karakteristiklerini ve diğer unsurları genel olarak ortaya koymuş olacaktır. Elde edilen bu bilgiler kullanarak örneğin, Şekil 4'de olduğu gibi ilgili sahanın/bölgenin makro-ve mikro-elementlerin dağılım haritaları, toksik mikro-element anomali haritaları ve radyoaktivite seviyelerini gösteren haritalar oluşturulabilir. İlgili bölgedeki jeolojik faktörlerin insan sağlığı üzerindeki etkisinin düzeyini, olası hastalıkların kaynağını ve dağılımını göstermesi açısından çok önemli olan bu tip haritalar, gelişmiş ülkelerde pek çok şehir için yapılmıştır. Farklı disiplinler de bu haritaları kendi amaçları doğrultusunda kullanarak ileriye dönük çalışmalarını planlayacaklardır.

Sonuç

Yukarıda farklı başlıklar altında genel olarak tanıtılan jeolojik unsurlar ve bunların kentleşme üzerindeki etkilerinden de anlaşılacağı gibi, çağdaş bir kentte çevrenin etkin ve verimli kullanımı, yerel yönetimlerin denetiminde jeoloji mühendisliğinin farklı çalışma alanlarında üretilen verilerden yararlanılmasını zorunlu kılmaktadır.

Bu anlamda hem bölgesel hem de kentsel planlamada dikkate alınması gereken verilerin başında, yerleşim alanı olarak seçilecek arazinin jeolojik, jeoteknik, jeokimyasal ve mineralojik özellikleridir. Jeoloji bilim ve mühendisliğinin farklı çalışma alanlarının konusu olan yaşam ortamının depremseiliği, zeminin jeolojik- jeoteknik özellikleri, doğal hammadde kaynak alanları, su kaynakları, kayaç, toprak ve suyun jeokimyasal ve mineralojik özellikleri, doğal radyoaktivite seviyesi gibi unsurlar, planlamada hem yönlendirici, hem özendirici ve hem de çoğu kez sınırlayıcı rol oynamaktadır.

İnsana saygılı modern kentleşme ancak hem doğal kaynakların akılcı kullanım amacıyla korunmalarına dönük, hem de insan sağlığının korunması ve toplumun yaşam ve çalışma şartlarının iyileştirilmesini önemseyen planlamalar yapmasıyla mümkündür. Deprem, heyelan gibi doğa olaylarının meydana gelmesini önleyemeyiz ancak bilimsel verileri kullanarak bunların afete dönüşmesini önleyebiliriz. Dolayısıyla doğal tehlikeler her zaman dikkate alınmalı, doğal kaynaklara ise daha özenle yaklaşmalı ve jeolojik süreçlerle sınırlandırılan yaşam koşullarını kaynaklara uydurmak için çaba harcamalıyız. Yerel yönetimler bölgesel ve kentsel planlamalarda jeolojik şartların izin verdiği ölçüde, yöre peyzajının özgün özelliklerini ve toprakların tarımsal değerini korumaya en üst düzeyde özen göstermelidir.

Bölge ve kent planlaması, yerleşim alanları için jeolojik sınırlamaları gösteren tematik jeolojik haritaların (jeolojik ortam haritaları) oluşturulmasıyla başlanmalı; planlamacı da bu haritalar doğrultusunda arazinin hangi koşulda bir kaynak, hangi koşulda bir tehlike olarak değerlendirilmesi gerektiğine karar vermelidir. Bu haritalardan jeomedikal risklere yönelik olan tematik haritalar, hükümetlere ve yerel yönetimlere sağlıklı bir toplum oluşturma mücadelesinde, önleyici-koruyucu faaliyet yürütmeleri için de yol gösterici olacaktır.

Güvenli bir şehir, güvenli inşa edilmiş binalar demektir. Bu güvenliğin sağlanmasının ilk aşaması ise, yasa ve yönetmeliklerde belirtilen standartlar doğrultusunda, konusunda uzman jeoloji mühendislerinin gözetiminde yapılmış, arazi ve laboratuvar aşamaları, yerel yönetimlerin konusunda uzman elemanları tarafından denetlenmiş zemin etüt çalışmalarıyla başlar.

Yerel yönetimlerin temel görevlerinden biri de, sahip oldukları gelirleri titiz bir şekilde kullanarak, halkın teknik, ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılamak için hizmet üretmektir. Konusunda uzman jeoloji mühendisleri tarafından üretilen mühendislik jeolojisi verilerinin kullanılmasıyla, büyük, orta ya da küçük ölçekli projelerin çoğu zaman belirlenen süreden önce tamamlandığı ve öngörülenden daha ucuza mal olduğu bilinen bir gerçektir.

Öte yandan günümüzde çoğu büyük yerleşim birimi, örneğin İstanbul, zaten jeolojik tehlike bölgelerinde kurulu olduğundan, bu koşullarda bilimsel gözlem ve araştırmalarla ortaya konmuş bilimsel veriler doğrultusunda hazırlanmış yerel ve genel yasa ve yönetmeliklerin zorunlu olarak uygulanması gerekir. Örneğin, Kaliforniya'da (ABD) çoğu konut, hastane ve okul doğrudan aktif faylar üzerinde inşa edilmiş olmasına karşın yerel otoriteler, eyaletteki jeolojik tehlike bölgeleri konusunda bir yasa çıkarmış ve kent faaliyetlerinin yönetilmesi sürecinde bu yasalara tavizsiz uyularak, olası riskler en aza indirilmiştir.

Yararlanılan Kaynaklar

Barış, Y.I., 2002. Türkiye'de asbest ve fibroz zeolit (eriyonit) ile ilgili akciğer hastalıkları. Beslenme, Çevre ve Kanseri Sempozyumu, Ankara, Bildiri Özleri Kitabı, s.22-23

Barış, Y.I., 2005. Türkiye'de asbest ve eriyonit sorunu ve insan sağlığına etkileri. 1. Tıbbi Jeoloji Sempozyumu, Ankara, Bildiriler Kitabı, s.53-64.

Bennette, M.R. and Doyle, P., 1999. Environmental Geology: Geology and the Human Environment, Wiley, 501 p.

Blirka, I.H., 1990. Geological mapping of rapid mass movement deposits as an aid for land use planning, Engineering Geology (29), 365-378.

Forster, A and Culshaw, M.G., 1990. The use of site investigation data for the preparation of engineering geological maps and reports for use by planners and civil engineers, En. Geology (29), 347-354.

Howard A. D., Remson I., 1978. Geology in environmental planning. McGraw-Hill Book Company, New York, 583 p.

JMO, 2011. Tıbbi Jeoloji, Jeolojik Ortamların İnsan Sağlığı Üzerindeki Etkileri: TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası Çeviri Serisi No:2, (M.M. Komatina tarafından yazılan Medical Geology Effects of Geological Environments on Human Health " adlı kitabın Türkçe çevirisi), 1. Baskıyı hazırlayanlar: Yüksel Örgün, Dursun Bayrak, 498s..

JMO, 2017; 1.Çevre Jeolojisi Çalıştay Kitabı, 03-04 Kasım 2017, Ankara.

Kurt, H ve Arık, F., 2010. Şehir ve Çevre Jeolojisi, Aybil Yayıncılık, Yayın No: 2

Örgün, Y., Erarslan, C., 2012; "Arazi Kullanım Planlaması ve Tıbbi Jeoloji", TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası Haber Bülteni, No. 3, 2012, s. 15-29.

Örgün Y., Erarslan, C., 2013, Arazi kullanım planlaması açısından Tıbbi Jeolojinin önemi, II. Tıbbi Jeoloji Çalıştayı, 4-6 Aralık 2013, Antalya. Bildiriler Kitabı, Editörler: Gürhan Yalçın, Alper Baba, TMMOB JMO ve Akdeniz Üniversitesi, sayfa.227-235.

Örgün, Y., Erarslan, C., 2018; İstanbul'un tıbbi jeolojik risk zonları: ön çalışma, Uluslararası Katılımlı 71.

Türkiye Jeoloji Kurultayı, 23-27 Nisan ODTÜ Kongre merkezi, Bildiri Özleri Kitabı, s.845-846.

Sancar, O. ve Aydemir, Ş., 1998. Bölgesel ve kentsel planlamada jeolojinin yeri ve katkısı. Kentleşme ve Jeoloji Sempozyumu, 19-20 Kasım 1998. Bildiriler Kitabı s.35-44.

KİMYANIN YEREL YÖNETİMLER İLE NE ALAKASI VAR?

TMMOB Kimya Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi

Siyasi partilerin ve yerel yönetimlere aday kişilerin seçim bildirgelerini incelersek, görevlerinin yol yapmak, köprü yapmak, park ve bahçe düzenlemekten ibaret olduğunu düşünebiliriz. Yerel yönetimler aslında sınırları içerisinde yaşayan tüm canlıların yaşam hakkını, sağlıklı yaşama hakkını temin edecek kararlar alma ve yaptırımlar uygulama yetkilerine sahiptir. Doğal olarak çalışmalarının merkezinde temel insan haklarının korunması yer almalıdır. Bu konuları, çalışmaların merkezine almak sadece belediye afişlerinde, gerçekleştirilen söyleşi, panel gibi etkinliklerde, belediye yetkililerinin yaptığı konuşmalarda ele alınması yeterli olmuyor. En basit örneklerden hareketle, yolda yürürken bir çukura düşmeniz veya başınıza bir taş düşmesi, en ufak yağmurda oluşan sel sonrası mahsur kalmanız veya deprem sonrası bir toplanma alanı bulamamanız yerel yönetimlerin sorumluluğundadır. Yerel yönetimlerin hayati sorumlulukları her zaman bu kadar açık bir şekilde görünmeyebilir ki, Kimya Mühendisleri Odası olarak ilgilendiğimiz alanlara girdikçe görüntüdeki bulunaklık daha da artıyor. Yazının geri kalanında görüntüyü netleştirmeye çalışacağız.

Ruhsat alma süreçleri genellikle gereksiz bürokrasi ve yerel yönetimlerin temel maddi kaynakları olarak görülür. Kimyasal kullanılan veya depolanan işyerlerindeki ruhsat süreçleri büyük bir uzmanlık ve titizlik gerektiren, doğabilecek kötü sonuçları itibarıyla doğrudan yaşam hakkını etkileyen bir süreçtir. 2008 yılında Davutpaşa'da kaçak maytap atölyesinde meydana gelen patlama sonucu 21 kişinin hayatını kaybetmesi bu gerçeği bir kez daha göstermiştir. Ağır Ceza Mahkemesi'nin, dönemin Zeytinburnu Belediyesi'nin ruhsat ve denetim müdürü ile zabıta müdürüne görevini ihmal ettiği gerekçesi ile 9 yıl hapis cezası vermesiyle yerel yönetimlerin bu konudaki sorumluluğu hukuk önünde de kanıtlanmıştır. Sadece ruhsat sürecinin değil sonrasındaki denetim süreçlerinin de etkin bir şe-

kilde işletilebilmesi de sıkça yaşanan yangın ve patlamaların önüne geçilebilmesi için son derece elzemdir.

Büyük kentlerde, özellikle de İstanbul'da irili ufaklı birçok kimya tesisi zamanla yaşam alanların bitişğinde hatta içerisinde kalmıştır. Bu durumun kendisi bile başlı başına insan ve çevre sağlığını ciddi bir şekilde tehdit etmektedir. Bu tesislerin gaz emisyonlarının, oluşan atıklarının vb. denetlenmesi yapılmadıkça tehditin büyüklüğü artmaktadır. Geçtiğimiz sene Tuzla ve Büyükçekmece'de kimyasal maddelerin açık alanlara dökülmesinin ortaya çıkmasıyla kamuoyunda infial meydana gelmişti. Her iki olayda da, yerel yönetimler kendi üstlerine sorumluluk almazken, Tuzla Belediye Başkanı daha da ileriye giderek ilk defa böyle bir koku duyduğunu, normal zamanda da koku olduğunu ama bu derece olmadığını ve bu durumun normal olduğunu söylemiştir. Oysa bu tarz olaylarda yerel yönetimlerin sorumluluğu oldukça açıktır. Söz konusu sorumluluk sadece olay gerçekleşikten sonra kimyasalın tespiti, olay çevresini tahliye etme vb. ile sınırlı değildir. Kente ait "Tehlikeli Kimyasal Madde Envanteri" hazırlanarak, tüm kimyasal maddelerin ve atıkların takibini yapılmalı, aynı zamanda oluşabilecek acil durumlar için de sürekli olarak hazırlıklı olunmalıdır.

Yerel yönetimlerin tüm bu sorumluluklarını yerine getirebilmesi yönetim anlayışı ve uzman kadrolarının yeterliliğine bağlıdır. Belediyeler kadrolarında yeterli sayı ve nitelikte kimya mühendisi istihdam etmedikçe, kimya tesislerini kontrol edebilmesi düşünülemez. Tabii bu durum, diğer konularla ilgili meslekler için de aynı şekilde geçerlidir. Yerel yönetimler aynı zamanda karar alma süreçlerine meslek odalarını da dahil etmeli, mesleki bilgi ve deneyim gerektiren konularda yardım almaktan çekinmemelidirler. Ayrıca yerel yönetimler, tüm çalışmalarını şeffaf bir şekilde gerçekleştirmeli ve tüm karar süreçlerine halkı da dahil etmenin yollarını geliştirmelidirler.

TMMOB MİMARLAR ODASI KRİZ KOŞULLARINDA YEREL YÖNETİMLER, KENTLEŞME ve DEMOKRASİ SEMPOZYUMU

03 Kasım 2018 / Kozyatağı Kültür Merkezi - Kadıköy / İstanbul

YENİ YÖNETİM PARADIGMASI İÇİNDE KENT ÇEVRE VE PLANLAMA

1. Oturum: Kentleşme, Yerel Yönetim Politikaları ve Demokrasi

Prof. Dr. İclal Dinçer

Yıldız Teknik Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

Kriz Koşullarında Yerel Yönetimler Kentleşme ve Demokrasi Sempozyumunun siz değerli katılımcılarını saygılarımla selamlıyorum. Mimarlar Odasına davetlerinden dolayı teşekkürlerimi sunuyorum. Kentleşme, Yerel Yönetim Politikaları ve Demokrasi başlıklı 1. Oturumda sizlere “Yeni Yönetim Paradigması İçinde Kent Çevre ve Planlama” başlıklı bir sunuş yapmaya çalışacağım. Sunuşumun içeriğini şu şekilde çerçevelemeye çalıştım.

1. Yeni yönetim paradigması nasıl okunur:
 - a) toplum - mekan ilişkisi bağlamında Lefébvre bize ne diyor?
 - b) iktidar - söylem ilişkisi bağlamında ise Foucault vd.lerini hatırlatıp
2. Nasıl bir gelecek beklemeliyiz sorularını sormaya çalışacağım.

Lefébvre (1974), her toplum kendi mekânını üretir ve mekân, toplumun hem ürünüdür hem de toplumu sürekli dönüştüren bir mekanizmadır der. Dolayısıyla Türkiye’deki yeni yönetim paradigmasını okurken bu saptama hep aklımızda olmalı ve pratikler karşısında “neden” sorusunun cevabını ararken hatırlamalıyız. Foucault (2001) ise iktidar, ayrıcalıklı bir grubun kendi çıkarlarını gerçekleştirmek zorunda olduğu bir şey değil, bir etkileşim aracıdır. Egemen söylem ile mücadele etmek imkansızdır. Söylem, karşıt görüşleri de içine katarak, sisteme entegre ederek büyür derken, kentlerin günümüzdeki mekânsal temsillerini açıklayıcı ipuçları verir. Gramsci’nin (1986) hegemonya kavramı bir üst bakış açısı olarak bu okumaya dâhil edildiğinde ise, iktidar-hegemonya-mekanın üretimi ilişkilerini anlamada ve Türkiye pratiğini yorumlamada önemli bir araç elde etmiş oluruz.

Şimdi bu arka planın verdiği ipuçlarıyla kent, çevre ve planlama konularında Türkiye’yi nasıl bir gelecek bekliyor sorusunu sormaya çalışacağım. Bu soruyu sorken temel belgem 10.07.2018 tarih ve 30474 sayılı Resmi Gazete ’de yayımlanan “Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi” (Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin Sayısı: 1) olacak (URL-1). Bu çalışmayı hazırlarken kararname içinde dört anahtar kelimenin taramasını yaptım ve çıkan sonuçları sizlere sunmaya çalışacağım. Bu anahtar kelimeler: öncelikle sunuşun başlığında yer alan kent, çevre ve planlama kavramları oldu, bu taramaya yerel yönetim ve belediye kelimeleri ilave edilerek tüm metin tarandığında Türkiye pratiğinde nasıl bir gelecek beklenmeli sorusunu sormaya hazır hale gelmiş oluyoruz.

Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nde yerel yönetim kelimesinin geçtiği en önemli yer Madde 31’de yer alan Yerel Yönetim Politikaları Kurulu olarak karşımıza çıkmaktadır. Dokuz farklı alanda düzenlenen politika kurullarından biri olan Yerel Yönetim Politikaları Kurulunun görevleri incelendiğinde, yerel yönetimlerin yanı sıra merkezi yönetimleri de ilgilendiren, toplumun yaşamına değen temel konular hakkında makro ölçekte politika ve strateji önerme görevinin/yetkisinin bu kurula verildiği görülüyor. Kurulun oluşturulması, çalışma biçimi vb. konuları bir başka tartışmanın konusu olarak bir tarafta tutalım. (f) maddesi dışında diğer maddelerin bu kurul tarafından nasıl gerçekleştirileceği hep birlikte görülecek. Ama (f) maddesinde yer alan “Boğaziçi imar uygulama programları gereği kamu yatırımlarının planlanmasına ilişkin çalışmalar yapmak” tanımının ülke çapında yerel yönetim politikaları geliştirmek üzere kurulan bir kurul ile nasıl ilişkilendirildiği sorusunu soralım ve nedenini anlamaya çalışalım!

Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin altıncı kısmı bakanlıkların görev ve sorumluluklarının tanımlandığı bölüm olarak düzenlenmiş durumdadır. 1980 yılından itibaren -ki ilk

örneği 1982 tarihli Turizm Teşvik Yasasıdır, daha sonra özelleştirme kararname ve düzenlemeleri ve benzer düzenlemeler gelir - planlama yetkilerinin, yerel yönetimlerden alınarak merkezi yönetimin farklı bakanlıklarına nasıl dağıtıldığını, mevcut planlama sisteminin nasıl yeniden düzenlendiğini biliyoruz. Bu Kararnameyle tüm bakanlıkların, birleştirilen bakanlıklar da dâhil olmak üzere, planlama konusunda üstlenmiş oldukları görev ve yetkiler birarada görülebilmektedir. Dolayısıyla 1980’de başlayan düzenlemenin dönüşerek, 2012’den itibaren yeniden tek merkezde denetim altına alınma ekseninde yapılan işlemler, bu kararnamede bir arada izlenebilmektedir.

İlk olarak; Çevre ve Şehircilik Bakanlığının görev ve yetkilerinden başlanacak olursa, Bakanlığa daha önce verilmiş olan “...merkezi idarenin yetkisi içindeki kamu yatırımları, mülkiyeti kamuya ait arsa ve araziler... vd. üzerinde her ölçek ve türdeki planı resen yapmak...” hükmüne yeni bir ifadenin eklendiği görülüyor: “...Cumhurbaşkanınca yetkilendirilen alanlar...” (6. Kısım, 3. Bölüm, Madde 97-1-ç). Çevre ve Şehircilik Bakanlığı aldığı bu yetkiyle kentsel veya kırsal; belediye sınırları içinde veya dışında; her yerde, her ölçek ve her türde plan yapabilecektir.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığının plan yapma yetkisini aldığı diğer konu ise şu şekilde tanımlanmış durumdadır; “Bakanlıkça belirlenen finans ve ticaret merkezleri, fuar ve sergi alanları, eğlence merkezleri, şehirlerin ana giriş düzenlemeleri gibi şehirlerin marka değerini artırmaya ve şehrin gelişmesine katkı sağlayacak özel proje alanlarına dair her tür ve ölçekte etüt, harita, plan, parselasyon planı ve yapı projelerini yapmak, yaptırmak, onaylamak, kamulaştırma, ruhsat ve yapım işlerinin gerçekleştirilmesini sağlamak, yapı kullanma izinlerini vermek ve bu alanlarda kat mülkiyeti kurulmasını temin etmek...” (6. Kısım, 3. Bölüm, Madde 97-1-ğ). Dolayısıyla yerel yönetimler ve kent sakinleri her zaman ve her mekanda bu kararların uygulama sonuçlarıyla karşı karşıya kalabileceklerdir.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığına kuruluş aşamasında verilen ve Kararnamede de “...ilgililerince hazırlandığı veya hazırlatıldığı halde yetkili idarece üç ay içinde onaylanmayan etüt, harita, her tür ve ölçekteki çevre düzeni, nazım ve uygulama imar planlarını, parselasyon planlarını ve değişikliklerini ilgililerinin valilikten talep etmesi ve valiliğin Bakanlığa teklifte bulunması üzerine bedeli mukabilinde yapmak, yaptırmak ve onaylamak, başvuru tarihinden itibaren iki ay içinde yetkili idarece verilme-

mesi halinde bedeli mukabilinde resen yapı ruhsatı ve yapı kullanma izni ile işyeri açma ve çalışma ruhsatını vermek...” (6. Kısım, 3. Bölüm, Madde 97-1-h) şeklinde tanımlanan yetki ise yerellik, yerel yönetim iradesi, planlamanın temel ilkeleri vb. kavramlarının artık sistem dışında bırakıldığına işaret etmektedir.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığının birimlerinden olan Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğünün görev ve yetkileri arasında sayılan birçok madde içinde konumuz açısından en fazla dikkat çeken ise 6. Kısım, 3. Bölüm, Madde 102-1-g’de yer alan tanımdır. Bu tanım ile kamu, özel her türlü araziye yeniden fonksiyon kazandırılıp geliştirilmesi için “...her tür ve ölçekte etüt, harita, plan, parselasyon planı, kamulaştırma, arazi ve arsa düzenlemesi yapmak, yaptırmak ve onaylamak...” konusunda Kararname bir ön koşul getirmektedir: “...Cumhurbaşkanınca belirlenen proje kapsamı içerisinde kalmak kaydıyla...”. Yanısıra, Bakanlığın Milli Emlak Genel Müdürlüğünün görevlerinden olan “...Hazinenin özel mülkiyetindeki taşınmazlar ve Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerleri geliştirmek, değerlendirmek, kişilerin mülkiyetinde bulunan taşınmazları satın almak, trampa etmek, kamulaştırma ve toplulaştırma yapmak...” işlemleri için de benzer bir koşul getirilmektedir. “...Cumhurbaşkanınca uygulama usul ve esasları belirlenen projeler kapsamında...” (6. Kısım, 3. Bölüm, Madde 101-1-m). Her iki müdürlüğün çalışma alan ve sınırları, Kararname sonrası, bu şekilde uygulanacaktır.

2011 yılında, Çevre ve Şehircilik Bakanlığının birimlerinden biri olarak kurulan, Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğünün görevlerine bakıldığında ise iki önemli değişikliğin olduğu görülmektedir. Bilindiği üzere, 2011 yılında doğal sit alanları Kültür ve Turizm Bakanlığı yetkisinden Çevre ve Şehircilik Bakanlığı yetkisine devredildiğinde, bu düzenlemeye kültür ve koruma konusunun ilgilileri tarafından çok itiraz geldi. Kültürel ve doğal varlıkların birlikte korunmasını savunan kültürel peyzaj/kültürel ortam yaklaşımı dünyada hızla yaygınlaşırken, Türkiye’deki kurumsal yapıda bunun tersi düzenlemeler yapılması, haklı itirazlar olarak kayda geçti. Bunun da ötesinde daha da hatalı bir uygulama gerçekleştirilerek, dönemin Kültür ve Turizm Bakanı ile Çevre ve Şehircilik Bakanı arasında imzalanan protokol ile doğal sit alanlarıyla birlikte bulunan tarihi sit ve arkeolojik sit alanlarındaki yetki de Çevre ve Şehircilik Bakanlığına aktarıldı. Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile de Çevre ve Şehircilik Bakanlığına bağlı olarak çalışan,

Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonları, artık doğal sit alanlarıyla birlikte bulunan kentsel sit alanlarında da yetkili hale getirildiler (6. Kısım, 3. Bölüm, Madde 109-1-ç). Böylece bir kentsel sit alanı içinde, ona bitişik doğal sit alanı var ise ya da tersi durumlarda yetki artık Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonlarına geçmiş durumdadır. Bünyesinde kent planlama ve kültür varlığı koruma uzmanı bulunmayan, Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonları, kentsel sit alanları hakkında karar üreteceklerdir. Burada belirtilmesi gereken bir diğer husus da Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bünyesinde kurulan bu komisyonların Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde çalışan kurulların bağlayıcı karar alabilme yetkisi ile donatılmamış olmalarıdır. Bu komisyonlar ancak tavsiye kararı alabilmekte, Bakanlık bu tavsiyeyi değerlendirerek karara dönüştürmektedir. Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü'nün görevlerinin tanımlandığı bir diğer (6. Kısım, 3. Bölüm, Madde 109-2) Maddede “Orman ve orman rejimine tabi olmayan yerlerde Tarım ve Orman Bakanlığınca tespit edilen veya ettirilen tabiat parkları, tabiat anıtları, tabiatı koruma alanları, sulak alanlar ve benzeri diğer koruma alanları ile Bakanlıkça tespit edilen doğal sit alanları, tabiat varlıkları ve bunların koruma alanlarının tescil ve ilanı Bakanın onayı ile yapılır.” denilmektedir. Bu hükmün devamında gelen düzenleme ise daha da ilginç bir karar getirmektedir: “...Ancak Bakanlıkça yapı yasağı önerilen tabiat varlıkları ve doğal sit alanları dâhil orman rejimine tabi olmayan bütün koruma alanları Cumhurbaşkanınca tescil ve ilan edilir”. Bu hüküm ile doğal koruma alanlarındaki derecelendirmede parsele tümüyle yapı yasağı getiriliyor ise bu ancak ve ancak Cumhurbaşkanı tarafından tescil ve ilan edilebilecektir.

Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nde bakanlık teşkilatlanmalarının taramasına devam edildiğinde “plan” kelimesinin geçtiği bir diğer bakanlık, Hazine ve Maliye Bakanlığı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bakanlığın görevlerinin tanımlandığı maddelerden biri olan (6. Kısım, 7. Bölüm, Madde 217-1-k) maddesinde şu hüküm yer alıyor: “(Ek: RG-24/7/2018-30488 - CK-13/27 Md.) Cumhurbaşkanlığı tarafından belirlenen temel hedef, ilke ve amaçlar çerçevesinde kalkınma planı, Cumhurbaşkanlığı Programı, orta vadeli program, orta vadeli mali plan, Cumhurbaşkanlığı yıllık programı ile sektörel plan ve programları, ilgili kamu idareleri ile Cumhurbaşkanlığı bünyesinde bulunan Politika Kurullarının görüşlerini

de almak suretiyle Strateji ve Bütçe Başkanlığı ile müştereken hazırlamak ve makro dengelerini oluşturmak”. Dolayısıyla Devlet Planlama Teşkilatına tümüyle veda edilmektedir. Bu konudaki ilk deregülasyon, Özal döneminde gerçekleştirilmiş, DPT, 2000'li yılların ilk yarısında ikinci bir düzenlemeyi Kalkınma Bakanlığı ve Kalkınma Ajanslarının kuruluşuyla yaşamıştı. Bugün ise makro ölçekli karar verme yetkisi artık Cumhurbaşkanlığı'na bırakılmış durumdadır. 1980 sonrasının devlet yapılanmasını esnekleştirme politikaları, 2010 sonrasında yerini yeniden merkezileşme ve otoriterleşmeye bırakarak devam etmektedir. Günümüzde ülke ölçeğindeki politika ve plan kararlarının verilmesi, Cumhurbaşkanı'nın bizzat kendisi, Cumhurbaşkanlığı Politika Kurullarının görüşleri ve asıl olarak Strateji ve Bütçe Başkanlığı'na devredilmiş durumdadır.

Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi incelendiğinde yerel yönetimler ve yatırımlar üzerinde yetkileri ve gücü daha da artırılan bir diğer bakanlığın, İçişleri Bakanlığı olduğu anlaşılmaktadır. Bakanlık bünyesinde yetkilendirilen, Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı Büyükşehir belediyelerinin yatırım bütçelerini İçişleri Bakanlığı yetkisine almaktadır. Dolayısıyla Büyükşehir belediyeleri, planlama yetkileri üzerinden Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca bağlanırken, mali olarak da İçişleri Bakanlığı'na daha güçlü biçimde bağlanmaktadır. Bu konuyu açıklayan hüküm, “Büyükşehir belediyelerinin bulunduğu illerde kamu kurum ve kuruluşlarının yatırım ve hizmetlerinin etkin olarak yapılması, izlenmesi ve koordinasyonu, acil çağrı, afet ve acil yardım hizmetlerinin koordinasyonu ve yürütülmesi, ilin tanıtımı, gerektiğinde merkezi idarenin taşrada yapacağı yatırımların yapılması ve koordine edilmesi, temsil, tören, ödüllendirme ve protokol hizmetlerinin yürütülmesi, İl'de ki kamu kurum ve kuruluşlarına rehberlik edilmesi ve bunların denetlenmesini gerçekleştirmek üzere, valiye bağlı olarak, kamu tüzel kişiliğine haiz ve özel bütçeli, Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı kurulmuştur” (6. Kısım, 8. Bölüm, Madde 273-1) şeklindedir. Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığının bir diğer yetkisi ise merkezi idarenin taşra teşkilatlarının tüm birimlerinin performans raporlarına uygunluk değerlendirmesi yapma görevidir. Bu raporların tümünün Cumhurbaşkanlığına gönderilmesi ise merkezileşmenin en çarpıcı örneklerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır: “...Yatırım izleme ve koordinasyon başkanlığı tarafından, merkezi idarenin adli ve askeri teşkilat dışında taşradaki tüm birimlerinin

hizmet ve faaliyetlerinin etkinliği, verimliliği ve kurumların stratejik plan ve performans programlarına uygunluğu ile ilgili hazırlanacak rapor, valinin değerlendirmesiyle birlikte Cumhurbaşkanlığına ve bu kurumların bağlı veya ilgili olduğu bakanlığa gönderilir. Bu raporlar yıllık olarak hazırlanır ve takip eden yılın şubat ayı sonuna kadar yukarıdaki mercilere gönderilir...” (6. Kısım, 8. Bölüm, Madde 273-7).

Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nde ilgi çeken bir başka durum da Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın koruma konusundaki yetki ve sorumluluklarının kısmen daralmış olduğu yönündedir. Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün görev ve yetkileri tanımlanırken yer üstündeki somut kültür varlıklarına ve kentsel ölçekteki koruma anlayışına hiç referans verilmemesi, bu daralma anlayışını yansıtmaktadır. Genel Müdürlüğün bu konudaki en ilgili görevi şu şekilde tanımlanmaktadır; “...Yurdumuzdaki korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarının arkeolojik araştırma ve kazılarla açığa çıkarılmasını, korunmasını, değerlendirilmesini ve tanıtılmasını sağlamak, tahribini ve kaçırılmasını önleyici tedbirleri almak...” (6. Kısım, 9. Bölüm, Madde 281-1-a). Diğer taraftan 1982 yılında yürürlüğe giren 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu ile o yıldan beri turizm bölge, alan ve merkezlerinin tespiti, ilanı, planlaması konusunda Kültür ve Turizm Bakanlığı görev ve yetki sahibi olmuştur. Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile önemli bir değişiklik getirilmekte; daha önce planları, Bakan adına Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü tarafından onaylanan turizm teşvik alanlarının sınırları, Bakanlar Kurulu kararıyla belirlenirken, artık Cumhurbaşkanı tarafından belirlenmesi yönünde hüküm getirilmektedir: “...Tarihi, kültürel ve turistik potansiyellerin geliştirilerek sektörel kalkınma içinde kullanılması amacıyla, sınırları Cumhurbaşkanı kararıyla belirlenmek üzere, kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri oluşturmak, bu sınırlar dâhilinde planlı gelişimi sağlamak için her ölçekte plan yapmak, yaptırmak, kültür ve turizm gelişim bölgelerine yatırımları yönlendirmek ve yatırım yapmak” (6. Kısım, 9. Bölüm, Madde 285-1-ç).

Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nde Yerel Yönetimler ve yatırımlar üzerinde yetkilendirilen bir diğer bakanlık ise Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'dır. Kalkınma Bakanlığının kaldırılmasıyla, DPT'nin görevi olan makro politikalar ve yatırım kararlarının alınması yetkisi, Cumhurbaşkanlığı ile Hazine ve Maliye Bakanlığı'na aktarılmaktadır. Bu

kararlar ile doğrudan ilişkili olması gereken Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü ise Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca bağlanmakta, görev ve yetkileri yeniden tanımlanmaktadır (6. Kısım, 13. Bölüm, Madde 394-1). Planlama kurumunun bu yeniden düzenlenmesi sonucunda özellikle makro politikaların bu kadar parçalı hale getirilmesinin yaratacağı etkilerin neler olacağı zaman içinde görülecektir.

Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nde Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı'nın görev tanımının ilk maddesi şu şekilde düzenlenmiştir; “...Ulaştırma, denizcilik, haberleşme ve posta iş ve hizmetleri ile Karadeniz ile Marmara denizini birleştiren ve gemilerin seyrüseferine imkân veren Kanal İstanbul ve benzeri su yolu projelerinin geliştirilmesi, kurulması, kurdurulması, işletilmesi ve işletirilmesi hususlarında, ilgili kurum ve kuruluşlarla koordinasyon içerisinde, milli politika, strateji ve hedeflerin belirlenmesi amacıyla çalışmalar yapmak ve belirlenen hedefleri uygulamak...” (6. Kısım, 16. Bölüm, Madde 474-1-a). Ülke bütününde hizmet üretecek olan Bakanlığın görev tanımının ilk maddesinin Kanal İstanbul ve benzeri su yolu projelerinin geliştirilmesi yönünde olmasının nedeninin açıklaması yoktur; planlama ve yönetim hiyerarşisi açısından da cevaplaması zor bir sorudur.

Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığının Altyapı Yatırımları Genel Müdürlüğü görevlerine bakıldığında da benzer bir yapılanma gözlenmektedir. “...Kamu kurum ve kuruluşları, belediyeler, il özel idarelerinin teleferik, finiküler, monoray, metro ve şehir içi raylı ulaşım sistemi kurma taleplerini değerlendirmek ve uygun olanlarını Cumhurbaşkanının iznine sunmak...”, “...Cumhurbaşkanınca yapımının üstlenilmesine karar verilen teleferik, finiküler, monoray, metro ve şehir içi raylı ulaşım sistemleri ve bunlarla ilgili tesislerin ilgili kuruluşlarla işbirliği yaparak plan, proje ve programlarını hazırlamak, hazırlatmak, incelemek, incelettirmek ve bunları yapmak veya yaptırmak...”, “...Denizleri, gölleri, nehirleri birbirine bağlayarak su yolu işlevi görecektir kanal ve benzeri altyapı projelerini yapım ve işletim modelleri de geliştirerek planlamak, bu altyapılarla ilgili proje ve şartnameleri hazırlamak, hazırlatmak, incelemek, incelettirmek ve onaylamak, yapmak veya yaptırmak, yapımı tamamlananları ilgili kuruluşlara devretmek ve işletme esaslarını belirlemek...” (6. Kısım, 16. Bölüm, Madde 474-1-e,ğ,ı). Bu düzenlemede yer alan “...Cumhurbaşkanının iznine sunmak...”, “...Cumhurbaşkanınca yapımının üstlenilmesine karar verilen...” tanımlamalar, daha önce Bakanlık düzeyinde onaylanan

bu tür altyapı projelerinde yetkinin bir üst kademeye taşındığını göstermektedir. Bu durumun planlama ve yönetim ilkelerine uygun olmamasının yanısıra sistemin uzun vadede sürdürülebilir bir yönü de gözükmemektedir.

Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin Bakanlıklar kısmı altında yer alan son kuruluş; İdari Kurul Konsey ve Komisyonlar olarak düzenlenmiştir. Bu bölümde yer alan iki kurul konumuz açısından kritik önem taşımaktadır. Birincisi Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu, ikincisi ise 3213 sayılı Maden Kanununun 7nci maddesinde belirtilen kuruldur (6. Kısım, 18. Bölüm, Madde 521-1-b, ç). Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'na beklendiği üzere Cumhurbaşkanınca, Cumhurbaşkanlığından görevlendirilecek bir üye ilave olmaktadır. Fakat 3213 sayılı Maden Kanununun 7nci maddesinde belirtilen Kurul'un sadece üç kişi olarak düzenlenmesi, Kurul tarafından alınan kararın, kamu yararı kararı yerine geçmesi çok riskli konulardır. Maden Yasasının, doğa tahribi açısından yarattıklarına her bölgede şahit olunurken, maden arama izinlerinin kolaylıkla alınıyor olmasının cevabının da bu düzenlemede yattığı aşıkardır.

Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin son kısmı Cumhurbaşkanlığı Ofisleri olarak düzenlenmiş durumdadır. *"...Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin bu kısmında; verilen görevleri yerine getirmek üzere Cumhurbaşkanlığına bağlı, özel bütçeli, kamu tüzel kişiliğini haiz, idarî ve malî özerkliğe sahip, Dijital Dönüşüm Ofisi, Finans Ofisi, İnsan Kaynakları Ofisi ve Yatırım Ofisi kurulmuştur..."* (7. Kısım, Madde 525-1). Bu ofislerden konumuz ile ilgisi olan iki kritik ofis bulunmaktadır, bunlardan birincisi Finans Ofisidir. Bu ofisin görevleri sıralanırken ulusal ve uluslararası bankacılık ve finans sektörünü izlemek ve analizler yaparak raporlamak gibi finansın işleyişi ile ilgili maddelere yer verilmektedir. Fakat *"...İstanbul Finans Merkezi projesini yürütmek ve gelişmeleri takip etmek..."* gibi çarpıcı bir görev tanımı daha olduğu da gözlemleniyor (7. Kısım, Madde 525-2-ç). İstanbul Finans Merkezi Projesi ile ne kastedildiğini öğrenmek isteriz, planlamadaki kademeli ilişkilerden söz edebiliriz, ya da benzer sorular sorabiliriz, fakat yine planlama ve yönetim sistemlerinin kademeli olarak düzenlenmesi gerektiğini tekrar etmek zorunda kalırız. Ama bu ofisler içinde en çarpıcı ve etik olarak da sorgulamaya çok muhtaç olan görev Yatırım Ofisi için tanımlanandır; *"...*

Yatırımcıların karşılaşılabilecekleri engel ve sorunları tespit ederek sorunların çözümü konusunda ilgili merciler nezdinde girişimde bulunmak..." ne anlama gelmektedir, bu tanımlamanın şehircilik bilim alanıyla, planlama disipliniyle yan yana gelmesi çok can acıtıcıdır.

Bu kısa çalışmada 10.07.2018 tarih ve 30474 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanan "Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi" kent, çevre, planlama, yerel yönetim kelimeleri taranarak incelendi. Planlama alanının farklı tanımları üzerinden yeni taramalar ve irdelemeler yapılabilir, burada taranan kavramların tartışılması daha da derinleştirilebilir. Fakat biz şimdilik en başa dönelim ve Lefebvre'nin her toplum kendi mekânını üretir ve mekân, toplumun hem ürünüdür hem de toplumu sürekli dönüştüren bir mekanizmadır saptamasıyla ve Foucault'nun iktidar, ayrıcalıklı bir grubun kendi çıkarlarını gerçekleştirmek zorunda olduğu bir şey değil, bir etkileşim aracıdır. Egemen söylem ile mücadele etmek imkansızdır, söylem karşıt görüşleri de içine katarak, sisteme entegre ederek büyük yaklaşımıyla ve Gramsci'nin hegemonya kavramına atıfla bitirelim.

Kaynaklar

Foucault, Michel. 2001. Yapısalcılık ve Postyapısalcılık. Çev. Ümit Umacı ve Ali Utku. İstanbul: Birey Yayıncılık.

Gramsci, Antonio. 1986. Hapishane Defterleri: Tarih, Politika, Felsefe ve Kültür Sorunları Üzerine Seçme Metinler. Çev. Kenan Somer. İstanbul: Onur Yayınları.

Lefebvre, Henri. 1974. The Production of Space. Blackwell.

URL-1: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/19.5.1.pdf>

KENTLEŞME VE YEREL YÖNETİMLER

Ali Tuncay GÜRPINARLI, Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi

Kütüphanemin tozlu raflarında notlarımı, dergileri, broşürleri karıştırırken; çizgisiz dosya kâğıdına kurşun kalemle yazdığım ve sayfalarını toplu iğne ile birleştirdiğim notlara ulaştım.

Günümüzden tam 21 yıl önce, 13 - 14 Aralık 1997 tarihlerinde Ankara'da yapılan; "TMMOB Demokrasi Kurultay"ında "Kamu Arazileri, Yerelleşme ve Yerel Yönetimler, Kentleşme, Ulaşım ve Trafik" konularında sunulan "Taslak Programa" ait notlar.

Bu notlara yeniden göz gezdirirken ilk paragrafında yer alan;

"Aşırı merkezîyetçi yapıdan kurtulması için yerel halkın kendi seçtiği organlar aracılığı ile yönetilmesini anlatan "yerel yönetim" kavramının, aynı zamanda yerinden yönetim anlamında kullanıldığı, yerel yönetim birimlerinin siyasal, yönetsel ve toplumsal nitelikler taşıdığı" ifadesinden sonra;

"Hizmetin halka sunulmasında çabukluk ve kolaylık sağlayan yerinden yönetimin, çözüm olanakları yaratılırken yardımlaşma ve iş birliği için uygun koşulların geliştirilebileceği bir araç olması gerektiği; demokrasi kavramının temel öğeleri olan yurttaş katılımı, çoğunluk ilkesi, uygulamalar konusunda danışma gerekliliği ve seçmene hesap verme sorumluluğu için yerel yönetimlerin daha uygun ortamlar geliştirebilme olanaklarına sahip olmasının belirleyici olduğu" vurgusu

ve;

"Yerelleşme ve Yerel Yönetimler konusunda birçok uluslararası anlaşmaya imza koymasına karşın, Türkiye'nin yönetim yapısındaki merkezîyetçi yaklaşımın olanca etkinliği ile varlığını sürdürmeye devam ettiği; merkezi yönetimin çeşitli kurumlarının vesayeti altında bulunan Türkiye'deki yerel yönetimlerin özellikle mali ve yönetsel açıdan özerkliğinden söz edilemediği,

"Her düzeyde genellikle seçilmişler veya atanmışlarca alınan yönetenlerin kararları, halkın istemini değerlendirmeksizin, karar vermeyi yalnızca kendisine bir hak olarak görme anlayışı ile ülkedeki demokrasi uygulaması sorununun" boyutlarının da bu taslakta yer aldığı;

"Türkiye, imza koyduğu ve TBMM'den geçirerek yassallaştırdığı Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı vb. belgelerde tanımlanan koşulları yerine getirerek, yerel yönetimlerin; yurttaşların yönetime katılması ve demokrasinin gelişmesi için öneminin" bir ön şart olarak yer aldığı ve;

- Yerel özerkliğin anayasa güvencesine alınması,
- Yönetsel ve mali özerkliğin sağlanması,
- Merkezi yönetimin yerel yönetimler üzerindeki denetiminin yalnızca tüzellik denetimine dönüştürülmesi,
- Görevleri ile koşut düzeyde gelir sağlanması

gibi uygulamalar ile yerel yönetim yapısının GÜÇLENDİRİLMESİ, ÖZERKLİĞİ, DEMOKRATİK VE VERİMLİ BİR YAPI OLMASI gerekliliğinin söylendiğini not almışım.

Yerel Yönetimlerde; o yerelde yaşayan yurttaş katılımı, çoğunluk ilkesi, uygulamalar konusunda danışma ve seçmene hesap verebilme gerekliliği sözlü ve yazılı önergelerde de yer aldığı yine notlarımda yer alırken;

“Bu gerekliliğin örgütlü olabilmek için sağlanacağı, bu örgütlülüğün sadece siyasal parti olarak değil, diğer sivil toplum örgütlerini de kapsayacağı, böylece; dil, din, cinsiyet, etnik köken, siyasal düşünce ayrımı gözetmeksizin, orada oturanların tümünün katılımına açık olarak oluşturulacak meclislerle; mahallenin, semtin, kasabanın, kentin tüm sorunlarına sahip çıkma hedeflenmesi öngörülmüş ve;

Yerleşim birimlerinde yaşayanların denetlediği ve yönettiği kurumlar olması, böylece yeni bir yerel yönetim anlayışının geliştirilmesi gündeme getirilirken; TMMOB'nin bu bağlamda görevinin ise **mesleki bilgi birikimi** olarak ifade edilmiş.

Bu arada Kimya Mühendisi Bülent BOZALİ'nin bu göreve dair tanımlamasını not almışım;

“TMMOB'nin görevleri arasında kentin sorunlarının çözümüne yönelik çalışmalarda kent insanına sorunun kaynağı ve çözüm alternatiflerini, bu alternatifler arasında halkın seçim yapmasını sağlayacak her türlü bilgi ve düşünce yer almalıdır”.

Ancak TMMOB örgütleri arasında, özellikle mesleki çıkarlar açısından farklı görüşler, bununla birlikte yanlış bilgilendirme ve yanlış yönlendirme de olabileceği, çeşitli bilim dallarındaki farklı yaklaşımları dikkate alarak bunları değerlendirecek ve birleştirecek, halkın bilgisine sunacak **“Bilim Konseyi ve Çalışma Grupları”** kurulması da önerilmiş.

Yerel Yönetimlerde örgütlülük ve böylece sivil inisiyatif talebi; çeşitli önerilerle birlikte getirilmiş;

- Halk Meclisi, Kent Konseyi, Kent Kurultayı, Danışma Meclisi, Belediye Meclislerinde temsilcilik, Mahalle Belediyeciliği, Kent İzleme Komisyonu, Alternatif İktidar Güçleri gibi yerel yönetimlerde örgütlülük tanımı olmuştur. Bundan amaç örgütlü demokratik katılımın yasal ve yönetsel yapılanması olmuştur.

Bu boyuta değişik yaklaşımlarda olmuştur.

Yerel Yönetimlerin özerkliğinin kent devletçikleri oluşturacağı, bu sürecin izlenmesi ile ulusal devlet-

lerin çökertilmesi senaryosu, yani; milliyetçiliklerin, mezheplerin ve saire tahrikiyle beraber yerel yönetimlerin çökertilmesi ve doğrudan doğruya uluslararası sermayeye, dünya kapitalizmine bağlanması şeklinde bir sürecin sonunda bir ulus devletin yıkımı, bir sömürgeleşme sürecinin sonu gelir dayanır” şeklinde yaklaşım ifadesini bulmuştur.

Yasal tedbirlerde önerilmiş;

- Kente karşı suç kavramı,
- İmar ihtisas mahkemeleri, imar zabıta sistemi,
- Yapı denetim yasası,
- Ekolojik değerlerle ilgili olarak Ekoköy ve Ekokent önerileri ile birlikte Ekoyaşam felsefesi,
- Planlama kararlarında Halk Referandumu.

...

“Mahalli İdareler Reformu Kanun Taslaklarının” (1997 yılı tabi) hazırlandığı; Bunların izlenmesi ve tartışılması gerektiği ve sunulan bu taslakların;

- 1- Merkezi İdare ile Mahalli İdareler Arasında Görev Bölümü ile Hizmet İlişkilerinin Esaslarının Düzenlenmesi Hakkında Kanun Taslağı,
- 2- Çeşitli Kanunlarda Mahalli İdarelerle İlgili Değişiklikler Yapılması Hakkında Kanun Taslağı.

Bu taslaklardan 1 no'lu taslağın amacı; “Mahalli nitelikli kamu hizmetlerinin yerinden yönetim, verimlilik, etkinlik ve demokratik katılım ilkelerine uygun olarak yürütülmesini sağlamak, idareler arasında görev bölüşümü ve hizmet ilişkilerini düzenlemek” olarak belirlendiği;

Sekiz maddeden oluşan bu taslakta, “Mahalli İdarelere Ait Görevler” ise;

“Kendi sorumluluk alanlarında eğitim, sağlık, sosyal yardım, gençlik, spor, kültür, turizm, tarım, hayvancılık, çevre, orman, ağaçlandırma, imar, bayındırlık, alt yapı, ekonomi ve ticaret alanlarında mahalli ve müşterek nitelikli olup merkezi idarenin görevleri dışında kalan hizmetleri” şeklinde belirlenmiştir.

Amacın olumlu olduğu ancak görev dağılımındaki kargaşa hemen göze çarpmaktadır. Kanunun Bakanlar Kurulu tarafından yürütülmesinin ise Yerel Yönetimler üzerinde Merkezi Yönetimin gölgesi olacağı; Ayrıca kanun amacında “demokratik katılım” ifade edildiği halde sivil örgütlerin yerinin belirlenmeyişi dikkat çekici olduğu ifade edilmiştir.

İkinci Taslak ise daha geniş kapsamlıdır. Bu taslakta;

- İl Özel İdaresi Kanunu,
- Büyükşehir Belediyeleri Yönetimi Hakkında Kanun,
- Belediye Kanunu,
- Belediye Gelirleri Kanunu, Emlak Vergisi Kanunu, Belediye ve İl Özel İdarelerine Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun,
- İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, Harcırah Kanunu ve Devlet Memurları Kanunu daha geniş kapsamlı olmak üzere; Kamulaştırma Kanunu, Devlet İhale Kanunu, Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçim Kanunu, Kıyı Kanunu, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Kanunu, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu, Umumi Hıfzıssıhha Kanunu gibi birçok kanunlarda çeşitli hükümlerin değiştirilmesinin gündeme geldiği; bu değişiklik sürecinde TMMOB'nin bilgi birikimi ışığı altında kitlelerin bilgilendirilmesi; eksikliklerinin ve sonuçlarının neler getireceğinin ivedilikle açıklanması vurgulanırken, sonuç olarak;

“Yerelleşme ve Yerel Yönetim olarak katılımın göz ardı edilmemesi; bu gerçekten hareketle geliştirilecek örgüt veya örgütler konseyinin oluşturulması; sivil inisiyatifin yönetimde yasal ve etkin görev almasının sağlanması; ancak bu atmosfer içinde merkezi yönetimin şirin görünmek maksadı ile yeni dayatmalara

girmesinin düşündürücü olduğu; bu dayatmaların göğüslenmesi; olumlu yanların geliştirilmesi, olumsuzluklara toplumsal muhalefet sağlanması; böylece yerel yönetimlere sivil inisiyatifin fiilen gündeme getirilmesi; elde edilecek kazanımlar sonucu sivil inisiyatifin yasal boyutta yer almasının artık gerek olduğunun kabul ettirilmesi; bu zemin sağlandıktan sonra Yerel Yönetimlerin seçimi ve işleyişinin daha demokratik bir biçimde şekilleneceği düşüncesi oluşmuştur.

TMMOB Demokrasi Kurultayının Bildirge Komisyonu Geliştirilmiş Taslak Çalışmasında; Mehmet Yüksel Barkurt, Ümit Nevzat Uğurel, Ali Kaygısız, Hasan Esen ve Şükran Çavdır arkadaşlarımızdan oluşan “Sonuç Bildirgesi Komisyonu” tarafından 1998 yılında yayımlanmıştır.

Şimdi o günden bugüne yaklaşık yirmi yıl geçti. Ve yine bir yerel yönetimler seçimi arifesindeyiz.

Neler söylendi?

Neler gündeme geldi?

Neler yapıldı?

Şu an konunun neresindeyiz?

KRİZ KOŞULLARINDA YEREL YÖNETİMLER, KENTLEŞME VE DEMOKRASİ SEMPOZYUMU SONUÇ BİLDİRİSİ

TMMOB Mimarlar Odası

13 Kasım 2018

Mimarlar Odası tarafından İstanbul, Kadıköy’de bulunan Kozyatağı Kültür Merkezi’nde 03 Kasım 2018 tarihinde, “Kriz Koşullarında Yerel Yönetimler Kentleşme ve Demokrasi Sempozyumu” düzenlenmiştir. Yerel yönetim alanında yaşanan değişim ve gelişmelerin; toplumsal yaşama, kent ve mimarlık mesleğine etkilerinin; sorun alanlarının, kriz koşullarının ve çözüm önerilerinin ele alındığı etkinlikte yapılan değerlendirmeler ışığında; Mahalli İdareler Seçimlerine yönelik bu bildiri kamuoyu ile paylaşılmaktadır.

YEREL SEÇİMLER KAPSAMLI KRİZ KOŞULLARINDA GERÇEKLEŞECEK !

Yaklaşan 31 Mart 2019 Yerel Yönetim Seçimleri; siyasal rejimin değiştiği, “merkezileşme ve otoriterleşme” politikaları çerçevesinde yerel yönetim alanında da yapısal değişikliklerin planlandığı ve ekonomik krizle birlikte toplumsal ve sosyal kriz koşullarının ortaya çıktığı dönemde gerçekleştirilecektir.

Ülkemizde Olağanüstü Hal (OHAL) şartlarında gerçekleştirilen Anayasa Değişikliğinin; 24 Haziran Seçimlerinden sonra yürürlüğe girmesiyle “Otokratik Rejim” fiilen kurulmuştur.

Halkın iradesi olan Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin yetkilerine el konduğu, mutlak siyasi gücün denetimsiz olarak bir kişide toplandığı bu rejim; uygarlığımızın ulaştığı düzey, hukuk ve demokrasi normları bakımından kabul edilemez koşullar yaratmıştır.

TBMM’nin yetkisizleştirildiği, yerel yönetimlerin merkezi hükümet tarafından devre dışı bırakıldığı, yargı bağımsızlığının yok edildiği, ifade özgürlüğünün kısıtlandığı, üniversitelerin bilimsel özerkliğinin ortadan kaldırıldığı, toplumsal muhalefete ve meslek kuruluşlarına baskıların arttığı bu ortamda; seçimlerle birlikte yaklaşan ekonomik kriz yaşam koşullarını giderek ağırlaştırmaktadır.

Yerel seçimlerin önemi

Ülkemizde siyasi iktidarın göreve geldiği günden bu

yana yürürlüğe sokulan anayasa değişiklikleri; parlamenter sistem ve yönetim biçimiyle ilgili, yasama, yürütme ve yargı arasındaki erkler ayrılığını yürütme lehine değiştiren nitelikte olmuştur.

2015 yılında yaşanan siyasi krizin ardından ülkede giderek yükselen terör ve şiddet ortamında erken genel seçimler yapılmış; ardından 2016 yılındaki darbe girişimi sonucu ilan edilen Olağanüstü Hal (OHAL) ile siyasi iktidarın toplum üzerindeki baskı ve müdahaleleri meşrulaştırılmaya çalışılmıştır.

Temel insan hak ve özgürlüklerinin askıya alındığı bu şartlarda; ülkemizde üç farklı seçim gerçekleştirilmiş; 16 Nisan 2017 Anayasa Referandumu ile 24 Haziran Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekili Genel Seçimleri yapılmıştır.

Baskı ve tehditler, görevden uzaklaştırmalar ve gözaltılarla yaratılan eşitsizlik ve adaletsizlik ortamında gerçekleştirilen hukuksuz seçimlerle kurulan “Otokratik Rejim”in ilk seçimi olması, toplumsal muhalefetin yeni rejim şartlarında vereceği ilk seçim sınav olması; 31 Mart 2019 Yerel Yönetim Seçimlerini önemli kılmaktadır.

Kentleşme Ve Yerel Yönetim Politikaları

Kapitalizmin tüm dünyada kendisini yeniden yapılandırdığı küreselleşme ve neo-liberal değişim döneminde; sermaye odaklı ve finans merkezli ekonomik yapılanma kentsel alanları sermaye üretim aracı olarak belirlemiştir. Ülkemizde de yeni yapılanma dinamiklerine uygun olarak kentsel rantı kamu yararı önceliğinin yerine alan merkezi ve yerel yönetim politikaları egemen olmuştur.

On altı yıldır devam eden siyasi iktidar, var olan kentsel düzen içinde egemen sermaye sınıfları ile işbirliği yoluyla ekonomik sürekliliği sağlamaya odaklanmış, tüm kentsel ve kırsal alanlarda yapılaşmanın önünü açacak yasal düzenlemeler getirmiştir.

Geçmişte merkezi ve yerel yönetimlerce plansız

yapılaşmaya göz yumulan bu alanlar; sermayenin yeni yatırım alanları olarak önem kazanmıştır. Bir kısmı kentin merkezinde olan eski gecekondu bölgeleri ve sanayi alanları; el koyma yoluyla kent toprakları üzerinden emlak rantı sağlanmasının kaynağı olmuşlardır.

El konularak dönüştürülen alanlarda yaşayanlar ise; kentin çeperlerine gitmeye zorlanarak toplumsal yaşamdan dışlanmışlardır. Mimarlık ve planlama bu süreçte; farklı ekonomik, sosyal, kültürel, etnik ve dini kökenlerden gelen bu kesimlerin kent yaşamındaki görünürlüklerinin azaltılmasının aracı haline gelmiştir.

Sermaye birikiminin kent toprakları üzerinden; el koyma ve sınırların yeniden belirlenmesi yoluyla yürütüldüğü bu dönemde, yeni siyasi rejimin gerekliliklerine uygun olarak yerel yönetimlerin özerk yapıları da değiştirilmiştir.

2012 yılında çıkarılan 6360 Sayılı Yasa ile büyükşehir sayısı artırılmış; bu yerleşmelerde İl Özel İdareleri ortadan kaldırılarak bu birimlerin sorumlulukları belediyelere verilmiştir. Ancak büyük bölümü kentsel yerleşmelere uzak olan, bu yerleşimlerden farklı nitelikte, kırsal alanlara özgü sorunlar taşıyan bu alanlar; hizmet götürmenin görece yüksek bedelleri nedeniyle belediye hizmetlerinden ihtiyaç duydukları payı alamamışlardır. Ayrıca, tüzel kişiliği olan köy muhtarlıkları da kaldırılarak köyler mahalleye dönüşmüş; köylüler köy ortak mallarını ve meralarını kaybetmişlerdir.

2019 yerel seçimleri öncesi yeniden gündeme getirilen ve önceki uygulamaların kapsamını genişleten bütünşehir düzenlemeleri, mevcut büyükşehirlerin önemli bölümünde yaşanan sorunları bütünşehir yapılan illerde de yaşanır hale getirecektir.

Yerel yönetim birimlerinin; yerel mahalli ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla kurulmasını ve karar organlarının yerel halkın oylarıyla belirlenmesini düzenleyen Anayasa’nın 127.Maddesine aykırı olan bu düzenlemeler; siyasi iktidarın tüm illerde merkezi idareye bağlı bir yönetim anlayışını uygulamasının önünü açmaktadır.

Kentsel Dönüşüm, Afetler, Yatırım Kararları ve Planlama politikaları

Kentleşme süreçlerinin yeniden yapılandırıldığı kentsel dönüşüm uygulamalarıyla; Anayasa ile koruma altına alınan, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşam ve mülkiyet hakları yok sayılmakta, doğal ve yapıli yaşam

çevrelerine el konmaktadır.

Bu uygulamalar, sosyal, kültürel, ekonomik ve çevresel kayıplara neden olmasının yanı sıra; merkezi ve yerel yönetimlerce kamu yararı ilkesinin göz ardı edilmesiyle hak ihlalleri ve toplumsal ayrışmayı da beraberinde getirmiştir.

Rant odaklı olan kentsel dönüşüm projeleri yoluyla merkezi yönetim; ağırlıklı olarak alt gelir gruplarının yaşadığı kent topraklarına el koyarak planlama ilkelerine aykırı imar hak ve ayrıcalıkları ile yeniden yapılaşmaya açmıştır.

Kentler ve kırsal alanlar, tabiat varlıkları, koruma alanları, ormanlar, kıyılar, milli parklar, doğal sit alanları, meralar, yaylalar ve kışlaklar; taşıdıkları doğal ve kültürel değerlerle birlikte hızla, yıkımın ve plansız yatırımların şantiyesi haline gelmiştir.

Çevre felaketine yol açabilecek Kanal İstanbul ve benzeri büyük altyapı projeleri; yoğunluk arttıran, planlamada eşitlik ilkesine uymayan ayrıcalıklı imar uygulamaları ve kısa zamanda çok sayıda yapı üretilmesi baskısıyla kentlerimiz bu süreçte; deprem ve tüm diğer afetler karşısında güvencesiz hale gelmiştir.

Milat olarak kabul edilen Marmara Depremlerinden 12 yıl sonra 2011’de Van’da meydana gelen deprem; kentlerimizde kentsel dönüşüm ve yenileme sürecini başlatan “Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun”un yürürlüğe sokulması için bir gerekçe olarak gösterilmiş ve uygulama sorumluluğu Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’na verilmiştir.

Ancak geçen sürede kentlerimiz afetlere karşı hazırlanmadığı gibi Bakanlık ve TOKİ tarafından yürütülen dönüşüm amaçlı proje ve uygulamalar, bilimsel şehircilik ve planlama ilkelerine uymadığı gibi, kamu yararına aykırı rant amaçlı uygulamaların önünü açmıştır. Ne kentlerimizde ne de kırsal alanlarda bütüncül bir yaklaşımla afet riskini azaltmayı, gelecek nesillere sağlıklı ve yaşanabilir bir yapıli çevre bırakmayı hedefleyecek hiç bir gerçekçi proje üretilmemiştir.

Ülkemizin son yüzyılda yaşadığı en büyük kayıplara neden olan deprem felaketlerinde, yıllar boyunca çıkarılan imar aflarıyla affedilen yapıların çoğunun yıkılmış olmasına, binlerce yurttaşın hayatını kaybetmiş olmasına rağmen; 2018 yılı başında seçim sürecine girilen günlerde; imar affı yeniden gündeme getirilmiştir.

İktidar tarafından korunan ve her biri “kent ve

çevre suçu" olan büyük ölçekli rant tesislerinin yasallaştırılmasının yanı sıra, oy kazanmak amacı ile "İmar Barışı" adı altında çıkarılan "İmar Affı" yasasıyla yurttaşların can ve mal güvenliği tehlikeye atılmış ve kaçak yapılaşma yeniden teşvik edilmiştir.

Kentlere ve topluma karşı sorumluluklar

Anayasa ve uluslararası sözleşmelerle özerk yapıları güvence altına alınmış olan yerel yönetimler ile meslek kuruluşları üzerinde kurulan baskı; işlevsizleştirme ve yetki kısıtlaması gibi düzenlemeler her geçen gün bir adım ileri taşınarak, "özerk ve demokratik" yapıları yok sayılmakta, idari ve mali yapıları değiştirilmeye çalışılmaktadır.

Bu anlayış doğrultusunda yayınlanan Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri eliyle, Belediyelerin bütçelerine el konularak kurumlar işlevsiz hale getirilmektedir.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu'na verilen yetkilerle, meslek kuruluşlarının kanunları ile norm çatışması yaratılmakta, uygulamaları belirsizleştirilmektedir.

Mimarlar Odası olarak; mimarlık alanına ilişkin "hak" ve "örgütlenme" mücadelesinin, yaşam hakkından, demokrasiden, özgürlüklerden, insan haklarından ve barıştan bağımsız düşünölemeyeceğini biliyoruz.

Yapılı çevrenin sağlıklı ve kamu yararını gözetken politikalar çerçevesinde üretilmesi, korunması ve kullanılması; kamu yönetiminin, merkezi ve ye-

rel yönetimlerin, meslek mensuplarının, meslek kuruluşlarının ve ilgili tüm kesimlerin ülke adına ortak sorumluluğudur.

Mimarlar Odası olarak bu tespit ve değerlendirmeler ışığında; Yapılı ve doğal çevre tahribatının, kaynakların acımasızca tüketilmesinin olumsuz etkilerine ancak; ülkemizin sahip olduğu doğal, çevresel kaynakların korunması ve uzun vadeli çevre politikaları oluşturularak bu kaynakların tüm yurttaşlarca eşit kullanılabilmesinin sağlanması yoluyla karşı koymanın mümkün olduğunu vurguluyoruz.

Kentlerin yeniden üretici niteliğinin öne çıkarıldığı, bir kültürel üretim alanı olarak kimlikli ve yaşanabilir bir niteliğe kavuşması, yerel yönetimlerin de bu temel anlayışa uygun bir şekilde organize olmaları ve demokratikleşmeleri gerektiğini belirtmekteyiz.

Toplumsal sorumluluklarımız çerçevesinde; seçimlere yönelik düzenlenecek kampanya ve etkinliklerde "yağma ve otoriter" anlayıştan yana olanların teşhir edilmesi; "demokratik yerelleşme ve sağlıklı kentleşme" anlayışlarının teşvik edilmesinin gündeme taşınmasını önemsemekteyiz.

Bu bağlamda demokratik işleyişin ve adaletin sağlanmasının toplumsal talep haline geldiği koşullarda eşitliğe dayalı, temel hak ve özgürlüklere saygılı bir ülke hedefiyle; özerk yerel yönetimlerin etkinliğinin artırılması için bütün ilgili kesimleri birlik ve dayanışmaya çağırıyoruz.

YEREL YÖNETİM ADAYLARINA BİRKAÇ ÖNERİ

TMMOB Makina Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi / Enerji Komisyonu

Sayın Başkan Adayı,

Yerel yönetimler, ulusal sınırlar içerisindeki değişik büyüklüklerdeki topluluklarda yaşayan insanların, ortak ve yerel nitelikteki gereksinimlerini karşılamak amacıyla kurulan ve hukuk düzeni içerisinde oluşturulmuş olan anayasal kuruluşlardır.

Bu yönetimlerin amacı; ortak ve yerel gereksinimleri çözümlerken, bilim ve teknolojinin gelmiş olduğu düzeyi yakından izleyip kendi yönetim alanlarında uygulamak olmalıdır.

Bilime dayalı ve teknolojik gelişmeleri hem izleyen, hem de onlara katkıda bulunan meslek topluluğu olarak, aşağıda başlıklar halinde göreceğiniz önerilerimiz olacaktır.

Projelerinizin sürdürülebilir, yaşamı kolaylaştırıcı, çağdaş, çevre dostu olmasını dileriz.

1. Paris İklim Anlaşması ve bunu destekleyen Hükümetlerarası İklim Değişikliği Konferansları'nda (IPCC) küresel sıcaklık artışının 2°C ile sınırlandırılması amacıyla, sera gazı salımları taahhütlere bağlanmıştır. Yine bu konferanslarda şehirler ve iklim değişikliği konusu, toplantıların önemli gündemini oluşturmaktadır. Sizin de sera gazı emisyonlarını azaltmayı amaçlayan, temiz hava uygulamalarına yönelik projeleriniz olmalıdır. Bu yüzden;

a. Yasaların gündeme taşıdığı güneş, rüzgâr, biyokütle enerjisi gibi "yenilenebilir enerji" sistemlerini yaşam alanlarımızda hayata geçirmelisiniz. Ticari ve hizmet binalarında (AVM, okul, spor tesisi, hastane, otel, kamu binaları vb.), endüstriyel tesislerde, bu enerjinin kullanımını kolaylaştırmak için teşvik modelleri ve destek programları sunulmalıdır.

b. Yüksek oranda enerji tüketen atıksu arıtma tesisleri ve temiz su terfi istasyonlarınız başta olmak üzere tesislerinizde, çalışma alanlarınızda, park ve bahçelerde, ısıtma, soğutma, havalandırma, aydınlatma gibi enerji tüketilen süreçlerde verimlilik artırıcı projeleriniz olmalıdır.

c. Şehir aydınlatmasında düşük enerji tüketimli (LED vb.) teknolojiler kullanılmalıdır. Geri ödeme süresi hesaplanarak bu teknolojilere geçilebilir, tasarruf olanakları devreye alınabilir.

2. Kaynakların verimli kullanılmasına yönelik projeler:

a. Yerel yönetimlerde çağa uygun takip ve denetim için enformasyon teknolojilerinden daha fazla yararlanmak gerekir. Bunları düzenli olarak sosyal medya veya mobil

uygulamalarda yayınlamalısınız. Örneğin;

i. Meteoroloji sistemi ile entegre sel, deprem, fırtına gibi afet durumlarında ve diğer acil durumlarda hızlı hareket edebilmeyi sağlayacak, "Acil Durum" yazılımları geliştirmeli,

ii. İnteraktif mobil uygulamalar ile ilgili birimlere kolay ulaşım sağlayarak, yol bozulmaları, ulaşım sorunları, otopark, su, su kirliliği, hava kirliliği, çevreyi kirleten kurum ve kişilerin tespiti, elektrik, gaz, aydınlatma, belediye hizmetleri hakkında geri bildirimler gibi toplum yaşamını olumsuz etkileyen sorunların giderilmesine yönelik iletişim ağı kurmalı ve geliştirmeli,

iii. Su, Gaz, Elektrik İdaresi gibi kurumlar için ortak bir platform oluşturarak, ev değiştiren kişilerin açma, kapama veya nakil işlemleri için uzun uğraşlarla işlem yapması yerine, interaktif mobil uygulamalarla bu işlerde kolaylaştırıcı faaliyetler geliştirmelisiniz.

b. Evsel katı atıkların toplanması, taşınması ve geri kazanılması ile çevre ve insan sağlığına olumsuz etki yapmadan nihai bertarafına ilişkin yükümlülüğünüz gereği; karışık toplama sırasında yaş atıklar ile geri kazanılabilir olan kuru atıkların evlerde iki farklı torbada biriktirilip ayrı ayrı toplanması sağlanmalıdır. Katı atık yönetim sisteminin başarılı olabilmesi için toplama sisteminin başarılı olması gerekir.

c. Şehrin siteler halinde gelişen bölgelerinde veya ticari ve hizmet binalarında kojenerasyon tesisleri kurarak, elektrik, ısıtma sıcak suyu, kullanma sıcak suyu ve hatta soğutma soğuk suyu temini ile hem ekonomik ve hem de çevreye duyarlı projeler geliştirilmelidir.

d. Son yıllarda halka açık birçok binada yaşanan yangın felaketlerinde asıl sebebin denetim eksikliği olduğu gözlenmiştir. Yangın sırasında çıkan CO2 ve CO miktarının çok daha rahatsız edici düzeyde olması nedeniyle, yapı inşaatlarında kullanılan malzemelerin, çevreci, geri dönüşebilir, hijyenik olması, bunların yapı tasarım sürecinden başlayarak imalat ve montaj süreçlerinde denetimi sağlanmalıdır.

Bu nedenle yapıların inşaatı sırasında ve öncesinde, tasarımdan itibaren yapı denetim faaliyetlerinde, taviz vermeyen bir denetim mekanizması için gerekli mevzuat altyapısı ve uygulamasında eksik olduğunu düşündüğünüz noktalar ele alınmalıdır.

Bu konularda meslek odaları ve sivil toplum kurumlarından destek alabilirsiniz.

3. Yeni yapılaşmaların imar planı vizyonu; iklim koşullarını, çevresel coğrafik yapıyı (orman alanları, nehir yatakları vs.) beşeri faktörleri dikkate alan, doğal afetlere maruz kalma riskini en aza indiren bir anlayışta olmalıdır.

Yapılarda enerji verimliliği hedeflenmiş; yeşil bina yaklaşımlarıyla, sera gazı salımı kontrol altına alınmış; bina kuruluş ve işletme süreçlerine dair tüm detaylar değerlendirilebilecek biçimde olmalıdır.

4. Musluklardan içilebilir su akması için gerekli çalışmaların başlatılarak, plastik şişede su satışının en aza indirilmesi öncelikli hedeflerinizden biri olmalıdır.
5. Dünyada ve ülkemizde, "Atık Su Yönetimi" çalışmaları ve uygulamaları çok önem kazanmıştır. Hızla çoğalan bina ve sitelerin atık sularında gerekli olan yağmur ve artık su ayrışımının yanında, en azından ikili ayırık toplama (gri su ve siyah su) ya da mümkünse ekolojik yaklaşımla üçlü ayırık (sarı su, kahverengi su, gri su) toplama sistemleri uygulamalısınız. Yeni yapılarda yağmur suyu geri kazanım sistemlerinin, peyzaj sulaması gibi yerlerde kullanılmasının özendirilmesi ve teşvik edilmesini programınıza almalısınız.
6. Ses kirliliğinin azaltılması konusunda çalışmalarınız olmalıdır.
7. Bisiklet kullanıcıları ve yayalar için uygun yolların miktarını artırmaya yönelik projeleriniz olmalıdır.
8. Belediye sınırları içindeki ağaç envanteri oluşturularak, yeşil alanların artırılması için hedef projeleriniz, görev

süreniz sonunda ulaştığınız nokta, bizlerle paylaşılmalıdır.

9. İlkokul ve ortaokul öğrencilerinin, toplu taşıma araçlarından mümkünse ücretsiz ya da sembolik ücretle yararlanması sağlanmalıdır.

Günümüzde mikro düzeyde; yeşil bina yaklaşımları ile gelişen akıllı bina, makro düzeyde ise; enerji şehirleri yaklaşımı ile oluşan akıllı şehirler, gelişen ülkelerdeki yenilikçi, çevreci, hayatı kolaylaştırıcı ve modern akımlar olarak önümüze gelmektedir. Elbette dijitalleşmek demek akıllanmak demek değildir. Yeni yönetim anlayışı olan durumsallık yaklaşımı ile yapay zekayı birleştirip, şehirlerin canlı bir organizma olarak insan yaşamında huzur veren bir yuvaya dönüşmelerini sağlamak gerekir.

Kısaca, oluşan durumlardan ders çıkarıp buna göre kendini yeniden düzenleyen, öğrendiklerini unutmayan ve uygulayan akıllı şehirleri bu günden inşa etmemiz gerekiyor.

Kendimize soracağımız en önemli soru; geleceğin şehirlerini kurarken bu işin neresinde olacağımızdır.

YEREL YÖNETİMLER VE TRAFİK SORUNU

TMMOB Makina Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi / Motorlu Araçlar Komisyonu

TÜİK sonuçlarına göre 2017 yılında trafik kazalarında; 3534'ü kaza yerinde ve 3893'ü kazadan sonraki 30 gün içinde olmak üzere toplam 7427 kişi yaşamını yitirdi.

Kaza yerinde yaşamını yitiren 3534 kişinin:

- 1137'si (%32) yerleşim yeri içinde 2397'si (%68) yerleşim yeri dışında,
- 180'i Ankara, 211'i İstanbul ve 166'sı İzmir ili sınırları içinde yaşamalarını yitirdi.

Trafik ölümlerinin azaldığı AB'de, milyon nüfus başına ortalama trafik ölümü 2017 yılı için 49'dur. 80 milyon nüfus üzerinden Türkiye'nin 2017 ortalamasının 93 olduğu ve AB ortalamasının iki katı olduğu hesaplanabilir. Bu değerın düşürülmesi gerekmektedir.

31 Temmuz 2012 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanan "Karayolu Trafik Güvenliği Stratejisi Eylem Planı"na göre trafik ölümlerini azaltarak, 2020 yılında 2010 yılının yarısına indirmek hedeflendi. Bu plana göre hedefi yakalayabilmek için 2017 yılında kaza yerinde trafik ölümü sayısının 2629'a düşmesi gerekirken, 3534 sayısıyla hedefin %34,4 üzerinde kalındığı ve 2020 hedefinin tutturulamayacağı görülüyor.

Trafik ölümlerinin yaklaşık 1/3'ünün yerleşim yerleri içinde olduğu göz önünde bulundurularak, yerel yönetimler aracılığıyla alınacak ek tedbirlerle kaza ve

ölümlerde azalma sağlanabilir.

Yerel yönetimlere trafik ile ilgili önerilebilecek tedbirler:

- 1) Kent içi hız sınırları artırılmamalı, 70km/h olan yollar 50km/h'a indirilmeli, EDS üzerinden hız denetimi yapılmalı,
- 2) Yaya geçitleri iyileştirilmeli, denetim yapılmalı,
- 3) Kent içi taşımada rantı azaltacak adımlar atılmalıdır, Daha çok resmi toplu taşıma aracı, Daha çok tercihli otobüs yolu, Daha az özel araç (Halk otobüsü ve hatlı minibüs).
- 4) Okul/Personel servisi, hatlı minibüs, halk otobüsü gibi araçların:

Kayıt içi çalışmaları, Kayıt içi servis, işçilik ve yedek parça ile bakımlarının yapıldığı, Sürücülerinin çalışma saatlerini aşmadıkları, 10 Numara yağ yakmadıkları ve AdBlue sisteminin iptal edilip edilmediği, denetlenmelidir,

- 5) Yerel yönetimler araç ve sürücülerle ilgili bu teknik denetimleri yapabilmek için MMO ile iş birliği içinde Filo Mühendisi yetiştirebilirler,
- 6) Kent içi toplu taşımada yerli ve elektrikli araçlar tercih edilmelidir.

İSTANBUL'DA KENTSEL DÖNÜŞÜMDEN SONRA OLUŞABİLECEK KENT İÇİ ULAŞIM SORUNLARI HAKKINDA DEĞERLENDİRME

TMMOB Makina Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi / Kentleşme ve Yerel Yönetimler Komisyonu

İstanbul'da kentsel dönüşüm projeleri kapsamında yapılan mimari ve şehir planlamacılığında, alt yapıya (ulaşım, doğalgaz, su v.b) gerekli önem verilmemektedir. Deyim yerindeyse "İslim arkadan gelsin" mantığıyla hareket edilmektedir. Doğal olarak da bu durum, yeterli etüt ve araştırma yapılmadığı için ciddi sıkıntılara yol açmaktadır. Bu yazımızda, kentsel dönüşüm sonrası ulaşımında oluşabilecek sorunları hem araç sayısı(trafik) hem de emisyon miktarları açısından irdelemeye çalışacağız.

İstanbul kent içi ulaşımında, gerek kamu ve gerekse özel motorlu araç trafiği, gün geçtikçe artmakta, güncel olarak yolcu sayısı, kentte büyük boyutlara varmaktadır. Bu, kentsel dönüşüm sırasında ve sonrasında daha da artacaktır. Bu durumun bir analizini yapmak için, İETT'nin pik saatler için yaptırdığı yolcu anketinden hareket edilmiş ve bu çalışma, motorlu araç türlerine adapte edilmiştir.

Şöyle ki; İstanbul 'da 22 ulaşım bölgesi seçilmiş, bir bölgeden diğer bölgelere pik saat yolcu istemi güçleştirilmiş, pik saat yolcusu, ağırlıklı pik saat yolcusu ve normal saatler yolcusu, günlük sefer adetleri, sefer aralıkları, sefer düzenleri bulunmuş ve buradan olası en yüksek araç adetleri saptanmıştır. Bu analizler sonucunda;

İETT otobüsleri incelendiğinde, güncel olarak, taşınan yolcu adedi 715.357 yolcu/gün, günde sefer adedi 5.966 ve otobüs adedi (ortalama 120 kapasite hesabı ile) 1.001 olması gerekmektedir. Filoda mevcut otobüs sayısının belirtilenden az olması aşırı yüklemeye olduğunu, fazla olması ise ekonomik işletme yapıldığını göstermektedir.

Kentsel dönüşümden sonra, depremde kaçış zammı olarak doğal gaz detantör merkezlerinin konumu ile depremde kaçış zamlarının yakalara göre ortalaması alınmıştır. Buna göre Haliç'in güneyi için 2,17, Haliç'in kuzeyi için ortalama 2,22 ve Anadolu yakası için 2,15 ortalama değerleri kabul edilmiştir. Bu varsayıma göre İETT otobüsleri için günde yolcu sayısı

1.555.361'e, günlük sefer adedi 12.191'e ve olası araç sayısı 2.121'e yükselecektir.

Yıllık güncel emisyon,

Emisyon türü	Ton/yıl
CO ₂	20828
CO	129
NOx	33
SO ₂	4
PM	5
VOC	16
MMVOC	15
Metan ol	5

İken; kentsel dönüşümden sonra emisyon miktarları,

Emisyon türü	Ton/yıl
CO ₂	47298
CO	294
NOx	75
SO ₂	9
PM	11
VOC	36
MMVOC	34
Metan ol	12

değerlerine erişecektir.

Bu yöntemle diğer motorlu araçların analizi yapıldığında, Otobüs AŞ'nin otobüslerinde güncel olarak taşınan yolcu sayısı 744.704 yolcu/gün, günlük sefer adedi 6.727, olası otobüs adedi 1.114 iken yıllık emisyon miktarı,

Emisyon türü	Ton/yıl
CO ₂	23.485
CO	146
NOx	37
SO ₂	4
PM	5

VOC	18
MMVOC	17
Metan ol	6

değerlerindedir. Kentsel dönüşüm sırasında ve sonrasında, günlük taşınan yolcu sayısı 1.613.213, günlük sefer adedi 14.860, 110 yolcu kapasitesi ile otobüs sayısı 2.408 olurken emisyon miktarları,

Emisyon türü	Ton/gün
CO ₂	52933
CO	329
NOx	84
SO ₂	10
PM	12
VOC	40
MMVOC	38
Metan ol	14

değerlerine erişecektir.

Özel Halk Otobüsleri incelendiğinde, güncel olarak taşınan yolcu sayısı 1.465.696 yolcu/gün, günlük sefer adedi 14.614, 100 yolcu kapasitesi ile olası otobüs sayısı 2.424, olası emisyon miktarları,

Emisyon türü	Ton/yıl
CO ₂	51.037
CO	317
NOx	80
SO ₂	10
PM	12
VOC	39
MMVOC	36
Metan ol	13

İken; kentsel dönüşümden sonra yolcu istemi 3.170.130 yolcu/gün, günlük sefer sayısı 31.435, 100 yolcu kapasiteli otobüs adedi 5.220, emisyon miktarları,

Emisyon türü	Ton/yıl
CO ₂	114.617
CO	712
NOx	181
SO ₂	22
PM	27
VOC	87
MMVOC	81
Metan ol	30

değerlerine erişecektir.

Servis araçlarında, güncelde taşınan yolcu sayısı 2.550.011 yolcu/gün, günlük sefer sayısı 47.848, ortalama 50 yolcu kapasiteli araç sayısı 7.778, bu araçların emisyon miktarları,

Emisyon türü	Ton/yıl
CO ₂	167.497
CO	712
NOx	264
SO ₂	32
PM	39
VOC	127
MMVOC	119
Metan ol	44

İken; kentsel dönüşümden sonra, toplam yolcu istemi 5.262.257 yolcu/gün, günlük sefer adedi 102.571, ortalama 50 yolcu kapasiteli toplam araç sayısı 17.144, emisyon miktarları,

Emisyon türü	Ton/yıl
CO ₂	242.808
CO	2323
NOx	591
SO ₂	71
PM	88
VOC	203
MMVOC	265
Metan ol	98

değerlerine erişecektir.

Minibüs sistemleri analiz edildiğinde, güncel olarak, taşınan yolcu sayısı 1.482.447 yolcu/gün, günlük yapılan sefer adedi 82.571, seferde olması gerekli minibüs sayısı (20 yolcu kapasiteli) 12.439, bunların emisyon miktarları,

Emisyon türü	Ton/yıl
CO ₂	142.808
CO	1.909
NOx	382
SO ₂	46
PM	56
VOC	184
MMVOC	172
Metan ol	64

İken; kentsel dönüşüm sonunda yolcu adedi 3.152.663

yolcu/gün, günlük yapılan sefer adedi 161.109, minibüs sayısı (20 yolcu kapasiteli) 27.064, emisyon miktarları,

Emisyon türü	Ton/yıl
CO ₂	494.776
CO	3.073
NOx	782
SO ₂	94
PM	117
VOC	374
MMVOC	351
Metanol	129

değerlerine erişecektir.

Otomobiller analiz edilirken seyahat süreleri, diğer motorlu araçlarınkine göre on dakika kısaltılarak, hareketlilik buna göre belirlenmiştir. Güncel olarak taşınan yolcu sayısı 1.996.489 yolcu/gün, günde yapılan sefer adedi 660.719, hareket eden araç sayısı (ortalama 3 yolcu kapasiteli) 101.765, emisyon miktarları,

Emisyon türü	Ton/yıl
CO ₂	1.356.491
CO	8.440
NOx	2.190
SO ₂	259
PM	311
VOC	1.027
MMVOC	965
Metanol	358

iken; kentsel dönüşüm sonrasında yolcu adedi 4.343.200 yolcu/gün, günlük sefer adedi 1.424.599, hareketli otomobil sayısı (ortalama 3 yolcu kapasiteli) 250.430, emisyon miktarları,

Emisyon türü	Ton/yıl
CO ₂	3.196.328
CO"	19.851
NOx	5.049
SO ₂	607
PM	748
VOC	2.418
MMVOC	2.269
Metan ol	835

değerlerine erişecektir.

İnsan ve diğer canlılar için en zararlı emisyon türü olan NOx, şöyle bir artış izleyecektir:

Motorlu araç türü	Güncel t/yıl	Kentsel dönüşümden sonra t/yıl
İETT otobüsleri	33	75
Otobüs AŞ otobüsleri	37	84
Özel Halk Otobüsleri	80	181
Servis araçları	204	591
Minibüsler	382	782
Otomobil	2.130	5.049

Genel olarak kanserojen etkisi olan bu emisyon türü giderek artacaktır.

Raylı Ulaşım Sistemlerinin ve Metrobüsün Analizi

Güncelde;

Yenikapı-Haciosman Metrosu

Vagon sayısı 124, yolcu sayısı 480.000 yolcu/gün olup ağırlıklı pik saatte 51.800 yolcu taşınması gereklidir. Normal vagon kapasitesi takriben 300 olmasına karşılık 550 yolcu taşırsa, ancak 124 vagon yeterli olacaktır. Bu da, aşırı yüklemelere sebep olurken alt yapının ve vagonların güvenli çalışmasını önlemektedir.

Kadıköy-Kartal Metrosu

Vagon sayısı 144, yolcu sayısı 281.880 yolcu/gün olup, ağırlıklı pik saatte 33.826 yolcu taşınabilecektir. Bu sistemde, güncel olarak ve normal güvenli işletme yapılabilmektedir.

Hafif Raylı Sistem Yenikapı -Atatürk Havalimanı

Vagon sayısı 105, günlük taşınan yolcu sayısı 400.000 iken, ağırlıklı pik saatte yolcu yüklemesi vagon başına 575 olmakta, bu yükleme normal aks yükü 7,8 t olan hafif raylı sistemde alt yapı ve tekerlek takımları için sürekli güvensiz işletmeye sebep olmaktadır.

Hafif Raylı Sistem Kirazlı Olimpiyat Köyü

Vagon sayısı 26, günlük taşınan yolcu sayısı 70.000, ağırlıklı pik saat yolcu sayısı 9.200 olup normal koşullar altında sefer yapmaktadır.

Tramvay

Vagon sayısı 72, yolcu sayısı 320.000 yolcu/gün, ağırlıklı pik saatlerde 38.400 yolcu taşınması için, hafif raylı bir sitem olduğundan ve darası yolcu taşıma kapasitesi sınırlı olduğundan, vagon sayısının 223 adet olması gerekirken, 72 adet olması alt yapı ve aks yüklemesi bakımından güvenli bir işletme olanaksızdır.

Metrobüs

Ortalama araç kapasitesi 180, günde taşınan yolcu sayısı 875.000'dir. Ağırlıklı pik saatte bu kapasitede 756 araca gerek olacak, bunlar pik saatlerde 13,2 saniyelik sefer aralığı ile işletme yapabilecektir.

Kentsel dönüşümden sonra ise;

Yenikapı-Haciosman Metrosunda

Günlük yolcu sayısı, deprem zammının Haliç'in kuzeyindeki oran dikkate alındığı zaman, 1.066.871 'e çıkacak, ağırlıklı pik saatlerde 560 olarak aşırı yüklenen vagon kapasitesi ile sefer aralığının yaklaşık 60 saniye olması şartı ile vagon sayısının 277 olması gerekmektedir.

Kadıköy-Kartal Metrosu

Günlük yolcu sayısı, Anadolu Yakasında kabul edilen deprem zammı ile 606.495'e erişecek, 276 vagon kapasitesi ile ağırlıklı pik saatte sefer aralıklarının 1 dakika 48 saniye olması şartı ile 309 adet vagona gerek olacaktır.

Yenikapı-Atatürk Havaalanı Hafif Raylı Sistemi

Haliç'in güneyinde kabul edilen ortalama deprem zammı ile günlük yolcu sayısı 888.118'e çıkacak, ağırlıklı pik saatlerde 1 dakika 58 saniye sefer aralıkları ile aşırı yükte 575 yolcu kapasiteli, 231 vagona gerek olacaktır.

Kirazlı-Olimpiyat Köyü Hafif Raylı Sistemi

Deprem zammı 2,17 ile günde 161.181 yolcu gereksinimi olacak ve ağırlıklı pik saatlerde 4 dakika 8 saniye sefer aralıkları ile 345 yolcu kapasiteli 43 vagona gereksinim olacaktır.

Tramvay

Güncel olarak da yetersiz vagon sayısına ve işletme koşullarına sahip olan bu sistem, 2,17 deprem zammı dikkate alındığında, günlük yolcu sayısı 694.494'e erişecek, ağırlıklı pik saatlerde 400 kişilik vagon kapasitesi ile 90 saniye aralıklarla sefer yapan 494 adet vagona ihtiyaç olacaktır.

Metrobüs

2,17 deprem zammı ve ortalama 180 kapasiteli araçlarla günde 1.894.667 yolcu taşınması gerekecek, ağırlıklı pik saatlerde 6 saniyelik sefer aralıkları ile sefer yapan 1640 araca gerek olacaktır. Bu hususun gerçekleşmesi çok zor olacaktır.

Kentsel Dönüşümden Sonra Kamu Taşımacılığında Ek Araç Gereksinimi

Motorlu kamu kitle taşıma araçları için; ortalama 120 yolcu kapasiteli 1.173 İETT, 110 yolcu kapasiteli 1.313

Otobüs AŞ, 100 yolcu kapasiteli 2.186 Özel Halk otobüsüne, 20 yolcu kapasiteli 14.670 minibüse ve 50 yolcu kapasiteli 9.346 servis aracına ihtiyaç olacaktır

Metrobüs ve raylı ulaşım sistemleri için; Yenikapı-Metrosu 'nda 152 metro vagonuna, Kadıköy-Kartal Metrosu'nda 166 metro vagonuna, Yenikapı-Havaalanı hafif raylı sisteminde 125 hafif ray vagonuna, Kirazlı-Olimpiyat Köyü hafif raylı sisteminde 23 hafif ray vagonuna, 414 tramvay vagonuna, 934 metrobüs aracına ihtiyaç olacaktır.

SONUÇ:

Kentsel dönüşümden sonra motorlu araçların emisyon miktarları insan sağlığını günümüzdekinden daha fazla tehdit edecektir. Özellikle aşırı NOx emisyonunun artması ile, kanser vakaları aşırı düzeyde artacaktır. Kent nefessiz kalacaktır. Raylı sistemlerde, aşırı yükleme nedeni ile alt yapı ve vagonlar yüksek ölçüde yüklenecek ve kısa vadede elden çıkacaktır.

Zaten İstanbul'un kabusu olan şehir içi trafiği tamamen içinden çıkılmaz hale gelecektir.

Bu nedenle, alternatif arterler açılmalı, raylı ulaşım alt yapıları yukarda değinilen olumsuzlukları azaltmak için yeniden düzenlenmelidir.

Banliyö sistemleri, daha modern olanaklarla işletmeye alınmalı ve deniz ulaşımına da öncelik verilmelidir.

İSTANBUL'UN BİTKİ ÇEŞİTLİLİĞİ VE ORMANLARI

Prof. Dr. Ünal AKKEMİK, İ.Ü-C. Orman Fakültesi Öğretim Üyesi /
Türkiye Ormancılar Derneği Marmara Şubesi Başkanı

İstanbul; 8500 yıldan bu yana insanlık tarihine sahne olan, kıtaları ve kültürleri buluşturan, onları harmanlayan ve bütün bu zenginlikleriyle bir çekim merkezi oluşturan küçük bir kara parçasıdır. Sadece insanların göç edip kaldığı, nüfusunun aşırı boyutlara ulaştığı bir kent değil aynı zamanda milyonlarca yıldan bu yana kuşların da, bitkilerin de göç sırasında kaldığı ve yerleştiği bir kent olmuştur. Çünkü İstanbul;

- İliman bir iklime,
- Orman, açık alan, sulak alan, kayalık, kumul gibi çok farklı ekosistemlere (yaşam birliklerine),
- Karadeniz, Ege-Akdeniz ve İç Anadolu olarak ayrılan üç ana iklim bölgesi için bir geçiş alanına sahip olması ve
- Büyük iklim değişikliklerinin yaşandığı dönemlerde bitki göç yolu üzerinde bulunması nedenlerinden dolayı canlı yaşamı için son derece elverişli bir ortama sahiptir.

Bu nedenlerden dolayı İstanbul, yaklaşık 2500 doğal bitki çeşidine ev sahipliği yapmaktadır (Akkemik, 2017).

İstanbul'un bu doğal bitki zenginliği, inşaat sektörünün "boş arazi ve en güzel rant alanı" olarak gördüğü kırlarında, taşlık ve kayalık yamaçlarında daha da yoğunlaşmaktadır. Bu türden alanlarda yapılan her inşaat o alandaki doğal bitkilerin oradan yok olmasına neden olmaktadır. İstanbul'da her geçen gün devam eden yapılaşmayla orman, tarım, mera gibi alanların bir kısmı yok olmakta ve beraberinde o alanda yaşayan bitki ve hayvanlar da o alanlardan çekilmektedir. Bunun sonucu olarak da her geçen gün İstanbul'un doğal bitkilerinin yaşam alanları daralmaktadır. Örneğin sultan pelemiri olarak adlandırılan ve dünya üzerinde sadece Başakşehir çevresinde yetişen İstanbul endemiği olan bitkinin yaşam alanları büyük oranda daralmıştır. Diğer yandan, adını kentler-

den alan Ümraniye çiğdemi ve Kadıköy çiğdemi gibi bitkilerin de adını aldığı yaşam alanları yapılaşmayla tamamen ortadan kalkmış ve bugün Elmalı havzası ve çevresindeki doğal alanlara sıkışmıştır. Bu bitkiler henüz daha İstanbul'da yok olmamıştır ama doğal yaşam alanları son derece daralmıştır.

Şahin (2013) tarafından verilen rakamlara göre (Tablo), ormanlık alanlar 1971'den 2012 yılına yaklaşık 24.000 ha azalmıştır. Tarım alanları da yaklaşık 77.000 ha azalmıştır. Buna karşın yerleşim alanları 85.000 ha, taş, kum ocağı gibi alanlar da 8.000 ha artmıştır. Yaklaşık 530.000 ha alana sahip olan İstanbul'da bu dönüşümün anlamı, doğal yaşam alanlarının yaklaşık 93.000 hektarlık kısmının yapılaşmaya gitmiş ve bu alanlardaki doğal yaşamın sona ermiş olmasıdır.

Doğal alanlar üzerindeki yapılaşma baskısı Kuzey Marmara Otoyolu çevresindeki genişleme, kentin kuzeye doğru kayması 2012'den günümüze doğru daha da artmış, orman alanı 2.200 ha daha azalarak resmi rakamlara göre 238.030 hektara gerilemiştir. Yerleşim alanı da yaklaşık 115.000 hektara çıkmıştır. Orman ve orman dışındaki doğal alanlardaki azalma 1971'den günümüze 100.000 hektarı aşmıştır.

İBB'nin rakamlarına göre kişi başına düşen yeşil alan miktarı 6-7,5 m² olup bu rakamlar parklar, piknik alanları, mezarlıklar, otoyol kenarları ve ormanları içermektedir. Gerçekte, insanların aktif kullanım alanlarının dışında olan piknik hizmetlerine kapalı orman alanları, mezarlıklar ve otoyolların kenarlarındaki yeşil alanlar çıkarıldığında bu rakam 1 m²'nin altına düşmektedir. Gelişmiş Avrupa kentlerinde 20-30 m²'ye kadar çıkan yeşil alan miktarının İstanbul'da 1 m² civarında olması kentin kuzeyinde yer alan ormanların ne denli önemli olduğunun da en önemli göstergelerinden biridir.

Tablo. Resmi rakamlara göre İstanbul'da 1971'den 2012'ye alan kullanımındaki değişim (Şahin, 2013).

Arazi sınıfları	1971	2012	Fark
Ormanlık alan (ha)	264.702 (%48,7)	240.844 (%44,2)	-23.858 -(%9)
Tarım alanı (ha)	234.858 (%43,2)	158.010 (%29)	-76.848 -(%32,7)
Yerleşim alanı (ha)	20.813 (%3,8)	106.098 (%19,5)	+85.285 +(%409,8)
Ocak, kum ve benzeri tesisler (ha)	2.969 (%0,5)	10.979 (%2)	+8010 +(%269,8)

Alan bakımından İstanbul'un yaklaşık %45'i ormandır. Kuzeyinde meşe türleri, kayın, gürgen, ıhlamur, akçaağaç, dişbudak, karaağaç gibi yapraklı ağaçlardan oluşan nemli bir orman yapısı mevcutken, İstanbul Boğazı ve güney İstanbul ve Adalarda makilikler hâkimdir. Adalar'da kızılçam da makiliklerle birlikte orman kurmaktadır. Günümüzde İstanbul'un toplam orman alanı 240.844 ha'dır. Bu rakam 1971'de 264.702 hektar olup yaklaşık 24.000 ha orman alanı doğal ortamıyla birlikte yok olmuştur.

Son yıllarda yoğunlaşan megaprojeler ve kuzeye doğru yönelen kentleşme ise beraberinde;

- Kuzey ormanları olarak adlandırılan ormanlık alanların hem alan bakımından daralmasına hem de aşırı insan baskısıyla içeriden parçalanmasına, yapısının bozulmasına
- Kent ikliminin ve hava kalitesinin dengesinin korunmasına yardımcı olan doğal şartların ortadan kalkmasına neden olmaktadır.

Kentin hâkim rüzgâr yönü olan kuzey rüzgârlarıyla kuzeyde yer alan ormanların ılıman ve temiz havası kent üzerine gelmektedir. Son yıllarda giderek artan ve aşırı betonlaşmayla birlikte daha da artacak olan kent içi ısı adalarının bunaltıcı etkisi ancak kuzey rüzgârlarıyla azaltılabilmektedir. Ancak, dikey yapılaşma ve ormanlık alanlara verilen zararlar hem kente gelen rüzgârın şiddetinin azalmasına hem de temiz-ılıman havanın kente ulaşmasında azalmaya yol açmaktadır.

İstanbul'un Avrupa yakasında yer alan ve halen büyük oranda ekosistem bütünlüğünü koruyan

Belgrad Ormanı, muhafaza ormanı karakterinde olup korunmaktadır(!). İçerisinde sadece günübirlik msire alanları olması gerekirken, giderek parça parça yapılaşmanın olduğu tesisleşmeler başlamış ve muhafaza karakteri bozulmuştur. Son yıllarda, Belgrad Ormanı'nın Mili Park olması gündeme getirilmiştir. Bu girişim, zaten yoğun insan baskısı altında olan ormanın daha fazla tahrip olmasına ve yakın gelecekte orman niteliğini tamamen kaybetmesine yol açacak; Belgrad Ormanı yerini Belgrad Parkı'na bırakacaktır. Bu girişimden mutlaka vazgeçilmesi gereklidir.

Sonuç olarak; zengin bir doğal bitki ve ekosistem çeşitliliğine sahip olan ve alan bakımından Türkiye'nin yaklaşık 1/147'si olan İstanbul'un doğal ekosistemleri ve kuzeyinde kalan tüm yeşil alanlar;

1. Ekosistem çeşitliliği
2. Bitki çeşitliliği
3. Doğal orman yapısı
4. Kentin hava kalitesi
5. Kentin sıcaklık dengesi
6. İnsan sağlığı

Gibi yaşamsal önemde olan gerekçelerle mutlaka korunmalıdır.

Kaynaklar

Akkemik, 2017. Ü. İstanbul'un Doğal Bitkileri. ÇEKÜL Yayınları, İstanbul

Şahin, A. 2013. 1970'den günümüze İstanbul İlinde Arazi Kullanımı, Değişimi ve Ormanlar. (Ed: Ünal Akkemik) Tod Marmara Şubesi, İstanbul Ormanlarının Sorunları ve Çözüm Önerileri. S:51-86

MEKAN POLİTİKTİR; MİLLET BAHÇELERİ İKTİDAR İDEOLOJİSİNİN MEKANSAL BOYUTTA YENİDEN ÜRETİLMESİNİN BİR ARACIDIR

TMMOB Şehir Plancıları Odası

Planlamada kentsel yeşil alan olarak tanımladığımız; aktif ve pasif gibi ön adlarla kullanım biçimini tariflemeye çalıştığımız yeşil alanlar, kentsel mekandaki diğer kullanım biçimleri gibi siyasetin nesnesidir ve iktidar mücadelesinin üretildiği alanlardır. Planlama disiplini açısından diğer kentsel kullanımlardan farklı olarak, varlığı ve oransal büyüklüğü ile çoğu zaman koşulsuz bir biçimde olumlanan bu alanlara yönelik olarak yerel yönetimler veya merkezi iktidar tarafından oluşturulan kararlar ve yapılan müdahaleler de kuşkusuz siyasi bir içerik taşımaktadır. Kentsel yeşil alanlara yönelik söz konusu tutum nedeniyle, iktidarın kendini meşru kılma veya ideolojisini mekansal boyutta yeniden üretme çabası göz ardı edilebilmektedir. Öyle ki, iktidarın yeni bir kentsel yeşil alan projesine ilişkin kararı, kamusal alan miktarının artacak olması nedeniyle olumlanmakta, bu kamusal alanda tariflenen kullanım biçimi veya gündelik hayat pratiklerine etkisi gibi önemli bileşenler değerlendirilmeksizin, teknik-apolitik bir bakış açısıyla, yapılan müdahale tamamen meşru kılınmaktadır.

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de yeşil alan tasarım ve kullanım biçimleri kent ve siyaset tarihinin derin izler bıraktığı alanların başında gelmektedir. Bu anlamda Cumhuriyetin başkenti Ankara'nın ilk planlama çalışmalarında kurgulanan Atatürk Orman Çiftliği (AOÇ) ve yürüyüş aksları biçiminde tasarlanmış yeşil alanlar, modernleşme öyküsünün mekândaki izdüşümleriyken; İngiltere'nin bahçe tasarımları aristokrasinin kendi sınıfsal konumlanışının mekânsal ifadesi olarak ortaya çıkmışlardır. Aynı şekilde bu alanlar sadece simgesel anlamları itibarıyla değil, ürettikleri yaşam pratikleri açısından da siyasetin her ölçekte ilgi odağında olmuştur. Örneğin Osmanlı döneminde yeşil alan olarak kullanılan mesire alanları, muhafazakâr yaşamın kodları üzerinden katı bir kontrol ve dışlama üzerine kurulmuştur. Osmanlı kayıtlarında birçok mesire alanına ilişkin giriş çıkışların yasaklandığı, özellikle kadınların mesire alanlarındaki davranışlarının sınırlandırıldığı düzenlemelere rastlamak mümkündür.

Bu sebeplerle, yeşil alanlar birçok kesimin, kurumun ve kimi meslek odalarının gözden kaçırdığı ya da bilerek üzerini örttüğü şekilde salt teknik bir konu olarak, romantik bir çerçevede ve ideolojiden bağımsız bir biçimde ele alınabilecek ve değerlendirilebilecek alanlar değildir.

Bu yaklaşıma dair en güncel örnek millet bahçeleri tartışmalarında karşımıza çıkmaktadır. Belirtilen sebeplerle, millet bahçeleri kentsel siyasetin odağında yer almakta ve bu kapsam, konunun teknik ve psikolojik boyutlarının yanında ideolojik çerçevesinin de ele alınmasını zorunlu kılmaktadır.

Öncelikli olarak altını çizmek gerekir ki yeşil alanlar bütün kentlerimizde iktidar tarafından ciddi oranda tahribata uğratılmakta ve yok edilmektedir. AOÇ üzerindeki Ankapark ve Cumhurbaşkanlığı Sarayı gibi yapılaşmalar, 3. Köprü ve 3. Havalimanı, Kültürpark ve Okluk Koyu'nda Yazlık Saray bunun en güncel örnekleridir. Bu tür mega projelerin birçoğu yarattıkları ekonomik yıkımın yanında ekolojik açıdan da geri döndürülmesi imkansız boyutlarda büyük tahribatlar yaratmış projelerdir. Benzer biçimde, iktidar eliyle uygulanan nükleer enerji santrali, termik santrali, JES ve HES'ler gibi inşaa faaliyetleri nedeniyle doğal/tarımsal alanlar ciddi zararlara uğratılmaktadır. Kamu mülkiyetindeki kentsel arazileri rekreatif ve sosyo-kültürel ihtiyaçlara yönelik olarak yeniden işlevlendirmek yerine yüksek yapılaşma hakları ile satışa çıkaran, deprem toplanma alanlarını dahi yapılaşmaya açan yönetim anlayışının, millet bahçeleri ile yeşil alan miktarını arttıracaklarını savunmak, doğal alanların hızla tahrip edildiği bu dönemde bilimsel ve nesnel hiçbir temele dayanmamaktadır.

Bununla birlikte, kentlerde yeşil alan miktarını artırmak olumlu bir hamle olarak değerlendirilebilir fakat bu alanların üzerine kurgulandığı sahaların tarihsel ve ekonomik ilişkileri ile birlikte ele alınması bilimsel bir zorunluluktur. Bugün, millet bahçesine dönüştürülmesi düşünülen alanların birçoğunun mevcut kulla-

nım biçiminin yeşil alan, stat, havalimanı veya kültür merkezi şeklinde olduğu görülmektedir. Başka bir deyişle, millet bahçesine dönüştürülmesi düşünülen alanların büyük oranda halihazırda rekreasyonel, sportif ve kültürel anlamda kentlerin gündelik hayatlarında önemli yer tutan, benzer işlevlere sahip alanlar olduğu görülmektedir. Yani söz konusu alanlarda ilan edilen millet bahçeleri ile yeşil alan miktarının artacağı yönündeki açıklamaların da bir dayanağı bulunmamaktadır. Bu nedenle, iktidar tarafından kentlerin yerleşik ve tarihsel derinliği olan, rekreasyonel ve sosyo-kültürel yaşamının sürdürüldüğü kamusal alanları, iktidarın kendi ideolojik yönelimi çerçevesinde, «millet bahçeleri» adı ile yeniden üretme sürecinin bir aracı olarak kullandığını söylemek mümkündür. Dolayısıyla, millet bahçelerinin bugünkü kurgularıyla, kentlerimizin sosyo-kültürel yaşamında ileriye değil geriye gidişin sembol mekanları haline geleceği kuvvetle muhtemeldir.

Ayrıca, millet bahçeleri her ne kadar kamusal kullanıma referans veren yeşil alanlar biçiminde kamuoyuna sunuluyor olsalar da, konumları itibarıyla etrafındaki kapalı sitelere hizmet veren bu alanların aynı zamanda inşaa ve işletme sürecinde kentsel rantın üretilmesinin ve sermayeye aktarılmasının bir aracı haline geldikleri görülmektedir. Yeni konut projesi inşaa eden birçok firma millet bahçesi olarak düşünülen alanlarda yer tutmakta, reklamlarında millet bahçelerine değinmekte ve projenin millet bahçelerine mekansal yakınlığı bir pazarlama unsuru olarak kullanılmaktadır.

Millet bahçeleri, tüm bunlara ek olarak, iktidar tarafından (içinde "millet" ifadesi bulunan birçok mekânsal öge ve kullanımda olduğu gibi) kendi ideolojik anlayışlarının hayata geçirilmesine olanak sunan mekân düzenlemeler olarak görülmektedir. Bu alanlar, içerisinde millet kıraathanesinin bulunduğu, camiinin ihtiyaçtan bağımsız ideolojik ve hâkim öge olarak yer aldığı mekânsal kurgularıyla muhafazakâr yaşam biçiminin üretildiği; toplumun her kesiminin taleplerini karşılayan bir yaklaşımdan yoksun alanlardır.

Oysa yeşil alanlar kentlerin en önemli yaşamsal parçalarıdır ve hem kentsel ekolojinin hem de insanların kentsel yaşam kalitelerinin korunması ve arttırılması için vazgeçilmez bileşenlerdir. Dolayısıyla öncelikli olarak yapılması gereken mevcut işlevlerin yeni yeşil alanlar olarak kurgulanmasından öte var olan yeşil alanların korunmasıdır. Bu doğrultuda millet bahçeleri söylemi/örtüsü adı altında yıkılması ve yok edilmesi gündeme gelen ve kentlerin kimliklerinde, sosyal ya-

şamlarında yer tutan büyük yeşil alanların, statların, kültür merkezlerinin özenle korunması gerekmektedir.

Bunun yanında, kullanım süresi dolmuş olan alanların ise, bütüncül bir yaklaşım ile ilgili meslek disiplinlerinden uzmanların katılımıyla, tüm süreçlerinin planlanması ve bu doğrultuda bilimsel ve katılımcı bir yöntemle yurttaşların kendini yeniden üretme ihtiyacını sağlıklı ve güvenli bir çevrede giderebildiği kentsel, kamusal rekreasyon alanları kurgulanmalıdır. İnsan ve doğa ilişkisinin üretildiği mekanlar olarak kentsel yeşil alanlar, kullanıcıları geçmişe öykünerek biçimlendirmekten öte özgürlüğün, çeşitliliğin ve kendiliğindenliğin yaşanmasına olanak sağlayan alanlar olarak tasarlanmalıdır. Yeni kurgulanan kentsel yeşil alanların gerçek anlamda halkın rekreasyon ihtiyacına cevap verebilmesi; özgürlükçü kamusallığın üretildiği ve deneyimlendiği alanlar olarak gündelik yaşamımızda yer tutması ancak bu şekilde mümkün olacaktır.

Kentsel-kamusal alanlara ve mekana dair kararların siyaset ile olan doğrudan ilişkisi, iktidarın mekânı yeniden üretilmesi süreçlerinde izlediği yöntem ve kullandığı araçlar birlikte düşünüldüğünde, millet bahçelerinin yeşil alan miktarının arttırılması üzerinden salt teknik bir değerlendirme ile olumlanmasının hatalı bir yaklaşım olduğu açıktır. Yurttaşların, herhangi bir erişim kısıtı olmaksızın ulaşabildiği ve kendini yeniden üretebildiği kamusal alanların inşaa edilmesi ve korunması için mücadeleye devam edeceğimizi kamuoyuna saygı ile duyururuz.

SEÇİM YAKLAŞIRKEN YEREL YÖNETİMLERDEN NE BEKLEYEBİLİRİZ?

P. Pınar GİRİTLİOĞLU, TMMOB Şehir Plancıları Odası İstanbul Şube Yönetim Kurulu Üyesi
Oktay KARGÜL, TMMOB Şehir Plancıları Odası İstanbul Şube Yönetim Kurulu Üyesi

Yine bir yerel seçim sürecinde ve her yerel seçim sürecinde, yerel yönetimlerden neler beklediğimizi tartışıyoruz. Ancak bu yerel seçim dönemi, diğerlerinden farklılık içeriyor. Bugün yerel seçim sürecine, yerel yönetimlerin hiç olmadığı kadar yetkisizleştirildiği, özerkliklerinin hiç olmadığı kadar ellerinden alındığı bir ortamda giriyoruz.

Bilindiği üzere 16 Nisan 2017 tarihinde gerçekleştirilen referandumun ardından yapılan Anayasa değişikliği ve 24 Haziran 2018 tarihinde Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekili Genel Seçimleri gerçekleştirilmiştir. Böylelikle aslında filli olarak varolan yönetim sistemi yasallaştırılmış ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi şeklinde tanımlanan yeni hükümet sistemine geçiş yapılmıştır.

10.07.2018 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe giren 1 no'lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile, Anayasa'nın 127. Maddesi ile tanımlanmış ve 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile yasal altyapısı hazırlanmış olan yerel yönetimlere yönelik yetkiler Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na ve Cumhurbaşkanı'na devredilmiştir.

Adı geçen Kararname, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı teşkilat yapısını Genel Müdürlüklerleyeniden yapılandırmaktadır. Öncesinde İçişleri Bakanlığı bünyesinde bulunan Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü hizmet birimi olarak Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü adıyla ve vesayete ilişkin yetkileri İçişleri Bakanlığında bırakılarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bünyesine alınmıştır. Yine daha önce Maliye Bakanlığına bağlı olan Milli Emlak Genel Müdürlüğü Çevre ve Şehircilik Bakanlığına bağlanmıştır (Turan, 2018). Böylelikle Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü, Milli Emlak Genel Müdürlüğü, Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü, Altyapı ve Kentsel Dönüşüm Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve daha birçok Genel Müdürlük, Bakanlık teşkilatı içinde yerini almıştır. Bu Genel Müdürlüklerin yetki ve görevleri incelendiğinde, Altyapı ve Kentsel Dönüşüm Hizmetleri Genel Müdürlüğü,

gecekondur alanları ile vasfının bozulmasından dolayı orman ve mera dışına çıkarılan alanlara ilişkin iyileştirme, yenileme ve dönüşüm uygulamaları ile afet riski altındaki alanların dönüştürülmesine ilişkin mevzuat ve Gecekondur Kanunu uyarınca ıslah, tasfiye, dönüşüm ve iyileştirme bölgelerinin tespiti ve ilanı, dönüşüm, yenileme ve transfer alanlarının belirlenmesi, dönüşüm alanı ilan edilen alanlardaki yapıların tespiti ile arsa ve arazi düzenleme ve değerlendirme iş ve işlemlerinin yapılmasının sağlanması; dönüşüm uygulamalarında hak sahipliği, uzlaşma, gerektiğinde acele kamulaştırma, paylı mülkiyete ayırma, birleştirme, finansman düzenlemelerinde bulunma, dönüşüm alanları içindeki gayrimenkullerin değer tespitlerini yapma ve Bakanlıkça belirlenen esaslar ve proje çerçevesinde hak sahipleri ile anlaşmalar sağlama, gerektiğinde yapı ruhsatı ve yapı kullanma izni verme, kat mülkiyeti tesisi, tescili ve imar hakkı transferi ile ilgili iş ve işlemlerin yürütülmesi, Belediye Kanununun 73 üncü maddesi kapsamındaki uygulamalara ilişkin dönüşüm alanı ilanı ile ilgili iş ve işlemlerin yürütülmesi gibi işlemlerden sorumlu hale getirilmiştir.

Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü, yerleşme, yapılaşma ve arazi kullanımına yön veren, her tür ve ölçekte fiziki planlara ve uygulamalara esas teşkil eden üst ölçekli mekânsal strateji planlarını ve çevre düzeni planlarını ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yaparak hazırlamak, hazırlatmak, onaylamak ve uygulamanın bu stratejilere göre yürütülmesinin sağlanması, kentlerde ve kırsal alanlarda arazi kullanımına ilişkin temel ilke, strateji ve standartların belirlenmesine ilişkin çalışmaları yapmak ve uygulanmasının sağlanması, havza ve bölge bazındaki çevre düzeni planları da dâhil her tür ve ölçekteki çevre düzeni planlarının ve imar planlarının yapılmasına ilişkin usul ve esasların belirlenmesi, havza veya bölge bazında çevre düzeni planlarının yapılmak, yaptırılması, onaylanması ve bu planların uygulanmasının ve denetlenmesinin sağlanması, sektörel planların havza veya bölge düzeyindeki mekânsal strateji planlarına

ve çevre düzeni planlarına uyumlu hazırlanmasının sağlanması, risk yönetimi ve sakinim planlarının yapılmasına ve onaylanmasına ilişkin kuralların belirlenmesi ve izlenmesi, plana esas jeolojik ve jeoteknik etütlerin yapılması, yaptırılması ve onaylanması, her ölçekteki imar planı ve imar uygulamalarının, kentsel tasarım projelerinin yapılması, yaptırılması ve onaylanması, arazi ve arsa düzenlemesi ve parselasyon planlarının hazırlanmasına ilişkin genel ilke, strateji ve esasların belirlenmesine ilişkin çalışmaların yapılması ve uygulanmasının sağlanması, Cumhurbaşkanınca belirlenen proje kapsamı içerisinde kalmak kaydıyla kamuya ait tescilli araziler ile tescil dışı araziler ve muvafakatleri alınmak koşuluyla özel kişi veya kuruluşlara ait arazilerin yeniden fonksiyon kazandırılıp geliştirilmesine yönelik olarak her tür ve ölçekte etüt, harita, plan, parselasyon planı, kamulaştırma, arazi ve arsa düzenlemesinin yapılması, yaptırılması ve onaylanması, belediyelerin mücavir alanları ile köylerin yerleşik alanlarının sınırlarının tespitine ilişkin usul ve esasların belirlenmesi ve tespit edilen sınırların onaylanması, İdarelerin ihtilafı halinde, genel imar düzeni ve uyumunu sağlamak üzere, her türlü etüt, harita ve imar planı, plan değişikliği, plan revizyonu, parselasyon planı hazırlanması, onaylanması ve uygulanmasında koordinasyon sağlanması, ihtilafların giderilmesi, gerektiğinde ihtilaf konusu işin resen yapılması, yaptırılması ve onaylanması, her tür ve ölçekteki fiziki planların birbiriyle uyumunu ve mekânsal strateji planları hedeflerine ve kararlarına uygunluğunun sağlanması amacıyla gerekli tedbirlerin alınması, ilgili idareler tarafından Bakanlıkça verilen süre içinde yapılmayan il çevre düzeni planlarının yapılması, yaptırılması ve resen onaylanması, bütünsel kıyı alanları yönetimi ve planlaması çalışmaları, kıyı alanlarının düzenlenmesine dair iş ve işlemler ile bu alanlara ilişkin jeolojik ve jeoteknik etütlerin yapılması, yaptırılması ve onaylanması, kıyı kenar çizgisinin tespit edilmesi, onaylanması ve tescilinin sağlanması, kıyı ve dolgu alanları ile bu alanların fonksiyonel ve fiziksel olarak devamı niteliğindeki geri sahalarına ilişkin her tür ve ölçekteki etüt, harita ve planların yapılması, yaptırılması ve resen onaylanması ve bunların uygulanmasının sağlanması, Cumhurbaşkanınca yetkilendirilen alanlar ile merkezi idarenin yetkisi içindeki kamu yatırımları, mülkiyeti kamuya ait arsa ve araziler üzerinde yapılacak her türlü yapı, milli güvenliğe dair tesisler, askeri yasak bölgeler, 7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler

Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun hükümleri çerçevesinde yapılacak binalar, genel sığınak alanları, özel güvenlik bölgeleri, enerji ve telekomünikasyon tesisleri ile ilgili altyapı, üstyapı ve iletim hatları, yanıcı, parlayıcı ve patlayıcı madde üretim tesisleri ve depoları, akaryakıt ve sıvılaştırılmış petrol gazı istasyonları gibi alanlar ile ilgili her tür ve ölçekteki planların yapılmasına ilişkin esasların belirlenmesi, bunlara ilişkin her tür ve ölçekteki harita, etüt, plan ve parselasyon planlarının gerektiğinde yapılması, yaptırılması ve resen onaylanması, planlamaya ilişkin iş ve işlemlerde, bakanlıklar, mahalli idareler ve meslek kuruluşları arasında koordinasyonun sağlanması, planlama sürecinin iyileştirilmesinin ve geliştirilmesinin temin edilmesi ve benzeri işlerle yükümlü kılınmıştır.

Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü, mahalli idare yatırım ve hizmetlerinin kalkınma planları ile yıllık programlara uygun şekilde yapılmasını gözetmek, mahalli idarelerin geliştirilmesi amacıyla araştırmalar yapmak, istatistiki bilgileri toplamak, değerlendirmek ve yayımlamak, mahalli idareler personelinin hizmet içi eğitimini planlamak ve uygulanmasını takip etmek, mahalli idarelerin teşkilat, araç ve kadro standartlarını tespit etmek gibi görev ve yetkilere sahiptir.

Milli Emlak Genel Müdürlüğünün görevleri arasında ise; Hazinesinin özel mülkiyetindeki taşınmazlar ve Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlerin yönetimine ilişkin hizmetleri, gerektiğinde diğer kamu idareleri ile işbirliği yaparak yürütmek, Hazinesinin özel mülkiyetindeki taşınmazların satışı, kiralınması, trampası ve üzerinde sınırlı aynî hak tesisi, Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlerin kiralınması ve bu yerler için gerekli görülen hallerde kullanma izni verilmesi işlemlerini yapmak, Devlete intikali gereken taşınır ve taşınmazlarla hakların Hazineye mal edilmesi işlemlerini yürütmek, taşınmazların tescilini, taşınır malların tasfiyesini sağlamak, Hazinesinin özel mülkiyetindeki taşınmazlar ve Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlerden kamu hizmeti için kullanılması gerekli olanları; kamu idarelerine tahsis etmek ve tahsis amacının ortadan kalkması veya amaç dışı kullanılması halinde tahsisi kaldırmak; tahsisi kaldırılan taşınmazlar üzerinde Hazine dışındaki kamu idarelerine ait yapı ve tesisleri tasfiye etmek, tasfiyeye ilişkin esas ve usulleri belirlemek, Devlete ait konutları yönetmek ve kamu idarelerine ait konutla-

rın yönetimi konusundaki politikaların belirlenmesi amacıyla çalışmalar yapmak, her yıl yurt içi ve yurtdışındaki kamu konutlarının kira ve yakıt bedelleri ile işletme, bakım ve onarım esaslarını tespit etmek, Hazineye ait taşınmazların envanter kayıtlarını tutmak ve diğer kamu idarelerinin taşınmazlarının envanter kayıtlarının tutulmasına ilişkin usul ve esasları belirlemek, Genel bütçe kapsamındaki kamu idarelerinin kamulaştırdığı yerlerin Hazine adına tescilini sağlamak, Kanunlar ve antlaşmalar gereğince muayyen zümrelere izafetle elkonulması gereken para, mal ve hakların işlemlerini yapmak ve tasfiyelerini sonuçlandırmak, Genel bütçe kapsamındaki kamu idarelerinin hizmet dışı kalan taşınırlarının satışını yapmak, kamu idarelerine ait taşınmazların yönetim esaslarını belirlemek, kamu idarelerinin taşınmaz edinme ve yönetimine ilişkin olarak hazırlayacakları mevzuat taslakları hakkında görüş bildirmek, kamu mallarına ilişkin politikaları tespit etmeye yönelik çalışmalar yapmak, Cumhurbaşkanınca uygulama usul ve esasları belirlenen projeler kapsamında; Hazinesinin özel mülkiyetindeki taşınmazlar ve Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerleri geliştirmek, değerlendirmek, kişilerin mülkiyetinde bulunan taşınmazları satın almak, trampa etmek, kamulaştırma ve toplulaştırma yapmak gibi başlıklar bulunmaktadır.

Ayrıca, Büyükşehir belediye sınırları içinde ayrıca ilçe teşkilatı bulunan il merkezlerindeki ilçe mal müdürlükleri dışındaki birimler doğrudan doğruya defterdarlığa bağlanmıştır.

Yine bunların yanısıra, Cumhurbaşkanlığı bünyesinde kentleşme ve yerel yönetim alanında politika ve strateji önerileri geliştirmek, Türkiye'nin toplumsal, ekonomik ve siyasal gerçekliklerine uygun olarak yerel yönetim politikalarına ilişkin strateji önerileri sunmak, göç ve iskan konularında politika önerileri geliştirmek, çevre, orman, su ve benzeri alanlarda koruyucu ve geliştirici politika önerileri geliştirmek, Türkiye'nin kültürel mirasından beslenerek kentleşme politika önerileri geliştirmek, akıllı şehircilikle ilgili araştırmalar yaparak strateji önerilerinde bulunmak, Boğaziçi imar uygulama programları gereği kamu yatırımlarının planlanmasına ilişkin çalışmalar yapmak, etkin bir çevre yönetiminin sağlanması için politika ve strateji önerileri geliştirmekten sorumlu olmak üzere doğrudan Cumhurbaşkanı ile çalışacak ve bu doğrultuda görev yapacak olan Yerel Yönetim Politikaları Kurulu oluşturulmuştur.

1 No'lu Kararname'den önce de, 15 Temmuz darbe girişimi sonrası yerel yönetimler için getirilen düzenlemelerle ve ülke çapında 99 belediyeye kayyım atanması süreciyle birlikte yerel yönetimler açısından yetkisizlik durumu güçlendirilmiştir¹. Bunun yanısıra, Devlet Planlama Teşkilatı kapatılmış ve Bakanlar Kurulu'nun da bundan böyle Kurul olarak karar alamayacak olması nedeniyle ileri teknoloji gerektiren temel altyapı projelerinin yerli ve yabancı özel sektör katılımı ile gerçekleştirilmesi için, ilgili mevzuat çerçevesinde garanti vermek ve buna ilişkin işlemler yapmak ve bu projelerle ilgili hazırlık ve akit çalışmalarına katılmak görevi Dış Ekonomik İlişkiler Genel Müdürlüğü'ne devredilmiştir.

Görüldüğü üzere, yerel yönetimlerin varlık nedenleri olan özerklik, 15 Temmuz ve sonrasında gelen düzenlemelerle büyük ölçüde zayıflatılmıştır. Yerel yönetimler, Anayasa ve Yasa ile kendilerine verilen karar alma, plan yapma, kentsel dönüşüm, ulaşım planı yapma yetkilerini ve mali özerkliklerini kaybederek, doğrudan Bakanlığa ve Cumhurbaşkanına bağımlı hale gelmişlerdir.

Bugün, işte bu koşullarda gireceğimiz bir yerel seçim sürecinde, yerel yönetimlerden beklentilerimizi tartışıyoruz.

Peki her şeye rağmen yerel yönetimlerden beklentilerimiz neler olabilir? Kuşkusuz tüm bu süreçte önem taşıyan bir ilk adım var; yerel yönetim adaylarının belirlenme süreci. Bu noktada öncelikle siyasi partilerden bir beklenti söz konusu. Aday belirlemede politik olmaktan vazgeçip, liyakat usuluyla seçim yapmaları en temel beklenti olarak belirtilmeli. Adayın birikimi, yerel alan ile ilişkisi, bağı, aidiyeti, bu alana katabilecekleri, vizyonu, politik dengelerden önce gelmeli. Bugüne kadar, demokratik seçim modeli adı altında yapılan kandırmaca seçimlerde, seçilmişlerin seçimini yapmanın kentlere ve topluma bir değer katmadığına ve bunun sonuçlarına hep birlikte tanık olduk ve bedellerini de ödedik. Bu seçimin aday belirleme süreci de ne yazık ki farklı şekilde ilerlemiyor.

İkincisi, bu seçim, yereli merkeze karşı savunmanın seçimi olacaktır. Güçlü bir mücadele süreci adayların önünde durmaktadır. Yerel adaylardan, tüm kısıtlara rağmen, kentleri savunmaları, ideolojik yaklaşım ve kararlardan kollamaları beklenecektir.

Bugüne dek, kamusal kaynaklarımızın öncelikler

belirlenmeden harcanmasının, kamusal faydaya değil, kamusal zarara dönüşümünü hep birlikte izledik; ancak kamusal faydayı konuşurken, kamusal zararı hiç tartışmadık. Bu nedenle üçüncü olarak kamusal kaynakların dengeli ve adil dağılımı için çaba sarfeden yerel yöneticilere ihtiyacımız olduğunu bir kez daha vurgulamak gerekiyor.

Öğrenilmiş çaresizlik birçok yerel yöneticinin, dolayısıyla yerel halkın ve alanın kaderi gibi algılandı. Politik engeller, alt yapı eksiklikleri, vesayet, yasal bağlayıcılar ve diğer kısıtlar yerel yöneticilerin köklü adımlar atmasına izin vermedi. Bugün artık, kendi kaynağını yaratabilen, yasalarla tanımlanmamasına rağmen yapabileceklerinin farkında olan, kapasite geliştirme gücüne sahip, vizyoner yerel yöneticilere ihtiyacımız var. Bunun bir iler adımı nitelikli yerel meclisler oluşturmak. Siyasi parti farkı gözetmeden, göreve gelen yerel meclislerin kendi yerleşmeleri için söz söylerken bilgi ve farkındalık düzeyinin yükseltilmesi bir zorunluluk olarak görülmeli ve hizmet içi eğitimler zorunlu hale getirilmeli.

Bir başka beklenti ise, planlamayı ve ilkelerini bir rehber olarak en üstte tutan bir yerel yönetim anlayışı. Kentsel müdahaleler 2010'lardan sonra muhafazakar ve hegemonik anlamda yeniden ortaya çıktı. Bu süreçte, yeni kurumsallaşma pratikleri ile merkezi idarelerin kent mekanındaki söz hakkı arttı, mekan da giderek daha fazla piyasalaşarak, ulusal/uluslararası sermayenin bir nevi yarış alanı haline geldi. Piyasalaşma, kamusal mekanlar ve bu mekanlar üzerindeki kamusal haklarda alternatif arayışları da beraberinde getirdi. Kamusal mekanları gasp edilen, "yarı kamusal alan" nevinden alternatiflere razı edilmeye çalışılan toplumsal kesimler "bazıları" için değil, "herkes" için kamusal alanlar yaratılması beklentisi içindeler. Sağlıklı bir çevrede yaşamak için ulaşım, eğitim, sağlık, sosyal hizmetler gibi temel kamu hizmetlerinin yaşayanlara eşit bir şekilde kentsel hizmet anlayışıyla verilmelidir.

Özellikle son yıllarda kentleşme politikalarının başında gelen "Rant" kavramından vazgeçilmelidir. Kar ve rant temelinde kamu yararına aykırı bir şekilde yapılan plan değişiklikleriyle kent talan edilmektedir. Bu plan değişikliklerine son vererek şehir planlama bilimi ışığında üst ölçek planlara bağlı kalarak bu talana son verilmelidir. Planlar, bir takım kişi ve gruplara hizmet aracı olarak, kamu alanlarını, orman ve havza alanlarını, tarım topraklarını, sit alanlarını yapı-

laşmaya teslim etmek, kat ve emsal artışı sağlamak, yeni konut alanları, alışveriş merkezleri, ofis alanları oluşturmak ve için kullanılmamalıdır.

Bugüne dek idareler tarafından telaşa, acele ile, oldu bittiye getirilerek yapılan, bu nedenle toplumsal tabanda meşruiyeti hep tartışmalı kalacak olan uygulamaların bundan böyle demokratik katılım ve denetim süreçlerinin güçlendirilerek hayata geçirilmesi ise yapılabilecekler arasında. Bu bağlamda kenti ilgilendiren tüm kavramların kapalı kapılar arkasında değil, halkın önünde tartışılması gerekmektedir. Bu yüzden stratejinin ve projelerin yerelle bütünleşecek şekilde katılımcı bir süreç işleten ve mahalli ölçek biriminde sokağa dahi dokunan bir temsiliyete sahip, şeffaf ve demokratik bir yönetim anlayışı olmalıdır.

Özetle, siyasetin yerel yönetimler üzerinde kurduğu tüm tahakküme ve bağlayıcılıklara rağmen, yerel yönetimlerin atabilecekleri yeni adımlar söz konusu. Adayların bu konudaki farkındalıkları artmalıdır. Aynı zamanda kentlerimizin üst ve altyapısı ile çevre kalitesinin artırılması, tarihi, doğal, sosyal ve kültürel değerlerin korunması, sağlıklı, güvenli, kaliteli, ekonomik ve çağdaş yaşam ortamlarının oluşturulması temel hedef olmalıdır.

Özetle Biz Şehir Plancıları olarak; hukuka saygılı, toplumcu ve halkçı, kamu yararını gözetken, katılımcılığa ve paylaşıma açık, şeffaf, kent veentinin çıkarlarını ön planda tutan, yerel yönetimler ve belediye başkanları istiyoruz.²

Kaynak:

Turan M., Türkiye'nin Yeni Yönetim Düzeni: Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Social Sciences Research Journal, Volume 7, Issue 3, 42-91 (September 2018), ISSN: 2147-5237

TMMOB Şehir Plancıları Odası. (20.03.2009). Nasıl Bir Yerel Yönetim İstiyoruz [Basın Açıklaması]. Alınan Yer http://www.spo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=839

Dipnotlar:

¹ Önceden 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 44. 45. 46. ve 47. Maddelerine göre yapılan görevlendirmeler, 1 Eylül 2016 tarihinde yürürlüğe giren 674 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Belediye Kanunu'nun 45. maddesine eklenen hükümler uyarınca yapılmaya başlanmıştır. Bu düzenleme ile belediye başkanlıklarına mülki idare amirleri belediye başkan vekili sıfatı ile atanmış ve bir bakıma Türk İdare Sistemi içerisinde "Belediye Başkan Vekilliği Modeli" olarak nitelendirilebilecek yeni bir model oluşturulmuştur (Turan, 2018).

² TMMOB Şehir Plancıları Odası Bursa Şubesi olarak 29 Mart 2009 tarihinde yapılacak olan Mahalli İdareler Seçiminde kentimizi yönetmeye aday olan tüm Büyükşehir ve İlçe Belediye Başkan Adaylarına sesleniyoruz.

YEREL YÖNETİMLER VE TARIM

Murat KAPIKIRAN, TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi

Şeffaf, katılımcı, demokratik, özgür ve barış içinde bir toplumsal yaşam inşasında, yerel yönetimler, merkezi idarelerden daha fazla öneme sahiptir. Sağlıklı bireyler ve toplumsal yaşam, her anlamda ekosistem dejenerasyonlarının olmadığı toplumlar ve coğrafyalarda mümkün olabilmektedir. Avcı toplayıcı neolitik dönemden günümüze kadar doğa, toplum ve ekonomi üzerindeki hakimiyeti giderek daha da yıpratıcı düzeylerde uygulamayı sürdüren çıkar grupları, merkezi otorite üzerinden yerel kaynaklar üzerinde baskı oluşturmaya devam etmişlerdir. 1985 yılında Stockholm’de Avrupa Birliği, “yerindelik” ilkesini benimseyerek Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartının ilkelerini benimsemiştir. Bu şartın 4. Maddesi, kamu hizmetlerinin, mümkün olduğu kadar alt kademeye yönetimler tarafından yerine getirilmesini öngörmektedir.

Ekolojik duyarlılığa sahip, özerk, demokratik ve katılımcı yerel yönetimlerin, yerel ve küresel olarak, sosval

ve ekonomik gelişme için önemi her geçen gün daha da fazla anlaşılmaktadır.

Ülkemizde tarım ve tarımsal ürün, kent ve ilçe yerel yönetimleri bakımından ancak gıda ve sanayi hammaddesi olarak şehirlere nakil (lojistik), depolanma ve satış (hal, sabit ve semt pazarları ve perakende satış noktaları) bağlamında önem arz etmiştir. Diğer yerel yönetim birimi olan köy muhtarlıkları ve ihtiyar heyeti ise sadece idari görevleri sürdürmekle görevlendirilmiştir.

1970’li yıllarda belirginleşen, sermayenin serbest dolaşımını temel alan neoliberal küreselleşme, doğanın, toprak su ve havanın metalaştırılma sürecini hızlandırmıştır. Küresel şirketler, bununla da kalmayıp yerel işbirlikçileri de kullanarak, tarım alanları ve tohumun gerçek sahibi olan kır nüfusu ve yerele ilişkin bilgeliğinin nesilden nesile aktarımını engelleyerek, geleneksel tarım kültürünün, küçük çiftçiliğin yok edilmesi, toprak ve tohumun küresel şirketlerin eline geçmesi için çalışmalarına devam etmektedir.

Bu kapsamda, 10/7/2004’te, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi (BŞB) kanunu ile kabul edilen büyükhşehirlere, 2014 yerel seçimlerinin ardından, 16 şehir daha eklenerek toplam 30 büyükşehir belediyesi oluşturulmuştur.

Büyükşehir Yasası, küresel güçlerin kırsalı boşaltma, yeni rant alanları yaratma, tarım toprakları, meralar ve doğal kaynaklar üzerinde ticari baskı oluşturma, sermaye için yeni ucuz işgücü yaratma, kırsal araziye kentsel arsaya dönüştürme, kırsal bölge topraklarını, meraları, kıyıları imara açma ve tarım topraklarını küresel şirketlerin ele geçirebilmesi için uygun ortam yaratma projesi olmuştur. Türkiye’de 2011 yılında yüzde 23,2 olan kırdaki yaşayan nüfus oranı 2014 yılında bir gecede söz konusu yasa ile yüzde 8’e düşürülmüştür. Böylece kırdaki oturup ve hala tarımsal faaliyet içindeyken bir gecede kentli olunmuş ve kentlileşme dönüşümü, bir kararla ikame edilerek oluşturulduğundan kent olgusuyla bağdaşmayan yeni bir köylü kentlilik kimliği ortaya çıkmıştır.

Yasa ile yalnızca büyükşehir belediyesi olan illerde değil, diğer illerde de 559 belediyenin nüfusunun

2000’in altına düşmesi nedeniyle kapatılması öngörülmüştür.

Yalnızca nüfus kriterini esas alan bu düzenleme ile yerindelik ve yerelliği gözetmeyen, hizmetin yerelden sağlanması, toplumun kararlara katılması ve yereldeki zengin farklılıklar ile özgünlüklerin korunmasına dair hiçbir değer gözetilmemiştir. Aksine, yönetimde tekçilik ve otoriterliği artırarak, kırsal yaşamın kendine özgü niteliklerini, değerlerini aşındıracaktır. Köylere yönelik, tarımsal üretimin ve verimliliğinin artırılmasını gözetmesi gereken hizmetler ve uygulamalar, kentin öncelikleri içinde geri planda kalacaktır. Ekolojik hassasiyeti bulunan tarım arazileri, meralar, orman alanları ve kıyılar imar mevzuatı ve planlama pratiği kapsamına alınıp amacı dışında değerlendirilecektir.

Büyükşehir sınırlarına dahil edilen köylerde her geçen gün hızla artan tarımsal üretim girdi maliyetlerine içme suyu, atık su, katılım payları v.b. kentsel bedeller ilave olarak tarımsal üretim ve kırdaki yaşam maliyetlerini artıracaktır.

Tarımsal üretim ve kırsal planlama, kendine özgü kriterleri olan, doğa koşullarına tam bağımlı ve yerellik ihtiva eden bir alandır. Bu nedenledir ki planlama, yönetim ve denetim bakımından demokratik, özerk ve uzman bir kurumsal yapı tarafından yönetilmelidir. Büyükşehir yasası ile tarım kesimi ve tarımsal üretimin yönetiminde iki başlılık, karmaşa kaçınılmazdır. Tarım bakanlığı tarımsal üretime dair planlamalar yaparken, Büyükşehir belediye yönetimleri tarım alanlarında kentleşme bakımından duydukları ihtiyaçlara göre arsa üretme çalışmaları yaparak baskı oluşturacaklardır. Büyükşehir Yasası esas itibarı ile Anayasa ve bazı özel yasa hükümleri ile çelişkiler ihtiva etmektedir.

Anayasanın, toprak mülkiyetini konu alan 44. maddesinde “Devlet, toprağın verimli olarak işletilmesini korumak ve geliştirmek, erozyonla kaybedilmesini önlemek ve topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçilikle uğraşan köylüye toprak sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri alır. Kanun, bu amaçla, değişik tarım bölgele-ri ve çeşitlerine göre toprağın genişliğini tespit edebilir. Topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlanması, üretimin düşürülmesi, ormanların küçülmesi ve diğer toprak ve yeraltı servetlerinin azalması sonucunu doğuramaz. Bu amaçla dağıtılan topraklar bölünemez, miras hükümleri dışında başkalarına devredilemez ve ancak dağıtılan çiftçilerle mirasçıları tarafından işletilebilir. Bu şartların kaybı halinde, dağıtılan

toprağın Devletçe geri alınmasına ilişkin esaslar kanunla düzenlenir.” hükmü yer almasına karşın BŞB kanunu ile tarım arazileri ve kır kesimi toptan yok sayılmış kentsel planlamanın parçası haline getirilmiştir.

Tarım, hayvancılık ve bu üretim dallarında çalışanların korunması hakkındaki düzenleme olan 45. Madde de ise “Devlet, tarım arazileri ile çayır ve meraların amaç dışı kullanılmasını ve tahribini önlemek, tarımsal üretim planlaması ilkelerine uygun olarak bitkisel ve hayvansal üretimi artırmak maksadıyla, tarım ve hayvancılıkla uğraşanların işletme araç ve gereçlerinin ve diğer girdilerinin sağlanmasını kolaylaştırır. Devlet, bitkisel ve hayvansal ürünlerin değerlendirilmesi ve gerçek değerlerinin üreticinin eline geçmesi için gereken tedbirleri alır.” Hükmü bulunmasına karşın BŞB kanunu esas itibarı ile köyleri mahalle sayarak amaç dışı kullanma yetkisini BŞB’lerine vermiştir.

Anayasanın 3. Bölümü olan Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler kısmının III. Bölümü olan Kamu yararı başlığı ile belirlenen Kıyılardan yararlanma hakkındaki 43. Madde de “Kıyılar, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Deniz, göl ve akarsu kıyılarıyla, deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir. Kıyılarla sahil şeritlerinin, kullanılış amaçlarına göre derinliği ve kişilerin bu yerlerden yararlanma imkân ve şartları kanunla düzenlenir.” hükmü bulunmaktadır. Fakat son yıllarda kıyı balıkçılığı, zeytinlikler, sahil şeritleri ve kıyılara yakın tarım alanları, sanayi, enerji, turizm ve imar rantı yaratma hedefleri doğrultusunda yasal düzenleme baskısı altındadır.

18/4/2006 tarihinde kabul edilen 5488 sayılı Tarım Kanunu’nun 1. maddesinde de “Bu Kanunun amacı; tarım sektörünün ve kırsal alanın, kalkınma plân ve stratejileri doğrultusunda geliştirilmesi ve desteklenmesi için gerekli politikaların tespit edilmesi ve düzenlemelerin yapılmasıdır.” İfadesiyle düzenlenen amaç ve 2. maddesinde de “Bu Kanun, tarım politikalarının amaç, kapsam ve konularının belirlenmesi; tarımsal destekleme politikalarının amaç ve ilkeleriyle temel destekleme programlarının tanımlanması; bu programların yürütülmesine ilişkin piyasa düzenlemeleri, finansman ve idari yapılanmanın tespit edilmesi; tarım sektöründe uygulanacak öncelikli araştırma ve geliştirme programlarıyla ilgili kanunî ve idari düzenlemelerin yapılması ve tüm bunlarla ilgili uygulama usûl ve esaslarını kapsar.” ifadesiyle düzenlenen kapsam maddesi mahalle statüsü alan köylerin plan tasarrufları ile bakanlık tasarruflarında kaos

yaratarak tarımsal üretim ve tarım kesimini belirsizliğe sürükleyecektir.

5393 sayılı belediye kanununda belediye, “*belde sakinlerinin mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan bir karar organı, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mahalli özerkliğe sahip, kamu tüzel kişisi*” olarak tanımlanmıştır. Bu tanım insanı merkeze alarak bütünleşik ve insanın da içinde bulunduğu doğal çevreyi korumayı gözetmeyen, ekosistemin korunmasını ihtiyaç olarak görmeyen bir tanımdır. Yerel yönetimler yerel karar ve uygulamaların küresel ekosistemin korunmasında zincirin bir halkası oldukları bilincini taşımalıdır.

Ülkemiz nüfusu her yıl yaklaşık 1 milyon artıyor. Artan nüfusun güvenli ve yeterli gıda ihtiyacını, gıda egemenliğimizi, tarıma dayalı sanayinin ham madde ihtiyacını karşılamak ve son yıllarda hızla artan tarım ürünleri ve gıda da dışa bağımlılıktan kurtulmak için yeni tarım arazileri üretmek ve verimliliği artıracak olan sulanabilir tarım araziler üretmek için yerel yönetimler tarım alanlarını korumak artırmak ve desteklemek zorundadır.

Tarım alanlarının tarım dışı amaçla kullanılması, sanayi, enerji, turizm ve imara açılma gibi gerekçelerle tarımsal üretime yönelik işlevine son verilmesi her geçen gün hızlanarak artmaktadır.

Tarım alanlarının amaç dışı amaçla kullanılmasını önlemeye yönelik 3/7/2005 tarihinde kabul edilen 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanım Kanunu’nun da bakanlık tarafından topraklarının sınıflandırılması, kullanım plan ve projelerinin hazırlanması çalışmalarının 2 yıl içerisinde (2007 yılı ortalarında) bitirilmiş olması gerekiyordu. Bu çalışmanın bir an önce tamamlanarak Yerel Yönetimlerin tasarruflarına geçen tarım arazilerinin kentleşme baskısından korunması gerekmektedir.

Bu açığı kapatması ve bütünsel bir koruma perspektifi yerine kanun kapsamında kurulan Toprak Koruma Kurulları ile tarım toprakları üzerine yapılacak yatırımlarda parsel bazında, arazinin tarım toprağı olup olmadığı ve sınıfı konusunda kararlar alınmaktadır. Yerel yönetimler, tarım alanlarını önceden planlara tescil edip, arkeolojik sit alanları gibi Nazım İmar Planları ve Çevre Düzeni Planları’nı da dikkate alınması suretiyle arazi kullanımına yönelik tarımsal sit alanlarını oluşturularak koruma altına almalıdır. Büyükşehir ve ilçe belediyelerinin imar planlarında tarım topraklarını

koruyucu önlem ve kararlar almalıdır.

Kaçak yapılaşmanın önlenmesi ve tarım topraklarındaki yapılaşmaya ilişkin zımni imar affının derhal durdurulması, yerel yönetimlerin tarım alanlarındaki kaçak yapılaşmaya izin vermemesi gerekmektedir.

Yerel yönetimlerin, tarım topraklarının su ve rüzgar kaynaklı erozyonunun önlenmesi için gerekli düzenlemeleri, plan, proje ve uygulamaları yapması gerekmektedir.

Yerel yönetimler gıda egemenliğinin koruyucusu olmalıdır. Tarım arazilerinin ve üreticilerin yanlış tarım politikaları nedeniyle üretemez hale getirilmiş olmaları tarım arazilerinin rant ekonomisine, tarımımızı ele geçirip çokuluslu sermaye ve yerli ortaklarının eline geçmesine neden olacaktır. Yerel yönetimler bu durumu engelleyecek yönetsel irade göstermelidir.

Anayasanın 171. maddesinde “*Devlet, millî ekonominin yararlarını dikkate alarak, öncelikle üretimin artırılmasını ve tüketicinin korunmasını amaçlayan kooperatifliğin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alır.*” hükmü bulunmaktadır. Yerel yönetimler bu hüküm çerçevesinde üreticinin, tüketicinin ve yerel çeşitliliğimizin korunması amacı ile aracı, tefeci, yerli ve yabancı sermaye ye karşı kooperatifliğin desteklemeli ve korumalıdır.

5179 sayılı bir Gıda Kanunu, tarladan sofraya gıda güvenliği ve hijyeni konularında üretici ve tüketicinin korunması bağlamında gıda maddelerinin kontrolü yetkisini Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı’na vermiştir. Büyükşehir yasası 7. Madde (j) bendi ile “*Gıda ile ilgili olanlar dahil birinci sınıf gayrisihhi müesseseleri ruhsatlandırmak ve denetlemek, yiyecek ve içecek maddelerinin tahlillerini yapmak üzere laboratuvarlar kurmak ve işletmek.*” yetkisi bakanlık dışında Büyükşehir Belediyelerine de verilmiştir. Ankara, Çankaya Belediyesi’nin 2005 yılında Danıştay’da açtığı bir davadan çıkan kararla bu yetkiyi artık Belediyeler de kullanabiliyorlar. Yerel Yönetimlerin gıda denetimleri dışında gıda güvenliği ve tüketici hakları bilincini geliştirme çalışmalarını yapmaları öncelikli görevleri olmalıdır.

Sağlıklı gıdaya ulaşım için denetimli, organik-ekolojik pazarlar oluşturmalarıdır.

Yerel çeşitliliğimizi yok eden ithal tohum kullanımı-na son vermek için atalık tohum üretimi ve ıslahı ile bu tohumların korunması ve kullanımının yaygınlaştırılmasına dönük toplumsal duyarlılığı artırmak için

tohum şenlikleri ve eğitici etkinlikler düzenlenmeli ve bu alana dönük kolektif yatırımlar desteklenmelidir.

Sanayi, maden, turizm tesislerinin ve kentlerin tarım alanlarında yarattığı su, hava ve toprak kirliliği ve kirleticilere ilişkin alt yapı yatırımlarına öncelik tanınmalı, asbest, toz ve gaz emisyonları konularında farkındalık yaratıcı projeler üretilmeli ve örgün ve yaygın eğitim alanlarında çalışmalar yapılmalıdır. Özel ve kamusal arıtma ve filtrasyon tesisleri ile su havzalarına dair kirlitici etkiler tam zamanlı denetim altında tutulmalıdır.

Tarımsal sulama tatlı su tüketiminde en büyük su tüketiminin yapıldığı alandır. Tasarruflu su tüketim mekanizasyonları ve modellerini teşvik etmek ve eğitim vermek yerel yönetimlerin temel görevlerinden biri olmalıdır.

Toprak, üretilmeyen bir doğal kaynaktır. Tarım, orman ve kıyılar bütün bir ekosistemin parçalarıdır. Bu bağlamda, amaç dışı ve yanlış kullanım kadar önemli olan erozyon, gübre ve tarım ilaçları kaynaklı kirlilikle de mücadele programları uygulanmalıdır.

Kentsel tarım uygulamaları için arazi üretimi ve kolektif üreticilere tahsis için çalışmalar yapılmalıdır.

Bitkisel ve hayvansal tarım ile yerel ve güvenli gıdaya ilişkin, özellikle okul öncesi ve ilkokullarda eğitici çalışmalar projelendirmelidir.

Büyükşehir belediye sınırları içinde bulunan tarım alanlarına ulaşım, kolay ve konforlu hale getirilmeli. Kırsalda, köy içi ve dışı yolların durumu, ulaşım, eğitim ve sağlık hizmetlerinde fırsat eşitsizliği ortadan kaldırılmalıdır. Köylerimizin de bir kentli gibi eşit ve insan-

ca yaşam standardına erişebilmesi için kanalizasyon, enerji, su, elektrik, yol, vb altyapı ihtiyaçları, tarımsal üretimi destekleyen kırsal altyapı tesislerine gerekli önem verilmelidir.

Tüzel kişiliği kalkan köylerin malvarlıkları hak, alacak ve borçlarının mahalle olarak, katıldıkları belediyeye devredilmesinde, köyün tarımsal üretim amaçlı ortak kullanım alanlarından Çayır ve Meraların imar kapsamına girmemesi için gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Yerel yönetimler bu duyarlılığı göstermelidir.

5216 sayılı 10/7/2004’te kabul edilen BŞB kanununun görev yetki ve sorumlulukları içeren 7. maddesinin i) bendinde; “*Sürdürülebilir kalkınma ilkesine uygun olarak çevrenin, tarım alanlarının ve su havzalarının korunmasını sağlamak...*” denmektedir. Ayrıca aynı maddede içinde ilçe belediyelerinin görev ve yetkileri başlığı altında, f) fıkrasına ek yapılarak, (Ek fıkra: 12/11/2012-6360/7 md.) “*Büyükşehir ve ilçe belediyeleri tarım ve hayvancılığı desteklemek amacıyla her türlü faaliyet ve hizmette bulunabilirler.*” denmiştir. Bu faaliyetlerin projelendirilip yürütülebilmesi için belediyelerde Ziraat Mühendislerinin istihdam edildiği tarım müdürlüklerinin kurulması zorunlu hale gelmiştir.

İnsan ve doğal çevrenin bütünlüklü korunması için eşitsizliklerin ortadan kaldırılması, işbirliği, ortaklık ve katılımcı demokrasi içinde çalışmak gerekiyor. Riskleri kontrol etmek, proaktif olmak gerekiyor. Yerel varlıkları ve değerleri koruyarak uluslararası eşgüdümle çalışmak gerekiyor. Ekolojik sorunlar gibi tarım ve gıda sorunu da artık küresel ve yaşamsaldır. Yerel yönetimlerin temel niteliği, ekosistemin tüm unsurlarına duyarlı ve saygılı bir yönetim anlayışına sahip olmaktır.

Önceki sayılarımıza olcuistanbul.org adresinden ulaşabilirsiniz.

